



การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

LEARNING MANAGEMENT FOR DEVELOPING STUDENTS IN
PHRAPARIYATTI-DHAMMA SCHOOL (GENERAL EDUCATION)
BASED ON THREEFOLD LEARNING PRINCIPLES OF
PRACHANIYOM TEMPLE OF KALASIN PROVINCE

พระประพนธ์ จิตมโน (กุลญ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑



การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

พระประพนธ์ จิตมโน (กุญ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



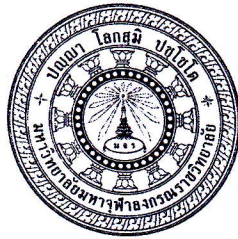
Learning Management for Developing Students in
Phrapariyatti-dhamma School (General Education)
Based on Threefold Learning Principles of
Prachaniyom Temple of Kalasin Province

Phra Pranom Thtamano (Gulphoo)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักวิทยานิพนธ์เรื่อง
“การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สมชัย ศรีนोक)

กรรมการ

(ดร.ทวีศิลป์ สารแสน)

กรรมการ

(ดร.สาคร มหาหิงค์)

กรรมการ

(ดร.สมควร นามสีฐาน)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สาคร มหาหิงค์

ประธานกรรมการ

ดร.สมควร นามสีฐาน

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลภู)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
- ผู้วิจัย** : พระประนอม ฐิตมโน (กุลภู)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.สาคร มหาหิงค์ กศ.บ. (สังคมศึกษา), ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ), M.Ed. (Educational Administration), ศศ.ม. (พัฒนาสังคม), ค.ด. (การบริหารจัดการการศึกษา)
 - : ดร.สมควร นามสีฐาน, ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนา), ป.ร.ด. (พัฒนาสังคม)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ ๑). เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ๒). เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ๓). เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๑๒๗ รูป และกลุ่มเป้าหมายประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๒ รูป/คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้านมากที่สุด ได้แก่ ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐

รองลงมาได้แก่ ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ และด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ส่วนปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ และด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ ตามลำดับ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ และด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ตามลำดับ ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพพบว่า ไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข ควรจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามความเหมาะสม

Thesis Title : Learning Management for Developing Students in Phrapariyatti-dhamma School (General Education) Based on Threefold Learning Principles of Prachaniyom Temple of Kalasin Province

Researcher : Phra Pranom Thtamano (Gulphoo)

Degree : Master of Arts (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Dr. Sakorn Mahahing, B.Ed. (Social Studies), B.A. (English), M.Ed. (Educational administration), M.A. (Social Development), Ed.D. (Educational Management)
- : Dr. Somkhuan Namseethan, Pali VI, B.A. (Social Studied Teaching), M.A. (Development Sociology) Ph.D. (Social Development),

Date of Graduation : February 25, 2019

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the conditions of learning management of Phrapariyatti-dhamma school of the Prachaniyom temple in Kalasin in accordance with the Threefold Learning (ti-sikkhā) principles; 2) to study the problems of the learning management of the temple's school; 3) to study the ways to develop the learning management of the temple's school. The population of this research included 127 students (secondary school grades 1-6) of the school and the targeted samples included 12 of the school directors, vice-directors and teachers. The data collection was conducted by using a questionnaire and interview before the obtained data were analyzed by the following statistics: Percentage, Mean, Frequency and Standard Deviation. For the qualitative data, the content analysis was employed in its interpretation.

The research results revealed that the statistic score of the school's learning management in overall was at a high level (4.27). Based on each studied aspect consideration, the scores of all aspects were at a high level as well, but the highest score can be seen in that of the Systematic Administration (4.30), followed by

Learning Management Conditions for Developing Students (4.29) and Suitable Physical and Environmental Management (4.22) respectively. The score of the problems of learning management of the school in overall was at a high level (4.30) and the scores of all studied aspects were at the same level. The highest score can be seen in the aspect of Lecture Management and Friendly Public Relation (4.31), followed by Organizing Basic Activities of Life (4.30), Problems of Learning Management for Developing Students (4.29). The statistic score of the learning management of the school based on the mentioned dhamma principle above in overall was at a high level (4.28) and the scores of all studied aspects in this objective were at the same level. The highest one can be seen in that of Benefits to House, Temple and School based on the Threefold Learning Principles (4.29), followed by the Development of Morals, Mindfulness and Wisdom (4.27). The problems and obstacles seen in the qualitative data were that there was not a learning plan based on the Threefold Learning principles in other groups of learning subjects so that the suggestions for improving this was to integrate the Threefold Learning in other groups of the learning subjects accordingly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และคณาจารย์สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา รวมถึงเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดจนให้คำแนะนำอย่างดียิ่งมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.สาคร มหาหิงค์ และ ดร.สมควร นามสีฐาน ที่เมตตาให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไข รูปแบบ และรูปเล่ม จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดีทุกประการ

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ผศ. ดร.ประยูร แสงใส ผศ. ดร.สุวิน ทองปั้น พระครูสุธีวรสาร, ดร. และอาจารย์ทองคำ เกษจันทร์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย โดยให้คำแนะนำปรับปรุงเนื้อหาสาระเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณบุคลากรและนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ทุกท่านที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านการให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลในการค้นคว้าวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระเทพสารเวที (บัวศรี ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดประชานิยม คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวกุหลาบ ซึ่งเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งต่อผู้วิจัยตลอดเวลา ช่วยให้งานวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกสบาย รวมถึงเพื่อนนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้า อีกทั้งขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์อันใดที่พึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญู กตเวทิตาบูชาพระคุณบิดา มารดา และบูรพาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณท่าน

พระประนม ฐิตมโน (กุลภู)

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา	๒๙
๒.๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๖๖
๒.๔ ความเป็นมาและบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์	๗๐
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๙
๓.๒ ประชากร	๙๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๐
๓.๔ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	๙๑
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๔
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๔
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๕
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๗
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๗
๔.๒ ลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๗
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๘
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๑๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๖
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	๑๓๕
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๑๓๖
ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๔๓
ภาคผนวก ค. ตัวอย่างเครื่องมือในการวิจัย	๑๕๘
ภาคผนวก ง. ค่าดัชนีความสอดคล้อง	๑๖๗
ภาคผนวก จ. ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๗๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย	๙๐
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ และ ระดับชั้นเรียน	๙๘
๔.๒	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม	๑๐๑
๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	๑๐๐
๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	๑๐๑
๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	๑๐๒
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม	๑๐๓
๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	๑๐๔
๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร	๑๐๕

๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาวัดประชาณิคม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	๑๐๖
๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาวัดประชาณิคม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม	๑๐๗
๔.๑๑	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาวัดประชาณิคม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา	๑๐๘
๔.๑๒	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาวัดประชาณิคม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์ จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	๑๐๙
๔.๑๓	แสดงปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขของ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาณิคม จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	๑๑๐

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๘๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อัฐกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.จู. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย จูฬนิทเทศ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นที่สามารถเรียนรู้ฝึกหัดพัฒนาได้ ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ประเสริฐดีงาม จนแทบจะเป็นอะไรได้ทุกอย่าง การศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ในสังคมได้ รวมทั้งสังคมไทยโดยเฉพาะ เยาวชน และการศึกษาเริ่มต้นที่จะต้องให้ความสำคัญในเรื่อง การรู้จักใช้อายตนะ หรือใช้อินทรีย์ให้ได้ประโยชน์ไม่เกิดโทษ คือ ใช้ตาหู หูฟัง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส และกายสัมผัส ซึ่งถือว่าสำคัญมากในการพัฒนามนุษย์เบื้องต้น จัดอยู่ในหลักที่เรียกว่า อินทรีย์สังวร ซึ่งเป็นพัฒนาการทางกาย^๑ การศึกษาเป็นการพัฒนาชีวิต ทำให้ชีวิตที่จะดำเนินไปมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านกระบวนการศึกษาที่ถูกต้องจะเป็นการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง พัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นการพัฒนา และเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาบุคลากรของชาติ ทำให้พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตเป็นไปในทางสร้างสรรค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก มั่นคง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้คู่คุณธรรม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ชาติไทย มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จนกล่าวได้ว่าเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ ความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ พระธรรมหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตที่แท้จริง ฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้ที่มีชีวิตที่บริสุทธิ์ ช่วยให้คนรอบข้าง และสังคมมีความสุขพร้อมกันไปอย่างชัดเจน ซึ่งพุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๑๓.

แบ่งเป็นการศึกษาได้ ๓ ประการ ได้แก่ สึกขา ๓ หรือหลักไตรสิกขา ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคมมากมาย ทั้งอบายมุข ความขัดแย้ง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นวัยที่อ่อนไหวง่าย เมื่อความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรอง และไม่มีขีดจำกัด ความเจริญด้านวัตถุแผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย ทำให้ประชาชนสนใจในวัตถุ ขาดการใส่ใจ ด้านจิตใจ สภาพจิตใจของเยาวชนไทยกลับตกต่ำและขาดการพัฒนาคุณภาพของจิต หรือขาดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามลุ่มหลงในวัตถุเงินทอง ตามแนวคิดสุขนิยมของชาติตะวันตก

สถานการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันพบว่า สถาบันครอบครัวมีความอ่อนแอลง ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ขาดความอบอุ่นและแบบอย่างที่ดี ทำให้ขาดทักษะในการดำเนินชีวิต หรือบางครั้ง บังเอิญต้องเป็นครอบครัวที่ยังไม่พร้อมของวัยรุ่น เป็นสาเหตุให้เด็กและเยาวชนถูกทอดทิ้ง ขาดโอกาสทางการศึกษา หรือถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย^๒ เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้ำมนุษย์ และการก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ล้วนเกิดจากการที่มนุษย์มีกิเลสขาดศีลธรรม แม้ระยะเวลาที่ผ่านมาจะมีความพยายามนำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาสู่โรงเรียน โดยเสนอแนวคิดและพยายามนำพุทธธรรมประยุกต์ใช้กับการศึกษาหลักสูตรพระพุทธศาสนา สำหรับสอนในโรงเรียน แต่เมื่อนำเข้าสู่บทเรียนแล้วกลับมีลักษณะเป็นกระบวนวิชา ที่ให้ความสำคัญต่อเนื้อหาวิชาการมาก จนละเลยความเป็นวิถีชีวิตจริง ดังนั้นที่ผ่านมาหลักสูตรพระพุทธศาสนาในโรงเรียนจึงมีลักษณะเป็นวิชาการแต่นำไปใช้ในชีวิตจริงไม่ได้^๓ จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ที่จะต้องทำหน้าที่จัดการศึกษา ให้เป็นไปตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้ในการกิจของสถานศึกษาก็คือการฝึกบุคคลครบทั้ง ๓ ระดับ คือ ศีล สมาธิและปัญญา^๔ เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี คนเก่ง คนที่มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายของศาสนาพุทธอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น

^๒ สมณ อมรวิวัฒน์, ก้าวสู่มาตรฐานการเรียนรู้ สู่ทักษะชีวิตและพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข, (กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑).

^๓ พุทธทาสภิกขุ, “ท่านพุทธทาสกับการศึกษา” , วารสารครุศาสตร์, ปีที่ ๑๑ (๒๕๒๕): ๑๖.

^๔ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: คณะธรรมกรรม, ๒๕๒๕), หน้า ๖๐๖.

ปัญหาการศึกษาพระพุทธศาสนาที่พบในปัจจุบันคือ^๕ ๑) สาเหตุของปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน บ้าน วัด และโรงเรียนแยกกันทำหน้าที่ พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็กเพื่อเลี้ยงดูทางร่างกาย ไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจ โรงเรียนก็ทำหน้าที่เดียวคือสอนวิชาการไม่มีหน้าที่อบรมศีลธรรม วัดก็อบรมศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่น ๆ ไม่มีการประสานกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน นั่นคือเมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่มีการพาเด็กไปวัด เมื่อโรงเรียนไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่มีการพาเด็กไปวัดหรือไม่นิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน เมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองหรือโรงเรียนพาเด็กไปวัด พระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรม ศีลธรรมแก่เด็ก หรือเมื่อโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียน ก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ ๒) การแก้ปัญหาการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธมุ่งแก้ปัญหาทั้ง ๓ ประการคือ เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เราต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน ต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางปัญญา นั่นคือ โรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่อบรมศีลธรรมให้แก่วัยเด็กอย่างจริงจังไม่ต้องรอให้เด็กไปวัดแล้วค่อยอบรมศีลธรรมที่นั่น แท้ที่จริงโรงเรียนวิถีพุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือ โรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและบำเพ็ญทางศีลธรรมไปพร้อม ๆ กัน เพื่อทำหน้าที่บริการ ณ จุดเดียวได้ โรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและจากพระสงฆ์ในวัด โรงเรียนทำข้อตกลงกับวัดว่าจะพาเด็กไปเรียนกับพระสงฆ์หรือนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน ๓) องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธก็คือ วัด คณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องนี้ทั้งด้านนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์

การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่มีกิจกรรมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้มาก เพราะแต่ละขั้นตอนชัดเจนและเป็นระบบ นักเรียนจะต้องดำเนินตามขั้นตอนได้อย่างต่อเนื่อง หลักการสอนแบบไตรสิกขานี้ประกอบ ด้วยสิกขา ๓ ประการ ดังนี้ ๑) ศีลสิกขา คือข้อปฏิบัติสำหรับใช้อบรมทางด้านความประพฤติ ๒) จิตตสิกขา คือข้อปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้เกิดสมาธิ ๓) ปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมปัญญาให้รู้แจ้งตามความเป็นจริง ศีลสิกขา คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางความประพฤติอย่างสูงอันได้แก่ข้อปฏิบัติศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อให้สาวกหรือสัณนิขชนได้ยึดปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ สมาธิสิกขา คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณ คือเกิดสมาธิอย่างสูง คือการกำหนดจิตให้แน่วแน่มั่นคง อันเป็นหลักแห่งการควบคุมจิตมิให้ฟุ้งซ่าน และต้องควบคุมตน มิให้ตกไปในทางแห่งความเสื่อมเสีย นั่นคือการกำหนดจิตของตนให้อยู่ในจุดใดจุดหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น ลมหายใจเรียกอานาปานสติสมาธิ หรือกำหนดจิตการเดินจงกรมปัญญาสิกขา

^๕ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕-๒๖.

คือ การกระทำให้เกิดความรู้เห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น ปัญญา จำแนกตามแหล่งเกิดมีดังนี้ คือ
 ๑) สุตมัยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากได้รับการฟัง ๒) จินตมัยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการคิด
 ๓) ภวานามัยปัญญา คือปัญญาอันเกิดจากการอบรมจิต

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ เปิดสอน
 สามเณรในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ปีที่ ๖ โดยเยาวชนที่มาบรรพชาเพื่อเข้าเรียนส่วนใหญ่มา
 จากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ หรือบางคนเป็นเด็กมีปัญหาที่ผู้ปกครองอบรมสั่งสอนไม่ได้ จึงหวังให้
 พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือช่วยกล่อมเกล่าให้เขาเหล่านั้นเป็นคนดี มีความรู้ติดตัวพอมีสัมมาอาชีวะ
 เลี้ยงชีพชอบ ลดภาระของครอบครัว และหวังว่าจะเป็นคนดีของสังคมต่อไปในอนาคต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระผู้ปกครองสามเณร และเป็นครูพระสอน
 ศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลัก
 ไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ การจัดการ
 เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรม จิตใจ และสมาธิ
 ปัญญาดีเป็นคนเก่ง เป็นคนดีมีสุข เป็นสมาชิกของสังคม และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยต่อไป

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระ
 ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระ
 ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระ
 ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของ
 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของ
 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของ
 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาตามหลักไตรสิกขา ไว้ ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ศีล ๒) สมาธิ ๓) ปัญญา

๑.๔.๒ ประชากร

๑.๔.๒.๑ ประชากร ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๑๒๗ รูป ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งหมด ๑๒๗ รูป โดยผู้วิจัยได้ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นหน่วยประชากรที่เลือกศึกษา

๑.๔.๒.๒ กลุ่มเป้าหมายการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่ ใช้สถานที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑ ถึง มกราคม ๒๕๖๒ รวม ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม ฝึกทักษะ ฝึกปฏิบัติ รวมทั้งการ ปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

๑.๕.๒ ไตรสิกขา หมายถึง สิกขา ๓ อย่างที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ไตรสิกขา ๓ ได้แก่

๑) **ขั้นศีล** หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้ง ทางกาย และวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

๒) **ขั้นสมาธิ** หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่น ๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ (ปณิโธ) ออกจากความคิด จิตใจ

๓) **ขั้นปัญญา** หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเองมี มโนทัศน์ ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่จริงต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ เรียบร้อย สงบเรียบร้อย มี

ระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัย เรียบร้อย ก็จะช่วยให้อารมณ์สงบไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่องนอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิด คม กล้า สามารถแก้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้น ๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเอง ประจักษ์ด้วยตนเองไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

การสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญหาและเกิดปัญญาวิสุทธขึ้น ย่อมเกิดจากมี กำลัง (พละ) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ไม่หวั่นไหวชัดสายวอกแวกต้องเพ่งพินิจ คัดกรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) หวั่นไหวชัดสายได้ก็เพราะมีสมาธิ

๑.๕.๓ หลักพุทธธรรม หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เถรวาท

๑.๕.๔ รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติของผู้เรียน ชอบใช้ในการจัดการและจดจำข้อมูลและทักษะต่าง ๆ รูปแบบการเรียนรู้ของเรามีผลต่อการที่เราเรียนรู้ได้อย่างไร และ วิธีที่เราเรียนรู้ได้ดีที่สุด

๑.๕.๕ การพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งส่งเสริมเจตคติคุณค่าชีวิต ปลุกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน คือ ต้องเป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นคนมีความสุข และวางยุทธศาสตร์ กำหนดพันธกิจ ให้พัฒนาผู้เรียนออกเป็น ๓ ด้าน ประกอบด้วย

๑) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดประสงค์ทางการศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางด้านสติปัญญา คือความรู้ ความเข้าใจ การใช้ความคิด

๒) จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดประสงค์ที่เกี่ยวกับความรู้สึกทางจิตใจ ซึ่งรวมถึงความสนใจ อารมณ์ เจตคติ ค่านิยมและคุณธรรม

๓) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นจุดประสงค์ ที่เกี่ยวกับทักษะในการเคลื่อนไหว และใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย^๖

^๖ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๖.๒ ทำให้ทราบสภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๖.๓ ทำให้ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วย ๖ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา

๒.๓ หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

๒.๔ ความเป็นมาและบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยมจังหวัดกาฬสินธุ์

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้าง คุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development วิชัย ตันศิริ^๑ กล่าวว่า การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอน คุณธรรมในภาคทฤษฎีสอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ได้ให้นิยาม

^๑ วิชัย ตันศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

การศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^๒ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่าหมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาตน การพัฒนาคน ให้มีปัญญาที่จะทำกรรมได้ถูกต้อง จึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่า ศึกษา คือต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาท การฝึกฝนแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตนเองทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์กร เป็นประชาชนที่ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึกลึกซึ้งภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทัน และปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม ๘ คือ มีลาภ สูญเสีย มียศ เสื่อมยศ ตีเดียวน สรรเสริญ ความสุข และความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม ๘^๓

ประเวศ วะสี ให้ทัศนะว่าแนวคิดการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนความรู้ที่จำเป็น ๔ ประเภทใหญ่ๆ เรียกว่า ปัญญา ๔ หรือจตุรปัญญา ความรู้ธรรมชาติที่เป็นวัตถุกความรู้ทางสังคม ความรู้ทางศาสนาและความรู้เรื่องการจัดการ ซึ่งปัญญาที่เกิดจากความรู้ใดความรู้หนึ่งไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เกิดดุลยภาพในสังคม เราจำเป็นต้องมีปัญหา บูรณาการการศึกษาและการวิจัย จำเป็นต้องคำนึงถึงปัญญาทุกด้าน มิใช่ให้เรียนรู้เป็นส่วนๆ เพราะความรู้แบบแยกส่วนจะนำไปสู่การกระทำแบบแยกส่วนทำให้เกิดการเสียดุลยภาพและเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นการศึกษาเรียนรู้จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชื่อมโยง เนื่องจากในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นโลกแห่งการเชื่อมโยงเป็นองค์รวมการจัดการเรียนรู้ควรจะไปให้ถึง ๓ ระดับ คือ^๔

๑. ระดับที่เกิดความรู้ หมายถึง การรู้ความจริง การที่บุคคลจะทำอะไรให้สำเร็จได้บุคคลนั้นต้องรู้และใช้ความจริง ความรู้ต้องเป็นความจริง เพราะการใช้ความจริงทำให้ได้ถูกต้องการให้ผู้เรียนสัมผัสความจริงเท่ากับเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ระดับเบื้องต้น

๒. ระดับที่เกิดปัญญา เป็นระดับที่ผู้เรียนสามารถบูรณาการหรือเชื่อมโยงความรู้ใน ๔ ด้านดังกล่าวขึ้นต้นและนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

๓. ระดับที่เกิดสติปัญญา คือ เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และเข้าใจตัวเองว่าสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอย่างไร

^๒ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๗๐.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอสอาร์พริ้นติ้งแอนด์โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๕-๒๙๗.

^๔ ประเวศ วะสี อ่างใน ทิศนา ขัมภณี, *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๖-๑๗๘.

รวมทั้งกล่าวอีกว่า จริยธรรมจะเกิดแก่บุคคลต่อเมื่อบุคคลนั้นได้บรรลุการเรียนรู้ทั้ง ๓ ระดับดังกล่าวจึงควรมีการปฏิรูปการเรียนรู้ให้มาเน้นการสัมผัสความจริงการคิดและการจัดการให้มากขึ้นทุกระดับและแสดงทัศนะเกี่ยวกับการเรียนการสอนของไทยในสถาบันการศึกษาทุกระดับตั้งแต่อนุบาลถึงมหาวิทยาลัยว่าเป็นการศึกษาที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญาและทำลายศักยภาพในการเรียนรู้ เนื่องจากเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาในห้องเรียนและท่องจำจากตำราเป็นใหญ่ผู้เรียนขาดประสบการณ์และการศึกษาจากความเป็นจริงรอบตัวขาดการคิดวิจารณ์ญาณขาดการนำประสบการณ์และข้อมูลมาสังเคราะห์ให้เป็นปัญหาที่สูงขึ้นการเรียนรู้วิธีนี้จริยธรรมจึงไม่เกิดเพราะจริยธรรมเกิดจากความเข้าใจโลกและเข้าใจตัวเองอย่างลึกซึ้งและเสนอว่าการศึกษาที่ดีควรจะสร้างคนให้ฉลาด เป็นคนดีและมีความสุข กระบวนการเรียนรู้ควรเน้นที่การช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียน และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเสนอ

วิธีการเรียนรู้ที่ปรับมาจากแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญญา ๓ ได้แก่ สุตมย ปัญญาจินตามยปัญญาและภาวนามยปัญญา

๑. การศึกษาจากการสัมผัสความจริง ได้แก่ ความจริงทางธรรมชาติ ความจริงทางสังคม วัฒนธรรม ความจริงโดยการทำงานและกิจกรรม ความจริงที่เป็นสุนทรียะและความจริงทางข้อมูลข่าวสาร

๒. การศึกษาจากความคิด การคิดเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์และต่อเนื่องจากการศึกษาโดยสัมผัสความจริง

๓. การศึกษาจากการเจริญสติ การเจริญสติเป็นวิธีการทางปัญญาที่จะช่วยให้การสัมผัสความจริงและการคิดมีความตรงและความชัดเจนมากขึ้น ทำให้เอาปัญญามาใช้ได้ทันช่วยป้องกันความผิดพลาดและสกัดกั้นความไม่ดียังไม่ให้เกิดเข้ามาสู่ตัวทั้งยังเป็นเครื่องรักษาสุขภาพได้อย่างดีอีกด้วย

ลิปพนนท์ เกตุทัต ให้ทัศนะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ชีวิตคือ ชีวิตทุกชีวิตประสงค์จะมีความสุขและลดความทุกข์ แต่ละชีวิตมีแต่ความสุขได้ชีวิตต้องเรียนรู้เพราะชีวิตควรเรียนรู้เรื่องความจริง คือ ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์เพื่อเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนภายใต้ธรรมชาติ แวดล้อมและพึ่งพาอาศัยกันในวิถีชีวิต เรียนรู้ที่จะลดความทุกข์เพื่อให้เกิดปัญญาและสามารถแสวงหาความพอดีระหว่างปัญญาและศรัทธา ชีวิตควรเรียนรู้เรื่องทางสังคมศาสตร์เพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ชีวิตที่ดีเป็นชีวิตที่ต้องการเรียนรู้นอกเหนือจากการมีสัญชาตญาณและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตลอดชีวิตของชีวิตที่มีการเรียนรู้จะมีลักษณะขยายขอบเขตกว้างออกไปเรื่อยๆ ชีวิตที่มีการเรียนรู้จึงเป็นชีวิตที่มุ่งสู่ความสุขและความสมบูรณ์ของชีวิตอย่างไรก็ตามชีวิตจะเรียนรู้อย่างเดียวไม่ได้จะต้องทำประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วยและจะต้องนำความรู้สู่การปฏิบัติจึงต้องมีการทำงานและทำโดยชอบไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่นซึ่งก็หมายถึงการรู้จักดูแลบำรุงให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดี มีการเล่นกีฬาและพักผ่อนหย่อนใจด้วย

ดังนั้น ชีวิตจึงต้องแสวงหาความพอดีระหว่างเรียนรู้การทำงานและการพักผ่อนหย่อนใจ และได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตต่อไปว่าชีวิตเป็นบูรณาการของอวัยวะ มีคุณสมบัติ มีองค์ประกอบมีหน้าที่ต่างกันมาอยู่รวมกันและอาศัยซึ่งกันและกันชีวิตไม่ใช่ผลรวมจากผลบวกของอวัยวะแต่มีคุณสมบัติพิเศษแตกต่างจากอวัยวะชีวิตเป็นองค์รวม เป็นบูรณาการสมบูรณ์แบบที่มีความประสงค์อยู่ในตัวของชีวิตนั้น ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ พืช อะมีบาหรือเป็น DNA ที่ย่อยที่สุด

การเรียนรู้ชีวิตและสังคมจึงเป็นการเรียนรู้ที่ต้องบูรณาการการศึกษา ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมและโดยธรรมชาติ โดยการบูรณาการจะต้องนำชีวิตเป็นตัวตั้ง แต่มิใช่ให้ทุกอย่างมารวมกันและได้ผลลัพธ์เป็นเพียงผลรวมของหน่วยย่อยๆ การบูรณาการจะต้องเป็นการมองแบบองค์รวมไม่ใช่การมองแบบแยกส่วนในการบูรณาการจะต้องมีการนำส่วนย่อย ซึ่งมีคุณสมบัติ มีหน้าที่มีคุณลักษณะและมีองค์ประกอบแตกต่างกันมาจัดให้มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างได้สัดส่วนพอดี จนกระทั่งได้สิ่งใหม่ที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากเดิมและได้ผลลัพธ์ที่เหนือกว่าดีกว่าหรือมากกว่าผลรวมของหน่วยย่อยๆ ดังนั้นการบูรณาการจึงเป็นการสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยๆ เพื่อให้ได้ผลสูงสุด เพื่อให้การเรียนรู้ชีวิตเป็นไปอย่างเหมาะสมและได้ผลลัพธ์สูงสุด

การปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ได้นำทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีเข้ามา กระบวนการเรียนการสอนจำเป็นต้องช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิดเป็นความคิดชอบและเรียนรู้วิธีปรับตัวเองการปฏิรูประบบการเรียนรู้ว่าควรเริ่มตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการชีวิตทั้งในครอบครัวและชุมชน เพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กให้เข้มแข็งต่อไปจึงพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานโดยจัดให้มีหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นนอกจากนั้นสถาบันเอกชนและสถานศึกษาควรจะต้องมีการปรับระบบและทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาสมรรถนะในการก้าวทันโลกและเปิดโอกาสให้ทุกองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต^๕

สมุน อมรวิวัฒน์ ให้ทัศนะว่าการจัดการศึกษา สมบัติทิพย์ที่น่าจะนำไปใช้เป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษาไทย ได้แก่ วัฒนธรรม ปัญญาธรรมและเมตตาธรรมและได้เสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในอนาคตไว้ ดังนี้^๖

๑. จัดสาระและกระบวนการเรียนรู้ ต้องมีส่วนที่เป็นแกนกลางและส่วนที่ยืดหยุ่น

^๕ สิบปนันท เกตุทัต อ่างใน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

^๖ สมุน อมรวิวัฒน์ อ่างใน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๐-๑๘๒.

๒. การจัดโครงสร้างของสาระและกระบวนการเรียนรู้ ต้องตั้งอยู่บนฐานของสังคมไทย และเหมาะสมกับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

๓. สาระความรู้ที่เป็นสาระหลักเพื่อความเป็นมนุษย์ ได้แก่ ทักษะและกระบวนการสื่อความหมาย การแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการสังคม กระบวนการทำงาน สุขภาพและบุคลิกภาพ ศีลธรรมและสุนทรียภาพ ศิลปวิทยาทั้ง ๘ ประการนี้ถือเป็นแก่นแท้ของศักยภาพมนุษย์

๔. สาระประกอบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประเทศชาติและเป็นพลโลก ที่สร้างสรรค์ ได้แก่ ประสบการณ์เกี่ยวกับสังคมเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทรัพยากร เทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ

๕. กระบวนการเรียนการสอน ครูควรลดบทบาทในการบอก อธิบายและใช้เครื่องมือช่วยสอนมากขึ้น เช่น ใช้สไลด์ทัศนูปกรณ์ ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองใช้สื่อมวลชน ใช้แหล่งวิทยาการหลากหลาย

นอกจากนี้ยังได้เสนอกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามด้วยหลักไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วย การฝึกหัดอบรมควบคุมกายและวาจา การฝึกหัดคิดและอบรมจิตใจและการฝึกหัดอบรมเพื่อความรู้ระดับสูงและได้เสนอระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี ซึ่งการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ที่ท่านได้นำเสนอประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธ ซึ่งมีส่วนสำคัญ ๆ ๓ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นการสร้างศรัทธา ๒) ขั้นการสอนตามหลักพุทธ ได้แก่ การฝึกหัด ฟัง พูด อ่านเขียน การฝึกปรือเพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ การฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจนคล่องแคล่ว การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้งและการฝึกสรุปสาระความรู้และนำไปใช้ในชีวิตจริง ๓) ขั้นการมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร นอกจากนั้นยังได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาที่แท้จริงย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นจริงของวิถีชีวิต การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องช่วยสร้างสมรรถภาพให้ผู้เรียนสามารถเผชิญ ผจญ ผสมผสานและเผชิญปัญหาได้ ท่านได้เสนอการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การรวบรวมข่าวสารข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ ๒) การประเมินค่าและประโยชน์ ๓) การเลือกและตัดสินใจและ ๔) การฝึกปฏิบัติ นอกจากนั้นยังได้เสนอกระบวนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการซึ่งประกอบด้วย ๑) ขั้นการสร้างศรัทธา ครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของบทเรียนและเสนอสถานการณ์ ปัญหาหรือกรณีตัวอย่างพร้อมทั้งแนะนำหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการเลือกและแก้ปัญหา ๒) ขั้นศึกษาข้อมูลและฝึกทักษะการคิด โดยผู้เรียนแสวงและรวบรวมข้อมูลฝึกใช้วิธีคิดหลาย ๆ วิธีฝึกทักษะการเลือกและตัดสินใจและลงมือปฏิบัติโดยครูให้คำปรึกษาฉันทกัลยาณมิตร ๓) ขั้นสรุป ผู้เรียนและครูสรุปบทเรียน วัดและประเมินผล การเรียนรู้

แนวคิดใหม่อีกสองแนวคิดที่ได้เสนอ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับและกระบวนการ
กัลยาณมิตร

กระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับ เน้นการเรียนรู้ความจริงของชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งให้
ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับธรรมชาติ ได้รับรู้ลักษณะที่ดำรงและเลวร้ายของธรรมชาติของมนุษย์
ได้เผชิญสถานการณ์และปัญหา ได้ฝึกทักษะการคิดและการปฏิบัติจนสามารถแก้ปัญหาได้ การ
เรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในครอบครัว โรงเรียนและในชุมชนกระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับเน้น
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนต่างก็เป็นกัลยาณมิตรของกันและกันและเน้นการฝึกคิดโดย
ส่งเสริมการคิดพิจารณาสิ่งแวดล้อมที่ได้พบเห็นสัมผัสและสัมพันธ์ เน้นการคิดวิเคราะห์ที่มีหลักธรรม
คือ ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ความตระหนักความสามารถที่เกิดขึ้น
จากกระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับเป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นที่ละน้อยสะสมและซึมลึกลงเป็นนิสัย
สันดาน

กระบวนการกัลยาณมิตร เป็นกระบวนการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อจุดหมาย ๒
ประการ คือ ๑) ชี้นำบรรเทาทุกข์ ๒) ชี้นำเกษมสันต์ โดยทุกคนต่างมีความเมตตาธรรมพร้อมจะ
ชี้แนะและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กระบวนการกัลยาณมิตรจะช่วยให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาได้ โดย
จัดขั้นตอนตามหลักอริยสัจ ๔

วิชัย ตันศิริ ให้ทัศนะเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของสังคมไทยในอนาคตในภาพรวมไว้ว่า
สังคมไทยในอนาคตน่าจะเป็นสังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจและพัฒนาจิตใจเป็นสังคมที่ตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมคุณค่าของ
ทรัพยากรธรรมชาติ เปิดสังคมที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาเป็นสังคมที่ยึดสันติและทางสายกลาง
ตามพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเป็นวิธีการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เป็น
สังคมที่เอื้ออาทรและมีจิตสาธารณะและสังคมที่ทุกคนเคารพกฎหมายและกระตือรือร้นในกิจการของ
ส่วนรวม

ลักษณะของสังคมไทยดังกล่าวจะเป็นจริงขึ้นมาได้ก็ต้องเริ่มจากการพัฒนาคนซึ่งท่านได้
แสดงทัศนะไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ทุกระดับการศึกษา คือ หัวใจของการพัฒนาคนหากเราไม่
สามารถสร้างความเป็นคนในความหมายของพระพุทธศาสนา ระบบการศึกษาของเราก็คงจะล้มเหลว
การสร้างคนในความหมายที่แท้จริง คือ การสร้างให้บุคคลเป็นผู้ที่มีจิตใจสูง^๗

^๗ วิชัย ตันศิริ อ่างใน ทิสนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๒-๑๘๓.

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนามนุษย์ทั้งทางกายใจและปัญญา โดยเฉพาะปัญญานั้นสัมพันธ์กับใจหรือใจสัมพันธ์กับปัญญา จิตใจที่สะอาดมีสมาธิจะนำไปสู่ปัญญา ปัญญาที่ฝึกไว้ดีแล้วนำไปสู่จิตที่สูงส่ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การฝึกให้นักเรียนได้หัดคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เข้าใจหลักการมหาค และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักแนวคิดมหาคกับข้อเท็จจริงระดับจุลภาค

การศึกษาเพื่อเตรียมคนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมุ่งสร้างความสามารถและทักษะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ซึ่งได้เสนอแนะทักษะและสมรรถนะที่เรียกว่า “portable skills” ซึ่งเป็นทักษะที่ควรพัฒนาให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

๑. ภาษาและการใช้ภาษา
๒. คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคอมพิวเตอร์
๓. ความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

กระบวนการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นการแสดงความคิด การฝึกให้ผู้เรียนได้มองกว้างและมองไกลหรืออาจจะเรียกว่าความเข้าใจในระดับมหาคและสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ในระดับจุลภาค คือ สอนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมกับภาพย่อย นอกจากนั้นยังต้องมีการปรับการวัดผลควบคู่ไปด้วย การทดสอบเป็นแบบที่เปิดโอกาสให้หรือส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นของตนเองมากขึ้น การตั้งคำถามแบบปลายเปิด การจัดทำโครงการ การรายงานการเขียนเรียงความ การวิเคราะห์อภิปรายปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ ดังกล่าว

๒.๑.๑ แนวคิดการเรียนรู้

๑. พฤติกรรมหรือการกระทำใดถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรงแนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป

๒. การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว (จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด ๒ ตัว ตัวหนึ่งกดคานจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคานบางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหาร แล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคานทันที ตัวที่ ๒ จะยังกด ต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

๓. การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรง แล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลาจออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่ มันจะวิ่งพลาจอีกจำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

๔. การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับหรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหารเมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจึงให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจึงให้อาหารในที่สุด

ต้องโยนเข้าห้วงจึงให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ก่อนจึงให้แรงเสริม วิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

๒.๑.๒ หลักการจัดการการเรียนรู้

๑. ในการจัดการการเรียนรู้การให้การเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

๒. การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูกต้องสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของแรงเสริมน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นแรงเสริมแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้แรงเสริม^๔

๓. การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้ เลยควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอกและตักเตือนแล้วยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้น เมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

๒.๑.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)

เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือ ข้อมูล และเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือ เป็นหลักการของการเกิดการเรียนรู้ที่สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และ ประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจาก ทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา^๕ ทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) การเรียนรู้คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การ เรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่ มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์

^๔ อาสาสมัครผู้เขียนวิกิพีเดีย, **ทฤษฎีการเรียนรู้**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/windex.php>.

^๕ รังสรรค์ บุชยะมา, **เอกสารการจัดการการเรียนรู้**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดคนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัสการอ่าน การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัยสิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนเพื่อที่ผู้สอนจะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตรงกับความสามารถและได้เต็มศักยภาพของผู้เรียนทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ครูสอนจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเด็ก

การเรียนรู้โดยใช้สัตว์และมนุษย์เพื่อนำมาสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมายซึ่งผู้สอนจะสามารถนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเลือกและปรับใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ ซึ่งทฤษฎีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม (Behavioral Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านพฤติกรรมนิยมนี้เน้นในด้านการจัดหรือการวางเงื่อนไขการกระทำ(Operant Conditioning) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และปรับพฤติกรรม นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญ คือ Skinner ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยมใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ แนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อทำนายและควบคุมพฤติกรรมในด้านการเรียนรู้ โดยเน้นการสังเกตและการศึกษาพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ รวมทั้งศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสิ่งเร้าหรือสิ่งที่กระตุ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในส่วนนี้ สกินเนอร์ (B.F.Skinner) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านพฤติกรรมนิยม ซึ่งเน้นในด้านสิ่งเร้าและการตอบสนอง (stimulus-response) เชื่อว่าผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างมากที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นส่งเสริมหรือเสริมแรงให้แก่ผู้เรียน การสนับสนุนหรือการส่งเสริมให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมแรงในทางบวกให้แก่ผู้เรียนมี

ความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนจึงควรจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวทฤษฎีด้านพฤติกรรมนิยม ดังต่อไปนี้^{๑๐}

๑. ผู้สอนจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี
๒. ผู้สอนจะต้องบอกจุดประสงค์ของการเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจ
๓. เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถและความสนใจผู้สอนจึงควรใช้เทคนิคและวิธีการสอนหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียน
๔. ผู้สอนจะต้องเริ่มสอนตั้งแต่ทักษะเบื้องต้นก่อนเป็นอันดับแรก
๕. ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามความสามารถของตนเองที่ละขั้นๆ
๖. ผู้สอนจะต้องจัดเรียงเนื้อหาวิชาที่จะสอนให้เป็นลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม

การวางเงื่อนไขการกระทำที่เหมาะสมตามแนวคิดของสกินเนอร์ในการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎี การเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม คือ การจัดแบ่งเนื้อหาวิชาเป็นส่วนย่อย ๆ และเรียงลำดับความสำคัญให้เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามความสามารถของตนเองรวมทั้งจัดให้มีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างความสำเร็จให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้นั้น แนวคิดดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นของบทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) ซึ่ง สกินเนอร์ เชื่อว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ ดังนั้นเมื่อผู้เรียนได้เรียนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรมและรู้ผลคำตอบของตนเองในทันทีที่จะเป็นการเสริมแรงในทางบวกเมื่อผู้เรียนตอบคำถามได้ถูกต้องหรือได้รับการเสริมแรงให้ทำงานใหม่เมื่อตอบคำถามไม่ถูกต้อง

ในปัจจุบันการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-assisted instruction) และ (teaching machine) จะมีลักษณะเช่นเดียวกับบทเรียนโปรแกรม โดยมีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านพฤติกรรมนิยมในลักษณะของสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S - R)

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านปัญญาและความคิด (Cognitive Learning Theories) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นในด้านวิธีการหรือการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความคิดและสติปัญญา นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญเป็นที่รู้จักทั่วไปในกลุ่มนี้ประกอบด้วยGage, Bruner และนักจิตวิทยากลุ่ม Gestalt ทฤษฎีการเรียนรู้นี้จะได้มาจากการที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตนเอง วุฒิภาวะและนำมาเชื่อมความสัมพันธ์กับการหยั่งรู้ (insight) ของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์โดยทั่ว ๆ ไปสนใจที่จะศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อยู่เสมอและนำ

^{๑๐} ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นมาประมวลกับความสามารถของตนเองความเชื่อความรู้สึกรวมทั้งประสบการณ์ตั้งเดิมเพื่อให้สามารถคิด สรุปและนำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เพียเจย์ (Jean Piaget) มีความเชื่อว่าพัฒนาการของระดับความคิดและสติปัญญาของมนุษย์จะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับในแต่ละขั้นตอนเกี่ยวข้องกับอายุ วุฒิภาวะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมความคิดของผู้ใหญ่ที่คิดว่าเป็นสิ่งง่าย ๆ ธรรมดาจะไม่ใช่สิ่งที่ง่ายสำหรับเด็ก

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด (concept) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มความสามารถให้แก่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จากกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นตามความคิดเห็นของเพียเจย์บุคคลตั้งแต่เด็กเล็กสนใจที่จะนำความรู้ประสบการณ์และความคิดของตนเองไปสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเองเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และแนวคิดใหม่ รวมทั้งมีความพร้อมที่จะเข้าใจสภาพแวดล้อมนำประสบการณ์มาใช้ปรับตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้วย เพียเจย์ แบ่งพัฒนาการการเรียนรู้ตามลักษณะวัยของผู้เรียนออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ^{๑๑}

๑. วัยของการสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensorimotor) เด็กที่อยู่ในวัย ๑- ๒ ปีจะมีลักษณะของการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาประกอบด้วย การเริ่มต้นใช้การเลียนแบบมีความจำ

ความคิดรู้ว่าวัตถุสิ่งของนั้นมีอยู่ไม่สูญหายไปใช้การเคลื่อนไหวตามสิ่งเร้าเพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ

๒. วัยของการเริ่มพูด (Preoperational) เป็นเด็กที่อยู่ในช่วงระหว่าง ๒ - ๗ ปี ลักษณะของพัฒนาการจะประกอบด้วยพัฒนาการในด้านการใช้ภาษาจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและมีความสามารถที่จะคิดในรูปแบบของสัญลักษณ์มีความคิดและกระทำตามความนึกคิดของตนเองและไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่น

๓. วัยของการใช้ความคิดในเชิงรูปธรรม (Concrete operational) อยู่ระหว่างอายุ ๗ - ๑๑ ปี ผู้เรียนในวัยนี้จะสามารถพัฒนาความคิดอย่างมีเหตุผลในเชิงรูปธรรมสามารถแบ่งเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ได้เข้าใจกฎระเบียบ รวมทั้งมีความสามารถที่จะคิดย้อนหลัง

๔. วัยของการใช้ความคิด (Formal operational) อยู่ระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี ผู้เรียนที่อยู่ในวัยนี้จะมีลักษณะของพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วย ความสามารถที่จะคิดแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะการคิดโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้นรวมทั้งมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับสังคมและมีความเป็นตนเองมากขึ้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทาง

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

สติปัญญาของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอนเนื่องจากการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและสภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตลอดเวลา รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทฤษฎีหรือหลักการทางวิชาการที่เรียนมาแล้วนำมาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้เชื่อว่าความสามารถในด้านสติปัญญาของผู้เรียนจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาด้วยการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของตนเองการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความคิดของผู้เรียนในลักษณะนี้เรียกว่า (Discovery Learning) ซึ่งการมีประสบการณ์ การสร้างจินตนาการหรือมโนภาพของตนเองรวมทั้งการเข้าใจสิ่งแวดล้อมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยการสื่อสารความหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความรู้และความคิดขึ้นได้

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องจัดเตรียมสถานการณ์ต่าง ๆ ปัญหา รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ การจัดการเรียนการสอนจะอยู่ในลักษณะของการสอนแบบอุปนัย (Inductive) โดยที่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากตัวอย่างในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์และสรุปเป็นแนวคิดใหม่ของตนเอง

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นในด้านมนุษยนิยม (Humanistic Learning Theories) เน้นในด้านการส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์หรือผู้เรียนและพัฒนาการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง ประเมินความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดตามศักยภาพ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญ คือ Maslow แนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านมนุษยนิยมจะเน้นความสำคัญของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยการสังเกตพิจารณาและทำความเข้าใจกับการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัย ซึ่งหมายถึงความรู้ ความคิดรับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น สำหรับความต้องการในกลุ่มที่ ๒ ของมาสโลว์นั้นเป็นความต้องการที่ต่อเนื่องจากความต้องการขั้นพื้นฐานเบื้องต้นซึ่งบุคคลต่าง ๆ เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแล้วขั้นต่อไปก็จะเป็นความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตนเองเพื่อการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญาประกอบด้วย^{๑๒}

๑. ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจ
๒. ความต้องการที่จะสุนทรียภาพในด้านความงาม
๓. ความต้องการที่จะกระทำและเป็นตัวของตนเอง

ความต้องการในกลุ่มที่ ๒ นี้ เป็นความต้องการที่ไม่มีขอบเขต ซึ่งจะไม่มีการตอบสนองที่เพียงพอกับความต้องการได้ เมื่อผู้เรียนได้รับการสนองขั้นพื้นฐานในกลุ่มแรกแล้วขั้นต่อไปผู้เรียนจะ

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

สนใจในสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่มีความสนใจต้องการจะเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งต้องการมีความรู้ลึกในด้านสุนทรียภาพต่อความงาม ดนตรีหรือความประทับใจซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกันสำหรับความต้องการในขั้นสุดท้ายนั้นจะหมายถึงความต้องการที่จะประสบความสำเร็จโดยใช้ความสามารถของตนเองและดำเนินชีวิตในสิ่งที่ตนเองมีความสามารถที่จะทำได้ จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองซึ่งความต้องการในขั้นนี้จะต้องขึ้นอยู่กับ การได้รับการตอบสนองอย่างพึงพอใจในความต้องการขั้นอื่น ๆ มาก่อนแล้วและมนุษย์ที่จะประสบความสำเร็จในขั้นนี้มีอยู่น้อยมาก ดังนั้นในด้านการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดในด้านมนุษยนิยมของมาสโลว์นั้น ผู้สอนโรงเรียน หรือรัฐจึงจำเป็นต้องจัดความต้องการพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนก่อนจึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนได้ เช่น การจัดโครงการอาหารกลางวันการจัดโครงการหนังสือเรียน รวมทั้งการให้ความรัก ความสนใจแก่ผู้เรียนอย่างไม่มีอคติซึ่งเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนจะเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ในขั้นที่สูงกว่าต่อไป มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความคิดสร้างสรรค์

๒.๑.๔ ความสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีเกิดจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยเหตุผลเพื่อนำไปสู่การเกิดระเบียบกฎเกณฑ์ที่ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ แล้วนำมาตรวจสอบสมมติฐาน เมื่อเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นได้แล้วจึงสรุปความคิดที่เป็นรูปธรรมนั้นออกมาเป็นทฤษฎีต่อไป แล้วทฤษฎีเหล่านั้น ก็จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป ในการปฏิบัติงานใด ๆ ถ้าหากผู้ดำเนินการปราศจากหลักการและทฤษฎีเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ย่อมประสบปัญหาและอุปสรรคได้โดยง่าย สำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ถ้าเราทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้ย่อมจะเกิดประโยชน์และสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องในโอกาสที่เหมาะสม เรื่องนี้ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ได้สรุปไว้ว่า ทฤษฎีและการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่กันไปเสมอ ดังคำกล่าวของคิตต์^{๑๓} ที่ว่า ทฤษฎีที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ เป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย และการปฏิบัติงานที่ขาดทฤษฎีก็เปรียบเหมือนคนตาบอด” (Theory without practice is empty ,and practice without theory is blind)^{๑๔}

^{๑๓} คิตต์ (Kid,197 อ้างอิงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, จิตวิทยาการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์), ๒๕๓๘, หน้า ๓๖).

^{๑๔} พรพิมล พรพิระชนม์, การจัดการกระบวนการเรียนรู้ , (สงขลา: พิมพ์ที่เทมการพิมพ์สงขลา ภาคหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

๒.๑.๕ กระแสแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการเกิดทฤษฎีการเรียนรู้

แต่เดิมนักคิดมักใช้วิธีการสร้างองค์ความรู้ในเชิงปรัชญาในการอธิบายและพิสูจน์ ยืนยันความคิดเชิงปรัชญาของตน แต่ต่อมาเมื่อโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นจึงได้มีการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Process) มาใช้ในการพิสูจน์ ทดสอบแนวความคิด ความเชื่อเหล่านั้น เป็นผลให้เกิดทฤษฎีและหลักการทางการศึกษาขึ้นเป็นจำนวนมาก ความเชื่อด้านการศึกษา หรือการจัดการการเรียนรู้ที่ผ่านในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นั้นได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับเรื่องศาสตร์และศิลป์ที่ใช้ในการสอนเด็ก (Pedagogy) โดยได้รับอิทธิพลมาจากกระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์ และกระแสความคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านการสอนประกอบกัน ดังนั้น

๑. กระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยวิธีการที่เคร่งครัดต่อระเบียบวิธีการวิจัย โดยเน้นการทดลอง ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ กระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก มีนักการศึกษาได้ใช้แนวทางการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ในการศึกษาค้นคว้า นับเป็นการวิจัยอย่างมีกฎเกณฑ์ มากกว่าการศึกษาในระยะที่ผ่านมาในอดีตซึ่งอาศัยเพียงความเชื่อถ้อยล่อยๆ เท่านั้น วิธีดังกล่าวนำไปสู่การเกิดทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ ขึ้นในเวลาต่อมา

๒. กระแสความคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านการสอน เป็นแนวคิดที่เน้นศิลปะในการเรียนรู้โดยการค้นหาวิธีการในการรับความรู้แบบใหม่ ๆ แล้วทำการวิเคราะห์ถึงความสำคัญของประสบการณ์ที่จะทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ ลักษณะแนวคิดที่สำคัญคือ การคิดที่ว่า การเรียนรู้นั้นควรจะมีการเริ่มต้นโดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าเริ่มต้นจากเนื้อหาวิชา ทั้งนี้วิธีการสอนแบบดั้งเดิมทั่วไปที่ใช้กันอยู่มักเริ่มต้นจากตัวผู้สอน (Teacher center) หรือจากเนื้อหาวิชาเป็นอันดับแรก (Subject Matter) แล้วจึงมองดูที่ตัวผู้เรียนเป็นอันดับที่สอง ลักษณะการเรียนการสอนแบบดังเดิมนั้นผู้เรียนจะต้องพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับหลักสูตร ซึ่งต่างจากศาสตร์และศิลป์ด้านการสอนในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ ที่ปรับเปลี่ยนแนวความคิดมาสู่การจัดการการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) โดยมีจุดเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและมีผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๒.๑.๖ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมในระยะแรก คือ มิลเลอร์และ ดอลลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Lmitation” ในปี ๑๙๔๑ โดยชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้อง

เสริมแรง พฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่า การเสริมแรงและการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้น ในตัวเด็กเองได้ เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้เสนอ นิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี ๑๙๖๙ โดยได้อธิบายการสังเกตและการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบด้วย คือ ความใส่ใจ (Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือ จากการ คาดหวังว่าจะได้รับรางวัลเหมือนตัวแบบ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคมเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านพฤติกรรมนิยมซึ่งเน้นผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มีมากระตุ้น สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคมนั้นเน้นในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมโดยสนับสนุนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งหมายถึงการอยู่รวมกลุ่มกันของมนุษย์การแลกเปลี่ยนความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการจัดกิจกรรมกลุ่มและจัดให้มีการสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งการช่วยเหลือกัน บันดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ด้านสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมนิยม โดยเน้นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่ผู้เรียนสังเกตสิ่งแวดล้อมและเลียนแบบ ซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้อื่นในด้านต่าง ๆ ด้วย บันดูรา ได้กำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้จากการสังเกต ดังนี้^{๑๕}

๑. ขั้นให้ความสนใจ (Attention) เป็นขั้นต้นที่ผู้เรียนสนใจต่อรูปแบบที่สังเกตเห็นซึ่งส่วนมากแล้วผู้เรียนจะสนใจรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจทันสมัยเป็นที่นิยมหรือเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ

๒. ขั้นจดจำรูปแบบ (Retention) เมื่อผู้เรียนมีความสนใจต่อรูปแบบแล้วผู้เรียนจะจดจำรูปแบบหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนต้องการจะเลียนแบบและฝึกหัดหรือประพฤติดูปฏิบัติตามรูปแบบที่ได้จดจำมา

๓. ขั้นการแสดงพฤติกรรมให้เหมือนรูปแบบ (Reproduction) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะพยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เหมือนตามรูปแบบที่ตนสนใจและได้จดจำไว้จนมีลักษณะใกล้เคียงที่สุดตามรูปแบบนั้น ๆ ขั้นได้รับแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้นสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบนั้นผู้เรียนจะได้รับแรงจูงใจจากการเลียนแบบเนื่องจากมี

^{๑๕} ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕.

ความรู้สึกว่าการเลียนแบบดังกล่าวเป็นประโยชน์ และจะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ เช่นเดียวกับต้นแบบหรือได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

๒.๑.๗ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๐

ในศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมากและแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น มีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับสามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ใน ยุคนี้ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่างๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของ สิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus - Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ “พฤติกรรม” มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคล ส่วนการตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิด ที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูลและการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ตนเอง

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจ ภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพมนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๔. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของ

ทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกาเย่ เป็นต้น โดยกาเย่เชื่อว่าความรู้สึกมีหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความซับซ้อนมาก จำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กาเย่ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายากโดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้าด้วยกัน

๒.๑.๘ ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการจัดการการเรียนรู้

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการและเหตุผลและสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ยากนัก ผู้เขียนได้ รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike ค.ศ. ๑๘๑๔ – ๑๙๔๙) แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ธอร์นไดค์ เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดี เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้ว บุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์สรุปได้ดังนี้ (American Psychology Association, ๒๐๐๖)

๑) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่าความรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว จะก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผล จากการกระทำของตนในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้น การได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๒) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

๓) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของ ผู้เรียน เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้ การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์ สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ ได้ดังนี้

- (๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัล
- (๒) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
- (๓) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่
- (๔) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่อง นั้นอย่างแท้จริงก่อน แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้
- (๕) ให้ความสำคัญกับประสบการณ์สำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือรางวัล ที่ผู้เรียนพึงพอใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๒. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (B.F.Skinner ค.ศ. ๑๙๐๔ – ๑๙๙๐) สกินเนอร์ เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชน ตามจุดต่าง ๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกมาให้กิน ทำหลาย ๆ ครั้ง พบว่าหนูจะกดคันให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น^{๑๖}

๓. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้าน ความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตาม พัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ อย่างไรก็ตาม เพียเจต์ เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก มากกว่ากระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ มีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้^{๑๗}

- ๑) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

^{๑๖} HergenHahn and Olson, (1993): 80-119.

^{๑๗} Lall and Lall, (1993) อังโน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหน้า, ๒๕๔๗), หน้า ๖๔ – ๖๖.

(๑) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๐ - ๒ ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง และยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในช่วงอายุ ๒ - ๗ ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่มิสามารถที่จะใช้เหตุผลอย่าง ลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ ๒ ขั้นคือ ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด (Pre - Conceptual Intellectual Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๔ ปี และขั้นการคิดด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ๔-๗ ปี

(๓) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในช่วงอายุ ๗ - ๑๑ ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กสามารถสร้างภาพในใจสามารถคิดย้อนกลับได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

(๔) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในช่วงอายุ ๑๑ - ๑๕ ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

๒) กระบวนการทางสติปัญญา มีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๒) การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญารูปแบบใหม่

(๓) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับ หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญารูปแบบในตัวบุคคล

๔. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner) บรูเนอร์ เป็นนักจิตวิทยา กลุ่มพุทธินิยมที่สนใจและศึกษาเรื่องของพัฒนาการทาง สติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์ บรูเนอร์เชื่อ

ว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของบรุนเนอร์ มีดังนี้^{๑๘}

๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับ พัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียน และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จใน การเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้เป็น ๓ ขั้น ใหญ่ ๆ คือ

(๑) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(๒) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถสร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

(๓) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

๖) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือ สามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

๗) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning)

๕. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning) แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ เดวิดอามูสเบิล (David Amusable) นักจิตวิทยากลุ่มพุทธินิยม เชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้^{๑๙}

๑) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่า มีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

^{๑๘} อ้างแล้ว.

^{๑๙} พรรณี ชูทัย เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: ตันอ้อ, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔๗.

๒) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบโน้ตส์หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

๓) หลักในการจัดเตรียม (Advance Organizer) คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่ หรือแบ่งบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

๖. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow) แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ มาสโลว์ นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้

๑) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้นคือ ขั้น ความต้องการทางร่างกาย (Physical Need) ขั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Need) ขั้นความต้องการความรัก (Love Need) ขั้นความต้องการยอมรับและการยกย่องจากสังคม (Esteem Need) และขั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียงสำหรับตนในแต่ละขั้น มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

๒) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเองจากประสบการณ์ที่เรียกว่า “Peak Experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะดีมาจากการรู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติเป็นช่วงเวลา que บุคคลเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงบุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อย ๆ จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลักการจัดการการเรียนรู้

๓) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการแสดงออกของความต้องการของบุคคล ๒) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน ๓). ในกระบวนการจัดการเรียนรู้หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ๔). การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอการให้อิสระภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา

สิกขาหรือการศึกษา ความหมายของคำว่า สิกขา/การศึกษาในพระพุทธศาสนา พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

คำว่า สิกขา มาจากภาษาสันสกฤตว่า สิกขา และมาจากบาลีว่า สิกขา แปลว่า การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมาย ดังนี้^{๒๐}

คำว่า สิกขา เป็นคำที่มาจากสันสกฤต ถ้าเป็นบาลีเรียกว่า สิกขา มีความหมายเดียวกัน สิกขา คือ หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา

การศึกษา มาจาก คำว่า สิกขา ในภาษาบาลีซึ่งแยกได้เป็น สะ กับ อิกขะ สะ แปลว่า เอง ตัวเอง อิกขะ แปลว่า เห็น การเห็น เมื่อรวมความกันแล้วแปลว่า การเห็นตนเอง โดยตนเอง เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือเพื่อเข้าใจในตนเองให้แจ่มแจ้งและถูกต้องได้แก่การมีสัมมาทิฐิ คือ เข้าใจเรื่องความดับทุกข์ความรู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ความรู้จักการดับทุกข์และความรู้จักทางให้ถึงความดับทุกข์และยังได้ให้ความหมาย ของการศึกษาในพระพุทธศาสนาดังนี้^{๒๑} การศึกษาในพระพุทธศาสนา หมายถึง Training เป็นอย่างน้อย คือ การทำลงไปจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแต่ ศึกษาเล่าเรียน ให้รู้เข้าใจ จดจำได้เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติพร้อมกันไปด้วย จนเกิดเป็นความเห็นแจ้งเป็นปัญญาในขั้นสูง เพื่อทำลายอัสวกิเลส นอกจากนี้ ดร.พระมหาจรรยา สุทธิญาณ ยังได้วิเคราะห์ศัพท์เพิ่มเติมอีก ดังนี้ คำว่า การศึกษา หากแปลตามรากศัพท์ภาษาบาลีก็จะได้ว่า^{๒๒}

๑. การเห็นด้วยปัญญา (สะหะ ปัญญาเย อิกขะตติสิกขา ธรรมชาติโดยอมเห็นด้วยปัญญา ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือ การมองสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา)

๒. การเห็นด้วยตนเอง (สะยัง อิกขะตติสิกขา ธรรมชาติโดยอมเห็นด้วยตนเองธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือรู้เห็นด้วยตนเอง สัมผัสเองด้วยใจ)

๓. การเห็นตนเอง (สะกัง อิกขะตติสิกขา ธรรมชาติโดยอมเห็นซึ่งตนเอง ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา คือการมองเห็นตนเอง

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๒๑} พุทธศาสนิกฯ, ความกลัว: พุทธศาสนา ศาสนาแห่งการบังคับตัวเอง , (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๔๒.

^{๒๒} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, ธรรมพรรณบัญญัติการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร: ประชาธรรม , ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

๔. การเห็นเท่าทัน (สะสม อิกษะตติสิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นเท่าทัน ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา คือการเห็นเท่าทัน)

๕. การเห็นตามความเป็นจริง (สันตัง อิกษะตติสิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นสิ่งซึ่งมีอยู่ ธรรมชาตินั้นชื่อว่าการศึกษา คือ มองเห็นตามหลักอริยสัจ คือ ความจริงแท้)

ตามความหมายของการศึกษาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พยายามเข้าใจธรรมชาติทั้งธรรมชาติที่เกี่ยวกับตัวมนุษย์เองและธรรมชาติที่แวดล้อมรอบตัวมนุษย์ โดยใช้การศึกษา เพื่อเพ่งพินิจสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา เห็นตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นเท่าทันและเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความจริงแท้อย่างไรก็ตาม ถ้าวิเคราะห์ตามรูปศัพท์แล้ว คำว่า การศึกษา ตรงกับคำว่า สิกขา ที่ใช้อยู่ในพระพุทธศาสนา และความหมายของคำว่า สิกขา กล่าวไว้ดังนี้ว่า^{๒๓}

บุคคลย่อมศึกษาธิดคือศึกษาเรื่องความประพฤติดีทางกายวาจาให้สูงขึ้นไป บ้างศึกษาในการฝึกอบรมจิตใจให้ดีขึ้นบ้าง ศึกษาในการอบรมปัญญาให้เจริญขึ้นไปบ้าง เมื่อหวนจิตคำนึงถึงการศึกษา ๓ อย่างนี้ก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อรู้จักก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อเห็นคือเข้าใจก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อตั้งจิตกำหนดแน่วแน่งก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อน้อมจิตกำหนดไปก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อประกอบความเพียรก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อเอาสติกำหนดก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อตั้งจิตมั่นก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อรู้ทั่วชัดด้วยปัญญาก็เรียกว่าศึกษา เมื่อรู้สิ่งที่พึงรู้จำเพาะก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อกำหนดรู้สิ่งที่ควรกำหนดรู้ก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อละสิ่งที่พึงละก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อประจักษ์แจ้งสิ่งที่ควรประจักษ์แจ้งก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อฝึกอบรมเจริญสิ่งที่ควรปฏิบัติควรฝึกอบรมก็ชื่อว่าศึกษา อีกตอนหนึ่ง ว่า^{๒๔}

ภิกษุเล่าเรียนพระสูตร เล่าเรียนพระวินัย เล่าเรียนพระอภิธรรม ถือปฏิบัติเป็นผู้อยู่ป่า เป็นประจำ ถือปฏิบัติเป็นผู้ฉันอาหารบิณฑบาตเป็นประจำ ถือผ้าบังสุกุล คือผ้าที่เขาทิ้งแล้วเอามาซักเอามาย้อมทำเองเป็นประจำ ถือมีจีวรแค่ ๓ ผืนเป็นประจำ เป็นต้น ก็ชื่อว่าศึกษาและยิ่งกว่านั้น พระพุทธองค์ยังตรัสถึงการศึกษาในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการศึกษาที่ยอดเยียมกว่าการศึกษาทั่ว ๆ ไป ดังนี้ว่า^{๒๕}

^{๒๓} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๙๖๐/๖๐๘.

^{๒๔} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๐๙/๒๘๕.

^{๒๕} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๕/๒๘๗.

ดูกรภิกษุทั้งหลายบุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมศึกษาศิลปะเกี่ยวกับช้างบ้าง ม้าบ้าง รถบ้าง ธนูบ้าง ดาบบ้างหรือศึกษา ศิลปะชั้นสูงชั้นต่ำ ย่อมศึกษาต่อสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดผู้ปฏิบัติผิด ดูกรภิกษุทั้งหลายการศึกษานี้มีอยู่เราไม่กล่าวว่าไม่มีก็แต่ว่าการศึกษานั้นเป็นการศึกษา ที่เลว ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษาอริสัจสี่บ้าง อริจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว การศึกษานี้ยอดเยืยมกว่าการศึกษาทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพานดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษาอริสัจสี่บ้าง อริจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วนี้เราเรียกว่า ลิกขานุตตริยะะ

จากข้อความดังกล่าวมานั้น จะเห็นว่า การศึกษามีความหมายครอบคลุมทั้งการเล่าเรียน และการปฏิบัติไปพร้อมกันและความจากพุทธพจน์ยังชี้ให้เห็นว่าการศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การศึกษาแบบธรรมดาสามัญทั่วไป

๒. การศึกษาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นการศึกษาที่ยอดเยืยม คือ ไตรสิกขา เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์หรือพระนิพพาน ในพระพุทธศาสนา มีการแบ่งคนออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามการศึกษา เรียกว่า เสาะ และ อเสะ คือผู้ที่ยังต้องศึกษา และผู้ที่จบการศึกษาแล้วดังนี้^{๒๖} เพราะเหตุไรจึงเรียกว่าพระเสาะ เพราะยังต้องศึกษาต่อไป ศึกษาอะไร ศึกษาอริสัจสี่ศึกษาบ้าง อริจิตศึกษาบ้าง อธิปัญญาศึกษาบ้าง... พระเสาะทั้งหลายคำนึงถึงไตรสิกขานี้ศึกษาอยู่รู้ศึกษาอยู่ อธิฐานจิตศึกษาอยู่น้อมใจไปด้วยศรัทธาศึกษาอยู่ ประคองความเพียรศึกษาอยู่ ตั้งสติไว้ศึกษาอยู่ ตั้งจิตศึกษาอยู่รู้ทั่วด้วยปัญญาศึกษาอยู่ รู้ยิ่งซึ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่งศึกษาอยู่ กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ศึกษาอยู่ละธรรมที่ควรละศึกษาอยู่ เจริญธรรมที่ควรเจริญศึกษาอยู่ ทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งศึกษาอยู่ ประพฤติเอื้อเพื่อ ประพฤติเต็มใจ สมาทานประพฤติไป เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่าพระ เสาะ... พระเสาะเหล่านี้ได้แก่พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อโสดาปัตติผล พระสกทาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อสกทาคามีผล พระอนาคามีท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออนาคามีผล พระอรหันต์และท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออรหันต์ผล จากความหมายในข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระเสาะคือบุคคลที่ยังต้องศึกษาในไตรสิกขาเป็นคนมีการศึกษา โดยจำกัดความไว้เฉพาะอริยบุคคลขั้นต้น ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปท่านนั้นจึงนับเข้าเป็น พระเสาะส่วนคนทั้งหลายที่มี

^{๒๖} ชุ.จ. (ไทย) ๓๐/๙๒/๑๖.

คุณธรรมด้อยกว่าพระโศดบัน ย่อมเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป ตามระดับ คุณธรรม ความประพฤติและปัญญา กล่าวคือ^{๒๗}

ผู้ที่ยังอยู่ใต้กระแสครอบงำของโลกธรรม ไม่รู้ไม่เข้าใจสิ่งทั้งหลายด้วยปัญญาที่เท่าทันตามสภาวะและตามเหตุปัจจัย ดำเนินชีวิตเอียงไปทางมัวเมาในกามสุขบ้าง ปิปรัดทรมานตนเองอย่างเข้มงวดบ้าง หรือยึดถือแบบแผนวิธีที่มั่งงาย ไม่ดำเนินตรงไปในมัชฌิมาปฏิปทา เรียกว่า ปุณฺณ ผู้ที่ห่างไกลอารยธรรม มีตบอด ไม่รู้จักดีชั่ว ดำเนินชีวิตตามกระแสแห่งตัณหาชักพาไป ไม่ใช่ความคิดและปัญญา พร้อมที่จะเบียดเบียนผู้อื่นด้วยความเห็นแก่ตัว เรียกว่า อัมมพาลปุณฺณ ผู้ที่รู้จักอารยธรรมเมื่อได้สดับเสียงของอริยบุคคลแล้ว เริ่มดำเนินชีวิตดีงาม มีศีลธรรม ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ หรืออย่างน้อยดำรงอยู่ในสภาวะแห่งศีล ๕ ประการ เรียกว่า กัลยาณปุณฺณ หรือสุตวันตอริยสาวก คือผู้สดับศาสน์แห่งอารยชน ตั้งต้นที่จะเดินเข้ามาใกล้อริยมรรค

อนึ่ง พระอเสขะ คือ บุคคลที่จบการศึกษาแล้ว ได้แก่พระอรหันต์ เนื่องจากทำกิจเกี่ยวกับฝึกฝนอบรมตนบริบูรณ์แล้วในมรรค ไม่มีกิเลส และไม่มีภูมิธรรมที่สูงกว่านี้ที่จะต้องชวนชวยอีก ดังความที่ปรากฏว่า^{๒๘} ครั้นนั้นภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นิ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า อเสขะ ดังนี้ ภิกษุเป็นอเสขะด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบด้วยความเห็นชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความ ดำริชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยการเจรจาชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยการทำงาน ชอบอันอเสขะ ประกอบด้วยการเลี้ยงชีพชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความพยายามชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยการระลึกชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความตั้งใจชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความรู้ชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความหลุดพ้นชอบอันเป็นอเสขะ ดูกรภิกษุ ภิกษุย่อมเป็นอเสขะ ด้วยประการอย่างนี้แลฯ

นอกจากนี้ ในสมัตตสูตร^{๒๙} ได้ยกข้อความการสนทนาธรรมกันระหว่างพระสารีบุตรกับพระอนรุทธะ โดยได้กล่าวเพิ่มอีกว่า ที่ได้ชื่อว่า พระอเสขะ เพราะเจริญสติปัฏฐานและได้บริบูรณ์ในสติปัฏฐาน ๔ อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะพิจารณาในประเด็นของ อริยมรรค (เนื่องจากเกี่ยวข้องกับไตรสิกขา) อันเป็นแนวทางแห่งอารยชน ซึ่งเปรียบเหมือนเส้นทางที่จะนำไปสู่จุดหมาย

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๙๑๒.

^{๒๘} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๑๑/๑๖๑.

^{๒๙} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๗๘๔/๑๖๒.

แต่มีส่วนประกอบ ๘ อย่าง โดยสรุปรวมไว้ในไตรสิกขา และจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป ฉะนั้นในเบื้องต้นนี้จะพิจารณาเฉพาะคำว่า สิกขาก่อน ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการศึกษาในพระพุทธศาสนา

มิได้มุ่งหมายเพียงแค่การศึกษาในระดับ ปริยัติเพราะว่าหากพอใจเพียงแค่ปริยัติโดยไม่นำไปสู่การปฏิบัติก็ไม่สามารถบรรลุผลประโยชน์สูงสุด ที่พึงได้พึงถึง แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะส่งเสริมให้เล่าเรียนปริยัติเป็นเบื้องต้น แต่ก็ไม่สรรเสริญถ้าบุคคลพึงพอใจและหยุดอยู่เพียงแค่ขั้นเล่าเรียน ปริยัติฉะนั้นจึงได้อุปมาบุคคลที่พอใจเล่าเรียนเพียงแค่ปริยัติว่าเหมือนกับคนตาบอดถือคบเพลิงทว่าตนเองกลับไม่ได้เห็นแสงสว่างของคบเพลิงที่ตนเองถือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่อาจได้รับประโยชน์ที่สมบูรณ์แท้จริงจากสิ่งที่ได้เล่าเรียนหรือท่องจำมา ดังสุภาษิตของพระอานันทเถระกาลว่า^{๓๐}

ผู้ใดเล่าเรียนมามาก ดูหมิ่นผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมาน้อยด้วยการสดับ แต่เขาไม่ได้ปฏิบัติตามที่เล่าเรียนมาย่อมปรากฏแก่เราเหมือนคนตาบอดถือดวงไฟไป ฉะนั้น บุคคลควรเข้าไปนั่งใกล้ผู้ที่ศึกษามาก แต่ไม่ควรทำสุตะที่ตนได้มาให้เป็นพิษเพราะสุตะที่ตนได้มานั้นเป็นเบื้องต้น แห่งพรหมจรรย์เพราะฉะนั้นจึงควรเป็นผู้ทรงธรรม

จากสุภาษิตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษาในพระพุทธศาสนาไม่ได้มุ่งเพียงแค่เล่าเรียนท่องจำพุทพจน์ หรือในระดับปริยัติ โดยได้ชี้ว่านั่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเท่านั้น และสาเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่ให้นักศึกษาหยุดอยู่เพียงแค่ปริยัตินั้น อาจพิจารณาได้หลายประเด็น ยกตัวอย่าง ดังนี้

พระพุทธศาสนามุ่งเสนอหลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์ หากศึกษาถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยมองถึงสภาพสังคมของอินเดียหรือชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล พอที่จะอธิบายถึงสาเหตุดังกล่าวได้ ดังจะเห็นได้ว่าสภาพสังคมของอินเดียในยุคนั้นเผชิญกับสภาพปัญหาที่หลากหลาย แต่ปัญหาสำคัญอันเนื่องมาจากการศึกษาก็ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการศึกษาต่อสมณะและพราหมณ์ผู้เห็นผิด ปฏิบัติผิดแล้วก่อให้เกิดความเห็นความเชื่อและการปฏิบัติผิดที่ประกอบด้วยความสุดโต่งทั้ง ๒ ทาง เกิดขึ้นและกระจายอยู่ทั่วไปในสังคมยุคนั้น กลุ่มที่เชื่อในพลังอำนาจพิเศษของพระเจ้าที่สามารถถลันบันดาลให้ทุกสิ่งให้โทษหรือให้สุขให้สมหวังได้ก็เฝ้าแต่วิงวอนปรนเปรอด้วยเครื่องสักการบูชาด้วยวิธีการต่าง ๆ แม้กระทั่งการทรมานร่างกายให้ได้รับความลำบากเพื่อให้พระเจ้าพอใจแล้วบันดาลให้ตนสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา เป็นต้น

^{๓๐} ชุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๓๙๗/๒๔๙.

ไตรสิกขาเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาฝึกฝนอบรมมนุษย์ทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านความรู้ความคิด (ปัญญา) อนึ่ง ไตรสิกขานี้มีเนื้อหาครอบคลุมมรรค ๘ ทั้งหมด องค์ประกอบ ๘ อย่างของมรรค ดังปรากฏในจูฬเวทลสูตร ความว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่ให้เหยื่อแก่กระแตเขตพระนครราชคฤห์ครั้งนั้น

วิสาขอุบาสกเข้าไปหาธรรมทินนาภิกษุณีถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วสนทนา ธรรมว่าด้วยเรื่อง มรรค ๘ กับชั้น ๓ ดังนี้ว่า^{๓๑}

วิสาขอุบาสก ข้าแต่พระแม่เจ้า กอริยมรรคมืองค์ ๘ ไฉน ธรรมทินนาภิกษุณีดูกรวิสาขะผู้มีอายุ กอริยมรรคมืองค์ ๘ นี้คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ๑ ความดำริชอบ ๑ วาจาชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ความเพียรชอบ ๑ ความระลึกชอบ ๑ ความตั้งใจไว้ชอบ ๑

วิสาขอุบาสก ข้าแต่พระแม่เจ้ากอริยมรรคมืองค์ ๘ เป็นสังขตะหรือเป็นอสังขตะธรรมทินนาภิกษุณีดูกรวิสาขะผู้มีอายุ กอริยมรรคมืองค์ ๘ เป็นสังขตะ วิสาขอุบาสก ข้าแต่พระแม่เจ้า ชั้น ๓ (กองศีล กองสมาธิ กองปัญญา) พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยกอริยมรรคมืองค์ ๘ หรือว่ากอริยมืองค์ ๘ พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยชั้น ๓

ธรรมทินนาภิกษุณี ดูกรวิสาขะ ผู้มีอายุ ชั้น ๓ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงสงเคราะห์ด้วยกอริยมรรคมืองค์ ๘ ส่วนกอริยมรรคมืองค์ ๘ พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยชั้น ๓ คือ วาจาชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยศีลชั้น ๓ ความเพียรชอบ ๑ ความระลึกชอบ ๑ ความตั้งใจไว้ชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยสมาธิชั้น ๑ ปัญญาอันเห็นชอบ ๑ ความดำริชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยปัญญาชั้น ๑

อนึ่ง การจัดองค์ประกอบทั้ง ๘ ของมรรคเข้าสู่ไตรสิกขา จุดมุ่งหมายเพื่อให้มองเห็นเป็นหมวดหมู่ อันจะช่วยเสริมความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยนำองค์ประกอบของมรรคจัดเข้าไว้เป็นประเภท เรียกว่า ชั้นหรือ ธรรมชั้นแปลว่า หมวดธรรม หรือกองธรรม กล่าวคือ ศีลชั้นสมาธิชั้น และปัญญาชั้นดังปรากฏอยู่ในวัชชีปุตตสูตร ความว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาปามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลีครั้งนั้นแล ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วทูลว่า

^{๓๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๐๘/๓๔๓.

ภิกษุวัชชีบุตร: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้ย่อมมาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถที่จะศึกษาในสิกขาบทนี้พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า: ดูกรภิกษุที่ท่านสามารถจะศึกษาในสิกขา ๓ คืออิสิลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ หรือ ๓

ภิกษุวัชชีบุตร: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์สามารถจะศึกษาได้ในสิกขา ๑ คือ อิสิลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ พระเจ้าข้า ๓

พระพุทธเจ้า: ดูกรภิกษุ เพราะฉะนั้นแล ท่านจงศึกษาในสิกขา ๓ คือ อิสิลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ เมื่อใด ท่านจักศึกษาอิสิลสิกขาก็ดีจักศึกษาอธิจิตตสิกขาก็ดีจักศึกษาอธิปัญญาสิกขาก็ดีเมื่อนั้น เมื่อท่านนั้นศึกษาอิสิลสิกขาอยู่ก็ดีศึกษาอธิจิตตสิกขาอยู่ก็ดีศึกษา อธิปัญญาสิกขาอยู่ก็ดีจักละระคะ โทสะ โมหะ เสียได้ เพราะละระคะ โทสะ โมหะ เสียได้ ท่านนั้นจัก ไม่กระทำความเป็นอกุศล จักไม่เสพกรรมที่เป็นบาป

ครั้นสมัยต่อมา ภิกษุนั้นศึกษาแล้วทั้งอิสิลสิกขา ทั้งอธิจิตตสิกขา ทั้งอธิปัญญาสิกขาเมื่อภิกษุนั้นศึกษาอิสิลสิกขาก็ดีศึกษาอธิจิตตสิกขาก็ดีศึกษาอธิปัญญาสิกขาก็ดีละระคะ โทสะโมหะ ได้แล้ว เพราะละระคะ โทสะ โมหะ เสียได้เธอมิได้ทำกรรมที่เป็นอกุศล มิได้เสพกรรมที่เป็นบาป ๓

ไตรสิกขาหลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนามนุษย์ในทุกด้าน เพื่อให้เกิดปัญญา นำพาไปสู่ความเป็นอิสระจากสิ่งร้อยรัดทั้งปวง ดังที่ สุมณอมรวิวัฒน์ ได้กล่าวไว้ว่า พุทธธรรมเป็นเสมือนแก้วมณีที่เจียรไนระมีหลายเหลี่ยม นักวิชาการสามารถจัดมุมมองให้เป็นประกายเลื่อมรุ่งไฉฉงงาม หลายวิธีการ พุทธธรรมเสนอหลักการพัฒนาปัญญาที่มุ่งการฝึกฝนอบรมตนให้บรรลุ อิสระภาวะ หลุดพ้นจากปัญหา โดยทั่วไปแล้วพุทธศาสนิกชนจะเข้าใจหลักพุทธธรรมในแง่ของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ศีล ประเพณี พิธีกรรม เท่านั้น แท้จริงแล้วพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการพัฒนามนุษย์และหลักการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบครบกระบวนการ มุ่งองค์ประกอบและ ขั้นตอนตามลำดับต่อเนื่องสมบูรณ์

ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผัสสะทั้ง ๖ ประการของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า เกิดธาตุรู้ คือ รู้สีก , หมายรู้, รู้คิด, รู้แจ้ง และมีการกระทำโต้ตอบ ฝึกฝนอบรมตนเองหรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดความรู้และความดี สามารถสร้างความผาสุกตามสมควรแก่เหตุปัจจัย และมีความเป็นอิสระพ้น

จากทุกข์และความเป็นทาสของอารมณ์ ผัสสะเป็นแหล่งแห่งความรู้ ความรู้ทั้งปวงเกิดขึ้นที่ผัสสะ คือ อาศัยการรับรู้โดยผ่านอายตนะทั้ง ๖ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มความรู้ได้เป็น ๒ ประเภท คือ”^{๓๒}

๑). ความรู้ที่ได้ทางปัญจทวาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้แก่ความรู้ในขั้นต้น กล่าวคือ รูปร่าง เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

๒). ความรู้ที่ได้ทางมนทวาร คือ ใจ ได้แก่ สิ่งทั้งหลายที่ใจรู้ที่ใจคิด อารมณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในใจ จึงกล่าวได้ว่าการจัดการการรับรู้ทางอายตนะทั้ง ๖ เป็นการจัดการการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ โดยอาศัยกระบวนการทั้ง ๓ คือ ควบคุมพฤติกรรมทางกายและทางวาจา (ศีล) ฝึกฝน^{๓๓} อบรมพฤติกรรมทางใจให้สงบจากสิ่งรบกวนใด ๆ (สมาธิ) พัฒนาความคิด ทักษะคิดให้ถูกต้องดังตามแนวทางพุทธะ รู้เท่าทันปัจจุบันสามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างองอาจไม่ขาดกลัว (ปัญญา)

๒.๒.๒ หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ กล่าวไว้ดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนามองมนุษย์ ทั้งในฐานะที่เป็นเอกัตบุคคล (As an Individual) และในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น (กัลยาณมิตร) ตามหลักพระพุทธศาสนา บุคคลแต่ละคนมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย จักทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น หลักดังกล่าวนี้แสดงว่า การเรียนรู้ที่ได้ผลเกิดจากการที่ผู้สอนรู้จักนักเรียนแต่ละคนทั้งทางด้านบุคลิกลักษณะนิสัย อุปนิสัย ความรู้สึกนึกคิด ความถนัด และผู้สอนต้องมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนแต่ละคนให้เต็มตามความสามารถของเขา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นชีวิตที่มีความประเสริฐ มีความสำคัญในตัวของมันเอง และชีวิตนั้นอาจจะมีความสมบูรณ์ได้แม้ในตัวของมันเอง..ในแง่นี้เราจะต้องมองเป็นจุดหมายสูงสุดว่า เราจะต้องพัฒนามนุษย์ให้มี “ชีวิต” ที่ดีงามในตัวของเขาเองเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ มีอิสรภาพ มีความสุขในตัวเอง” มุมมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น พระธรรมปิฎก ได้อธิบายหัวข้อ “เริ่มยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยแนวความคิดใหม่เดิมแท้แห่งสังคมนิยม” ไว้ว่า

๑) มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ที่ทุกส่วนส่งผลกระทบต่อกัน จึงต้องทำการที่เกื้อกูลประสานกลมกลืนกัน เพื่อให้เกิดผลดีในการอยู่ร่วมกันนั้น

^{๓๒} สุมณ อมรวิวัฒน์, หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๑๗.

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๙.

๒) มนุษย์สัตว์ทั้งปวง เป็นเพื่อนร่วมภพภูมิเหมือนกัน ทุกชีวิตรักสุขเกลียดทุกข์กลัวตายเหมือนกันไม่มีการแบ่งแยกแตกต่าง การทำร้ายสัตว์ไม่ว่าชีวิตใดก็เป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งสิ้นมนุษย์ควรมีเมตตาและไมตรีที่ไม่จำกัดแบ่งแยก มีแนวโน้มของจิตใจในทางที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลมุ่งความสามัคคี และมีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”^{๓๔} การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักดังกล่าวจึงต้องสร้างฉันทะแก่ผู้เรียนแต่ละคนในเวลาเดียวกันก็ต้องเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม และฝึกทักษะทางสังคม เพื่อความเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ หรือเวไนยบุคคล สามารถได้รับการสั่งสอน ฝึกฝน และอบรมบ่มนิสัยได้

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ขยายความคำว่า เวไนยสัตว์ ไว้ว่า “สัตว์” มีความหมายถึงสิ่งมีชีวิตที่ยังติดข้องอยู่กับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส หรือหากพิจารณาในเรื่ององค์ประกอบของชีวิตก็คือ ชันธ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สัตว์ เป็น “สิ่งที่มีความรู้สึกและเคลื่อนไหวไปได้เอง รวมถึงเทพ มาร พรหม มนุษย์ เปเรต อสุรกาย ตีรจฉาน และสัตว์นรก ในบาลีเพ่งเอามนุษย์ก่อนอย่างอื่น ไทยมักเพ่งเอาเดรัจฉาน”^{๓๕} การที่ความหมายของสัตว์ในภาษาไทย หมายถึง ตีรจฉาน หรือ เดรัจฉาน ก็เนื่องด้วยสิ่งมีชีวิตในประเภทนี้ยังดำเนินชีวิตไปตามสัญชาตญาณ เมื่อหิวก็ออกล่าหากิน เมื่อกลัวก็หลบหลีก เมื่อโกรธก็ทำลายล้าง ความแตกต่างทางรูปร่างมิได้จำแนกมนุษย์และสัตว์ออกได้อย่างชัดเจน หากบอกได้แต่เพียงว่านี่เป็นคน นี่เป็นสัตว์ การจำแนกมนุษย์ต่างจากสัตว์จึงต้องจำแนกโดยระดับจิตที่ได้รับการฝึกและพัฒนาจนแตกต่างกัน

๒.๒.๓ ความหมายไตรสิกขา

ท่านพุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายคำว่าสิกขา หรือ สิกขาในภาษาบาลี หมายถึงการประพฤติปฏิบัติ การทำให้ดับทุกข์โดยสิ้นเชิง รวมถึงความรู้ด้วย เพราะฉะนั้น ความรู้กับการปฏิบัติต้องไปด้วยกันไม่แยกกัน โดยท่าน ได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้ดังนี้^{๓๖} คำว่า การศึกษา มาจาก คำว่า สิกขา ในภาษาบาลี ซึ่งแยกได้เป็น สะ กับ อิกขา สะ แปลว่า เอง ตัวเอง อิกขา แปลว่า เห็น การเห็นเมื่อ รวมความกันแล้วแปลว่า การเห็นตนเอง โดยตนเอง เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือเพื่อเข้าใจในตนเอง ให้แจ่มแจ้งและถูกต้องได้แก่การมีสัมมาทิฐิ คือ เข้าใจเรื่องความดับทุกข์ ความรู้จักเหตุให้

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุต.โต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จากัด, ๒๕๓๗), หน้า ๗๕-๗๖.

^{๓๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๓๒๒.

^{๓๖} พุทธทาสภิกขุ, **การศึกษาคืออะไร**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมบุชา,ม.ป.ป.), หน้า ๑๙๙ - ๒๐๐.

เกิดทุกข์ ความรู้จักการดับทุกข์ และความรู้จักทางให้ถึงความดับทุกข์ และยังได้ให้ความหมายของการศึกษาใน พระพุทธศาสนา หมายถึง Training เป็นอย่างน้อย คือ การทำลงไปจริงๆ ไม่ใช่เพียงแค่ศึกษาเล่าเรียน ให้รู้ เข้าใจจดจำได้ เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติพร้อมกันไปด้วย จนเกิดเป็นความเห็นแจ้ง เป็นปัญญาในขั้นสูงเพื่อทำลายอวิชชา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมาย ศึกษาว่า หมายถึงการอบรม การฝึกฝน การพัฒนาตน สำเนียง โดยท่านให้ความสำคัญสองอย่าง^{๓๗} คือ

- ๑) ตะหนักถึงเป้าหมาย
- ๒) นำเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นตัวในการเรียนรู้ ได้ให้ความหมายของ “ศึกษา หรือ ศึกษา”ว่า หมายถึง
 - (๑) วิธีการต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
 - (๒) ทฤษฎีดีต่าง ๆ ที่พยายามจะอธิบาย หรือ ให้เหตุผลในการถ่ายทอดนั้น
 - (๓) คุณค่าหรืออุดมคติต่าง ๆ ที่มนุษย์พยายามจะเข้าใจถึง โดยอาศัยความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพราะฉะนั้น การฝึกหรือถ่ายทอดจึงขึ้นอยู่กับคุณค่าหรืออุดมคติที่พึงประสงค์นี้เป็นอันปลาย

พระมหาจรรยา สุทธญาโณ ได้วิเคราะห์ศัพท์เพิ่มเติมอีก ดังนี้ คำว่า การศึกษา หากแปลตามรากศัพท์ภาษาบาลีจะได้อความว่า

๑. การเห็นด้วยปัญญา (สะหะ ปัญญาเย อิกษะตีติ ศึกษา ธรรมชาติโดย้อมเห็น ด้วยปัญญา ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือการมองสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา)
๒. การเห็นด้วยตนเอง (สะยัง อิกษะตีติ ศึกษา ธรรมชาติโดย้อมเห็นด้วยตนเอง ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือรู้เห็นด้วยตนเอง สัมผัสเองด้วยใจ)
๓. การเห็นตนเอง (สะกัง อิกษะตีติ ศึกษา ธรรมชาติโดย้อมเห็นซึ่งตนเอง ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือการมองเห็นตนเอง)
๔. การเห็นเท่าทัน (สะมัง อิกษะตีติ ศึกษา ธรรมชาติโดย้อมเห็นเท่าทัน ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือการเห็นเท่าทัน)
๕. การเห็นตามความเป็นจริง (สันตัง อิกษะตีติ ศึกษา ธรรมชาติโดย้อมเห็นสิ่งซึ่งมี อยู่ ธรรมชาตินั้นชื่อว่าการศึกษา คือ มองเห็นตามหลักอริยสัจ คือ ความจริงแท้) ตามความหมายการศึกษาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พยายามเข้าใจธรรมชาติ ทั้ง

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *การพัฒนาตน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘ - ๒๙.

ธรรมชาติที่เกี่ยวกับมนุษย์เองและธรรมชาติที่แวดล้อมตัวมนุษย์โดยใช้การศึกษาเพื่อเพ่งพินิจสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา เห็นตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นเท่าทันและเห็นสิ่งต่างๆตามความจริง^{๓๘}

ศ. ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของคำว่าสิกขา หรือ ศึกษาว่า คือการศึกษาวิถีชีวิตที่ดี ประกอบด้วยระบบการอยู่ร่วมกันที่ดี คือ ศีล หมายถึงการอยู่ร่วมกันด้วยความปกติ ระบบการอยู่ร่วมกันของชีวิตควรจะต้องประกอบด้วยการพัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาให้ยิ่งๆขึ้น ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา ที่เรียกว่าการศึกษาทั้ง ๓ หรือไตรสิกขานั้น เพราะเป็นวิถีชีวิตทั้งหมด วิถีชีวิตทั้งหมดคือการศึกษา การศึกษาจึงไม่เพียงแต่การเรียนวิชา^{๓๙}

พระอุปัชฌาย์ ได้ให้ความหมายของการศึกษาและขอบเขตของการศึกษา ไว้ใน วมุตติ มรรคว่า สิกขา หมายถึง การศึกษาเรื่องที่ควรศึกษา การศึกษาอันยอดเยี่ยมและการศึกษาเพื่อ ความเป็นพระอเสขะ (ผู้ไม่ต้องศึกษา)^{๔๐}

จากคำนิยามข้างต้นสรุปได้ว่า สิกขา หรือ ศึกษา หมายถึงการเรียนรู้ การฝึกฝน การอบรม ซึ่งแบ่งเป็นสอง คือ การศึกษาเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมภายนอกที่อยู่รอบข้าง และการเรียนรู้จากธรรมชาติภายใน เพื่อสิ้นไปแห่งกิเลส ซึ่งการศึกษาประเภทนี้ เรียกว่าอเสขะ

คำว่าไตรสิกขา มีรากศัพท์มาจากคำสอนสองคำ คือ ๑) ไตร หรือ ตริ ในภาษา สันสกฤต ซึ่งตรงตามภาษาบาลีว่า ตติ แปลว่า สาม หรือ ๒ คำว่า สิกขา ภาษาบาลี ซึ่งตรงกับภาษา สันสกฤตว่า ศึกษา หมายถึงการศึกษา การปฏิบัติ และการอบรมตามความประพฤติให้บริสุทธิ์

กองแก้ว เจริญอักษร ให้ความหมายไตรสิกขาว่าขอปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับ ฝึกอบรม กาย วาจา จิตใจและปัญญา ในทางธรรม หมายถึง การฝึกอบรมพระสงฆ์สาวกของ พระพุทธเจ้าให้ พัฒนาสูงสุดคือ เข้าถึงพระนิพพาน ซึ่งความหมายนี้เป็นความหมายตามแบบแผนที่ พระพุทธองค์ทรง มุ่งสั่งสอนแก่พระภิกษุโดยตรงการฝึกอบรมหรือพัฒนาด้าน ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย

๑. ศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมทางด้านความประพฤติ
๒. จิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้เกิดสมาธิ

^{๓๘} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, **ธรรมทรรศน์ปฏิวัติการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ประชาธรรม. ๒๕๔๔), หน้า ๓ – ๔.

^{๓๙} ศ.ประเวศ วะสี, “พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ ๒๑”, ใน **พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ ๒๑** ปาฐกถาครบรอบ ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) , (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

^{๔๐} พระอุปัชฌาย์, **วมุตติมรรค**, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจตุโต) และคณะ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

๓. ปัญญาศึกษา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมปัญญาให้รู้แจ้งตามความเป็นจริง^{๔๑}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไตรสิกขาที่ปรากฏในพจนานุกรม พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ๓ ประการ เพื่อฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตและปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป จนบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ในหนังสือการพัฒนาตน ท่านให้ความหมายว่าการฝึกอบรมทั้งหมดในทางพระพุทธศาสนา กระบวนการทางการปฏิบัติทั้งหมดในหนังสือสามไตร ท่านให้ความหมายว่า เป็นหลักการศึกษาแบบพุทธ หรือ การศึกษาแบบธรรมชาติ ๓ อย่าง คือ

๑. ศีล หมายถึงขั้นตอนประพฤติเบื้องต้นในการดำเนินชีวิต โดยมีพฤติกรรมที่ ถูกต้องในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเพื่อนมนุษย์ ตั้งแต่การดู การฟัง การกินอยู่ บริโภค ซึ่ง ความหมายในที่นี้ คือ หมายถึงศีล ๕

๒. สมาธิ หมายถึงการฝึกฝนจิตให้ยิ่งขึ้นด้วยสภาพจิตที่หนักแน่นมั่นคง มีความสุข ความสงบ มีความแน่วแน่ เรียกว่าใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน เป็นต้น

๓. ปัญญา หมายถึงความรู้ ความเข้าใจเหตุผล รู้ความจริงของโลก และชีวิต จนกระทั่งสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ ไม่ตกอยู่ใต้การครอบงำของสิ่งทั้งหลาย^{๔๒}

พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ไตรสิกขาเป็นทั้งหลักการ และวิธีปฏิบัติเพื่อให้สามารถล่วงพ้นจากอบาย, กามธาตุ และภพทั้งปวง โดยมีเป้าหมายที่การบรรลุ พระนิพพานอันบริสุทธิ์ปราศจากมลทิน ไตรสิกขาเป็นแนวปฏิบัติในทางสายกลางที่มีใช้การปรนเปรอ ด้วยกามสุขและการทรมานตน มีศีลเป็นปฏิบัติต่อกิเลสที่แสดงออกทางกาย วาจา สมาธิเป็น ปฏิบัติต่อกิเลสที่ลุ่มลึกในจิต และปัญญาเป็นปฏิบัติต่ออนุสัยกิเลสที่แอบแนบอยู่ในจิตสามารถ พัฒนาบุคคลให้เป็นพระอริยะผู้มีความบริบูรณ์ด้วยศีลได้แก่ พระโสดาบันและพระสกทาคามี, บริบูรณ์ ด้วยสมาธิได้แก่พระอนาคามี และบริบูรณ์ด้วยปัญญา ได้แก่ พระอรหันต์ นอกจากนี้ องค์ธรรมทั้ง ๓ ยังเป็นเครื่องอุดหนุนให้บรรลุคุณวิเศษอันหาได้ยากในบุคคลทั่วไป ดังมีวิชา ๓ เป็นต้น^{๔๓}

^{๔๑} ก่องแก้ว เจริญอักษร, **ความรู้เรื่องธรรมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๓๐.

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ , (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๗.

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **สามไตร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๐ - ๔๔.

บุญมี แท่นแก้ว ให้ความหมายของไตรสิกขาในหนังสือ “จริยศาสตร์” ว่าเป็นข้อ ปฏิบัติ มี ๓ อย่างคือ

๑. ศีล ได้แก่ การเว้นชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติเพื่อความปกติสงบเรียบร้อยไม่ทำให้ตน และผู้อื่นเดือดร้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่ต้องศึกษาอบรม เป็น ขั้นศีล

๒. สมาธิ ได้แก่ การฝึกฝนหรืออบรมจิตใจให้เหมาะสม ตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อม จะปฏิบัติงานคือ พิจารณาความเป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของการเจริญปัญญา การฝึกบังคับจิตใจให้ ตั้งมั่นโดยระลึกทั่วทั้งพร้อม ดังนี้เรียกว่า จิตตสิกขา

๓. ปัญญา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิดความรู้ ความ เข้าใจ ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หมายถึง การฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง ถึงกับ เกิดความสดสังเวชเบื่อหน่ายในสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาได้จริง ๆ การฝึกฝนเช่นนี้ เรียกว่า ปัญญาสิกขา^{๔๔}

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ให้ความหมายว่า ไตรสิกขา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ แต่พูดใน ฐานะ ที่เป็นระบบฝึกฝนอบรม เมื่อจัดเป็นระบบฝึกฝนอบรมก็จะฝึกฝนสามมิติ เท่านั้นคือ ทางด้านปัญญา ทางด้านศีล ทางด้านจิตทางด้านปัญญา เป็นเรื่องทางความรู้ ความเข้าใจแนวคิด ค่านิยมที่ถูกต้อง ทางด้านศีล การควบคุมพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบ สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทางด้านจิต เป็นการพัฒนาจิตให้มีสมาธิ พัฒนาจิตให้มีความเพียร พัฒนาจิตให้มีสติ ดังนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา ๓ องค์ประกอบนี้เป็น ๓ มิติ ต้องทำไปด้วยกัน เรื่องเดียวกันทำไปด้วยกัน เพื่อจัดประสงค์ เดียวกัน จึงตรัสรวมกัน ไม่ได้หมายความว่าต้องทำศีลก่อนให้สมบูรณ์ แล้วต้องมาทำสมาธิ ทำสมาธิ สมบูรณ์แล้วมาทำปัญญา^{๔๕}

จากนิยามข้างต้น สรุปได้ว่า ไตรสิกขา หมายถึงการศึกษาสามอย่าง ที่เป็นทั้งหลักการ และวิธีปฏิบัติ ได้แก่ ๑) ศีลสิกขา คือการศึกษาและปฏิบัติด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติความดี ๒) จิต สิกขา คือศึกษาด้วยการฝึกอบรมจิต และ ๓) ปัญญาสิกขา คือการศึกษาเพื่อปัญญารู้แจ้งตามความเป็น จริง ที่ให้ความสำคัญ หลักการปฏิบัติซึ่งเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมด้านกาย วาจา และจิตพัฒนาในทาง ที่ถูกต้อง

^{๔๔} บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๘.

^{๔๕} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, “มัชฌิมาปฎิปปทา: สายกลางสองมิติ” ในคอลัมน์ ธรรมะใต้ธรรมาสัน, **หนังสือพิมพ์ข่าวสด**, (๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙): ๒๙.

๒.๒.๔ จุดมุ่งหมายไตรสิกขา

จุดมุ่งหมายของไตรสิกขา หรือการศึกษาในพระพุทธศาสนานี้ย่อมคล้อยตาม จุดมุ่งหมายระดับต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา เนื่องจากการศึกษาเป็นวิธีการที่มุ่งประสงค์ไปสู่ อุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายในพระพุทธศาสนา และจุดมุ่งหมายในพระพุทธศาสนาก็มีหลากหลาย ระดับ ซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายของปัจเจกบุคคลอีกชั้นหนึ่ง ฉะนั้นในที่นี้จึงขอกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย โดยทั่วไปของการศึกษาในพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต

๑. จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๓ อย่าง ตามแนวตั้ง คือ ทิฏฐิธัมมิกัตถะ สัมปรายกัตถะ และ ปรมัตถะจุดมุ่งหมายหรือประโยชน์ที่บุคคลควรเข้าถึงและสร้างสรรค์ขึ้น แบ่งได้ ๓ ระดับ โดยที่แต่ละบุคคลอาจจะเข้าถึงและสร้างสรรค์ได้ไม่เท่ากัน ที่ว่าเป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนควรมี ให้ครบทุกระดับ ถึงแม้ว่าจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไป อีกทั้งควรพัฒนาดนให้เข้าถึงให้มากยิ่งขึ้น^{๔๖} คือ

๑) ประโยชน์ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ได้แก่ ทรัพย์สิน เกียรติยศ หรือฐานะในสังคม ไตรีย หรือมิตรบริวาร และชีวิตครอบครัวที่เป็นสุข หรือความสามารถ พึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจและสังคม ประโยชน์ในระดับนี้ จะต้องให้เกิดมีขึ้นหรือให้เป็นการ แสวงหาด้วยการลงความเพียรพยายามและสติปัญญาของตนโดยทางชอบธรรมไม่เกิดจากการ เบียดเบียนผู้อื่น หรือสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม จึงอาศัยการศึกษาในด้านที่ทำหน้าที่ถ่ายทอด ศิลปะวิทยา หรือ วิชาการและวิชาชีพต่าง ๆ เป็นหลัก ประโยชน์ในระดับนี้เรียกว่า ทิฏฐิธัมมิกัตถะ

๒) ประโยชน์ในอนาคต หรือประโยชน์เบื้องหน้า เป็นประโยชน์ด้านคุณค่าของ ชีวิตด้านใน ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองอย่างลึกซึ้ง หมายถึงความเจริญงอกงามของชีวิตจิตใจ

ที่ก้าวหน้าพัฒนาขึ้นด้วยคุณธรรม เช่น ศรัทธา ความสุจริต มีศีล ความเสียสละ ความสงบสุขของ จิตใจ การดำรงอยู่ในศีลธรรม การได้สร้างสรรค์บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น จนมั่นใจในความมีชีวิตที่ดี ของตน ไม่ต้องห่วงกลัวต่อความตายและปรโลก ประโยชน์ในระดับนี้ เกี่ยวกับคุณธรรมภายในจิตใจ และความประพฤติที่ชอบธรรม จึงอิงอยู่กับการศึกษา ในด้านทำหน้าที่แนะนำวิธีดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาดนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ประโยชน์ขั้นนี้เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ

๓) ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต คือ ความมีจิตใจ เป็นอิสระปลอดโปร่งผ่องใส เบิกบาน สามารถแก้ปัญหาในจิตใจได้สิ้นเชิง ไม่ถูกบีบคั้นคับข้องจำกัด ด้วย

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *ธรรมานุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*, พิมพ์ครั้งที่ ๕๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓-๑๔.

ความยึดติดถือมั่นหวั่นหวาดและกังวล ปราศจากกิเลสเผาลนที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัวอยู่อย่างใด ทุกข์ได้ประจักษ์ความสุขประณีตภายในที่บริสุทธิ์สงบ เย็น สว่างไสว เบิกบานโดยสมบูรณ์ ซึ่งเป็น ภาวะที่เข้าถึงได้ด้วยการรู้จักสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมของสงฆาร ธรรมทั้งหลาย ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต จึงต้องอาศัยการศึกษาในด้านที่ทำหน้าที่อย่าง ๒ ใน ระดับของการพัฒนาปัญญาอย่างสูงสุด ประโยชน์ขั้นนี้เรียกว่า ปรมัตถะ

๒. จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๓ อย่าง ตามแนวราบ คือ อัตตัตถะ ปรัตถะ อุภยัตถะ การศึกษาพัฒนาคนให้สามารถเผื่อแผ่ ขยาย หรือกระจายประโยชน์ออกไปได้อย่างกว้างขวาง และบุคคลควรทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นแก่ชีวิตโดยแบ่งออกตามแนวราบเป็น ๓ ประเภท ดังนี้^{๔๗}

๑) ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) คือ การบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของตน ได้แก่ ประโยชน์ ๓ อย่าง คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด ดังที่ได้อธิบาย แล้วซึ่งเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนโดยเฉพาะ เป็นการเสวยผลที่ดีของการมีชีวิตโดยสมบูรณ์ เน้นการ พึ่งตนเองได้ในทุกระดับ เพื่อความไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น และเพื่อความเป็นผู้พร้อมที่จะบำเพ็ญกิจ เพื่อผู้อื่น และกิจต่างๆ อย่างได้ผลดี

๒) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) คือ การช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้อื่นบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของเขา ได้แก่ ประโยชน์ ๓ อย่าง คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด เท่าที่เกี่ยวข้อกับคนอื่น เป็นผลที่จะช่วยทำให้เกิดขึ้นแก่คนอื่น มุ่งประดับประดองให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้ โดยการทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้ เป็นต้น

๓) ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ) คือ การสร้างสรรค์ ปัจจัยที่อำนวยให้ทุกคนทุกฝ่ายทั้งสังคมบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตทั่วกัน ได้แก่ ประโยชน์ ๓ อย่าง คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด ที่เป็นผลเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและแก่คนอื่น ๆ หรือแก่สังคม แก่ชุมชนอันเป็นส่วนรวม เช่น ประโยชน์ที่เกิดจากของกลางและกิจส่วนรวม เป็นต้น โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่อันเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติเพื่อบรรลุอัตตัตถะและการบำเพ็ญปรัตถะของทุกคน

จุดมุ่งหมายที่เป็นภาวะหรืออิสรภาพ ๔ ด้าน ตามการพัฒนา

ภาวะที่เป็นจุดหมายของการศึกษา คือ อิสรภาพ หรือความหลุดพ้น (วิมุตติ) ได้แก่ ความปลอดโปร่ง ความเป็นอิสระ ซึ่งมองได้ทั้งในแง่บวก และแง่ลบ ในแง่ลบหมายถึงภาวะที่พ้นจาก

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕, ๔๙ - ๕๐.

ความบีบคั้นบังคับ จำกัด ผูกมัด ชัดข้อง ปราศจากข้อบกพร่อง ไม่ต้องขึ้นต่อสิ่งอื่นหรือใครอื่น ในแง่ บวกหมายถึง ภาวะที่เป็นไทแก่ตัวหรือเป็นใหญ่ในตัว ซึ่งทำให้พร้อมที่จะทำ(และไม่ทำ) การใดๆ ได้ ตามที่ต้องการหรือเห็นสมควร อิสราภะนั้นสัมพันธ์สืบเนื่องมาจากการพัฒนา เพราะเป็นจุดหมายของ การพัฒนา จึงอาจจะแยกได้เป็น ๔ ด้าน หรือ ๔ ระดับ ให้ตรงกับการพัฒนา ๔ ด้าน คือ^{๔๘}

๑. อิสราภทางกาย หรือ อิสราภพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อิสราภทางกาย ที่ปลอดพ้นจากการบีบคั้นเบียดเบียนในทางธรรมชาติ หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น โรคภัยไข้เจ็บการมีปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะหลุดพ้นจากความยากจนแร้นแค้นขาดแคลน ไม่มีภัยธรรมชาติ เบียดเบียน หรือว่าพอจะป้องกันแก้ไขได้ แล้วก็พ้นจากภัยที่มนุษย์สร้างขึ้นในทางกายภาพ เช่น มลภาวะในสภาพแวดล้อม ตลอดจนการรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องเป็นคุณประโยชน์

๒. อิสราภทางสังคม หรือเกี่ยวกับศีล คือความปลอดพ้นจากการบีบคั้นเบียดเบียน กันในระหว่างมนุษย์ พ้นจากความอยุติธรรม การเอารัดเอาเปรียบ การข่มเหงแย่งชิง มีอาชีพ คือ อาชีพที่ประกอบได้โดยสุจริต ดำรงชีวิตอย่างโปร่งโล่ง ไม่ว่างงาน พึ่งตนได้ ร่วมไปถึงความหลุดพ้น จากความบีบคั้นในการใช้สติปัญญา สามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นผลแห่งสติปัญญานั้น โดยเสรี ซึ่งสัมพันธ์กับอิสราภทางปัญญาในข้อสุดท้าย

๓. อิสราภทางจิตใจ เช่น มีจิตใจที่มีคุณธรรม มีความเข้มแข็ง มั่นคงไมหวั่นไหว ด้วยโลกธรรม ไม่มีความโลภ ไม่มีความโกรธ ปราศจากความเศร้าหมอง มีแต่ความเบิกบานเป็นสุข เป็นต้น

๔. อิสราภทางปัญญา คือภาวะที่มีการรับรู้อย่างถูกต้องตามเป็นจริงไม่เอนเอียง ด้วยอคติ รู้จักคิด คิดเองเป็น รู้จักคิดแก้ปัญหา รู้วิธีที่จะจัดทำกรต่าง ๆ ให้สำเร็จผล มีความคิด วินิจฉัยที่บริสุทธิ์ ไม่เป็นทาสของกิเลส ใช้ปัญญาคิดการต่าง ๆ โดยบริสุทธิ์ใจ ไม่มีเงื่อนไข หรือกิเลส เคลือบแฝง ตลอดจนรู้แจ้งสัจธรรมถึงขั้นหลุดพ้นจากความทุกข์ อันเกี่ยวเนื่องกันกับอิสราภทาง จิตใจ อิสราภทั้ง ๔ ด้าน เมื่อรวมความแล้วแบ่งได้เป็น ๒ พวก คือ ประเภทภายนอกกับภายใน และ ทั้งสองต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าหากด้านภายในของคนซึ่งมีจิตใจไม่สบาย มีความทุกข์ หรือมีกิเลสครอบงำ เป็นต้น ก็ย่อมส่งผลให้การพัฒนาด้านภายนอกเป็นไปโดยไม่บริสุทธิ์ หรืออาจจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาด้วย หรือถ้าพัฒนาด้านภายนอกไว้ไม่ดี เช่น มีความขาดแคลนปัจจัย ๔ เป็นต้น ก็ย่อมส่งผลกระทบถึงการพัฒนาด้านภายใน ทำให้ไม่สามารถ จะทำการพัฒนาจิตใจของคนได้เต็มที่ เช่น คนที่อยู่ในถิ่นที่เกิดปัญหา เกิดสงคราม เป็นต้น ย่อมไม่มีเวลาในการทำสมาธิ หรือทำ

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับเดิม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗๑.

จิตใจให้ปลอดโปร่งผ่องใสก็ย่อมเป็นไปได้ยาก หรือ ถ้าภายในไม่มีอิสรภาพทางปัญญา คิดการต่าง ๆ โดยมีความปรารถนาส่วนตัวเคลือบแฝง หรือ คิดบิดเบือนไปตามความยึดมั่นส่วนตัว ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน อิสรภาพ ทางสังคมในด้านการแสดงความคิดเห็นหรือใช้ผลของสติปัญญา ก็ย่อมเป็นไปได้ยาก เป็นต้น เพราะฉะนั้น อิสรภาพและสันติสุขทั้งภายนอกและภายในต่างก็มีความสัมพันธ์กัน

จุดมุ่งหมายที่เป็นคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการศึกษา

๑. มองในแง่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาเมื่อมองการศึกษาเป็นการพัฒนาคนใหม่ ความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความมุ่งหมายของการศึกษา คือ ทำให้คนเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว และ หมายถึง การที่ได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนรอบด้าน โดยที่การพัฒนาคนนั้นมี ๔ ด้าน คือ กายภาวนา ศิล ภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา ดังนั้น คนที่ได้รับการศึกษาจึงเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนา แล้วครบทั้ง ๔ ด้าน คนที่ได้รับ การพัฒนารอบด้านแล้ว เรียกว่า ภาวิตตะ แปลว่า มีตนที่ได้ฝึกอบรม แล้ว หรือ ได้พัฒนาแล้ว แยกลักษณะการที่ได้รับการพัฒนาแล้วออกเป็น ๔ ด้าน^{๔๙} คือ

๑) ภาวิตกาย แปลว่า มีกายที่เจริญแล้ว หรือพัฒนาแล้ว คือมีความสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อมทางกายภาพได้อย่างดี และอย่างได้ผลดี มีความสมบูรณ์ของชีวิตในด้านกาย

๒) ภาวิตศีล แปลว่า มีศีลที่เจริญแล้ว หรือพัฒนาแล้ว คือมีพฤติกรรมทางสังคมที่ พัฒนาแล้ว ดำรงตนอยู่ในวินัย มีศีลธรรม มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะสร้างสรรค์และก่อสันติ สุข

๓) ภาวิตจิต แปลว่า มีจิตใจที่เจริญแล้ว หรือพัฒนาแล้ว คือมีจิตใจที่ฝึกอบรมดี แล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต

๔) ภาวิตปัญญา แปลว่า มีปัญญาที่เจริญแล้ว หรือพัฒนาแล้ว คือ มีปัญญาที่เป็น อิสระจากการครอบงำของกิเลส มองดูรู้เข้าใจเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือตามที่มันเป็น คิดเห็นวินิจัยการต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ปราศจากอคติและแรงจูงใจเคลือบแฝง รู้เท่าทันธรรมดา จนมีความเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ ฉะนั้น คุณสมบัติ ๔ อย่างนี้ จึงเป็นคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการศึกษา แล้ว

๒. มองในแง่ลักษณะการดำเนินชีวิตจุดมุ่งหมายในแง่นี้ เป็นการมองการดำเนินชีวิต โดย สัมพันธ์กับประโยชน์ที่ชีวิตพึงมีพึงถึง โดยโยงออกมาสู่การปฏิบัติคุณสมบัติของผู้มีการศึกษาหรือ พัฒนาคณสมบูรณ์แล้ว ในแง่นี้ก็ถือตามคุณสมบัติ ๒ ประการของพระพุทธเจ้า ซึ่งชีวิตของคนทั่วไปควร ดำเนินตาม กล่าวคือ

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมานุชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, หน้า ๑๕.

๑) อัตตัตถสมบัติ (หรือ อัตตहितสมบัติ) ความถึงพร้อม หรือสมบูรณ์ด้วยประโยชน์ ตน คำว่าประโยชน์ตนในที่นี้ ไม่ได้มุ่งผลที่ประโยชน์หรือลาภ ยศ อำนาจ สุข สรรเสริญ อย่างที่มัก เข้าใจ กัน ซึ่งมักจะเป็นสิ่งที่คนอยากได้เพียงเพื่อสนองตัณหา โดยที่ยังไม่แน่ว่าจะเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์ แก่ชีวิตอย่างแท้จริงหรือไม่ คือชีวิตต้องการหรือเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตเพียงส่วนหนึ่งหรือ ระดับหนึ่ง ส่วนนอกเหนือจากนั้นอาจเป็นโทษแก่ชีวิตก็ได้ การวินิจฉัยว่าสิ่งเหล่านี้จะ เป็นประโยชน์ แก่ชีวิตหรือไม่ ต้องดูที่ความสัมพันธ์ซึ่งจะช่วยเสริมประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิต ประโยชน์ที่แท้จริงของ ชีวิต คือ ความเจริญงอกงามของชีวิตซึ่งช่วยให้ชีวิตเข้าถึงสันติสุขและอิสรภาพ ได้แก่ ความเจริญงอก งามแห่งปัญญาและคุณสมบัติต่าง ๆ ของชีวิต ซึ่งความเจริญบริบูรณ์แห่งปัญญา และคุณสมบัติ เหล่านั้น จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดี หรือชีวิตที่ดำเนินไปได้ด้วยดี มีความสมบูรณ์ซึ่งมี ลักษณะเป็น การพึ่งตนเองได้ หรือเป็นที่พึ่งของตนได้ในทุก ๆ ด้าน ภาษาบาลีเรียกว่า อัตตนาถะ ลักษณะเด่นของ การดำเนินชีวิตที่พึ่งตนเองได้ คือ การดำเนินชีวิต ด้วยปัญญา ซึ่งหมายถึง การมีปัญญาที่ได้เจริญ หรือ พัฒนาอย่างดีแล้ว โดยมีคุณสมบัติอย่างอื่น ที่พัฒนาร่วมกันเป็นส่วนที่ช่วยเสริม หรือประกอบ สนับสนุน

๒) ปรัตถปฏิบัติ (หรือ ปรหิตปฏิบัติ) การปฏิบัติเพื่อประโยชน์ ของผู้อื่น เมื่อพัฒนาจน บรรลุประโยชน์ตนโดยสมบูรณ์แล้ว นอกจากตนเองจะดำเนินชีวิตได้ดีแล้วยัง พร้อมที่จะบำเพ็ญ ประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างได้ผลดีด้วย หรือเมื่อพึ่งตนเองได้ดีแล้วก็สามารถที่จะเป็นที่ พึ่งแก่ผู้อื่นได้ด้วย ซึ่งเป็นผลพิสูจน์ความสมบูรณ์ของการศึกษาในด้านที่สอง ผู้ที่มีการศึกษาสมบูรณ์ จะต้องมีลักษณะ การดำเนินชีวิตที่เป็นการปฏิบัติหรือบำเพ็ญประโยชน์ของผู้อื่นด้วยซึ่งหมายถึงความสามารถและ ความพร้อมที่จะช่วยให้ผู้อื่นดำเนินชีวิตที่ดีหรือได้ด้วยดี ให้ผู้อื่นประสบความเจริญ งามของชีวิต โดยมีชีวิตที่พัฒนาด้วยปัญญา และคุณสมบัติประกอบอย่างอื่น ๆ หรือให้พัฒนาครบ ทั้ง ๔ ด้าน ช่วย ให้เขาพึ่งตนเองได้ ลักษณะการดำเนินชีวิตในด้านนี้ที่สมบูรณ์ ในระดับของพระพุทธเจ้า เรียกว่า โลก นาถะ แปลว่า เป็นที่พึ่งของชาวโลก สำหรับคนทั่วไปอาจใช้คำว่า ปรนาถะ แปลว่า เป็นที่พึ่งของคน อื่นได้ การที่บุคคลจะมีลักษณะการดำเนินชีวิตด้านนี้ได้ นอกจากการพัฒนาปัญญาแล้วคุณสมบัติ สำคัญที่เด่นชัด ที่เป็นแรงจูงใจหรือผลักดันให้ออกไปปฏิบัติบำเพ็ญกิจ คือ กรุณา ซึ่งหมายถึง ความรัก เพื่อนมนุษย์ และเพื่อนร่วมสงสารวิฆ्नในระดับที่เห็นว่าบุคคลอื่นมีทุกข์หรือลำบาก จึงไม่อาจนิ่งเฉยได้ แต่จะต้องชวนช่วยให้ความช่วยเหลือให้พ้นจากสภาพดังกล่าว เป็นต้น

๓. มองในแง่คุณธรรมหลักของผู้มีการศึกษาคุณธรรมหลักของผู้มีการศึกษา คือ คุณธรรม ที่จะทำใ้บุคคลมีลักษณะการดำเนินชีวิตดังที่กล่าวแล้วในเบื้องต้นนั้น แต่แยกพิจารณาเป็น ด้าน ๆ ไป ซึ่งโดยสาระสำคัญแล้วจุดมุ่งหมายต่าง ๆ นั้นล้วนแล้วประสานกันเป็นจุดหมายอันเดียวกัน และ เมื่อมองในแง่คุณธรรมหลักของผู้มีการศึกษานั้นมี ๒ อย่างคือ

๑) ปัญญา (รู้) เป็นองค์ธรรมแกนของอัตตัตถสมมติ คือ ความสมบูรณ์พร้อมแห่งประโยชน์ตน หรือ ความเจริญงอกงามของชีวิตที่พัฒนาสมบูรณ์จนเป็นอยู่ได้ด้วยดี สามารถใช้คุณสมบัติอื่น ๆ ของชีวิตที่พัฒนาร่วมกันมา ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ จนเป็นอัตตนาถะ คือ พึ่งตนเองได้ หรือเป็นที่พึ่งของตนเองได้ มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ปัญหานี้เจริญงอกงามขึ้นมาพร้อมกับความลดน้อยและสูญสิ้นไปของอวิชชา ทำให้ก้าวพ้นหรือหลุดพ้นจากการอยู่รอดด้วยกิเลสขึ้นมาสู่การเป็นอยู่ด้วยปัญญา

๒) กรุณา (รัก) เป็นองค์ธรรมแกนของปรตถปฏิบัติ คือ การปฏิบัติบำเพ็ญเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น หรือการช่วยผู้อื่นให้พัฒนาชีวิตของเขาเองจนเจริญงอกงามพอที่จะเป็นอยู่ได้ด้วยดี เป็นคุณสมบัติที่ทำให้เป็น โลกนาถะ หรือ ปรนาถะ เป็นที่พึ่งของชาวโลกหรือเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้) ที่ช่วยให้ผู้อื่นพัฒนาตนเองจนเป็น อัตตนาถะ (พึ่งตนเองได้ หรือเป็นที่พึ่งของตนเองได้) ในที่สุด กรุณานี้ เจริญขึ้นมาพร้อมกับการพัฒนาปัญญาอย่างถูกต้อง และเข้ามาทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจ หรือปลุกเร้าของการกระทำมากขึ้นโดยลำดับ แทนที่ตัณหา พร้อมกับความลดน้อยลงและสูญสิ้นหมดไปของตัณหานั้น กรุณานี้เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติต่อบุคคลหรือสัตว์อื่น (เรียกว่ามีสัตว์เป็นอารมณ์) แต่ถ่าเป็นการปฏิบัติต่องานหรือเรื่องอื่นๆ (เช่น ความจริง ความถูกต้องงดงาม) ที่ไม่ใช่มนุษย์ คุณธรรมหลักข้อนี้ก็เปลี่ยนไปเป็นฉันทะ หรือธรรมฉันทะฉะนั้น การศึกษาซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งประสงค์ ให้เข้าถึงเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายในพระพุทธศาสนาในระดับต่าง ๆ กันทั้งนี้ การที่จะมีจุดมุ่งหมายในระดับใด ๆ นั้นก็เป็นขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายสำคัญยิ่งของการศึกษาไตรสิกขา ก็คือมุ่งให้เกิดการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่เข้าสู่บรรพชาอันประเสริฐ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ จนกระทั่งบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาหรือพระนิพพาน

จากการกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้ได้รับการศึกษาคือ ๑) เป็นการมอง เชิงผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาตามหลักการพัฒนาคน ๔ อย่าง คือ มีการเจริญด้วยกายภาพ การมีศีลธรรม การอบรมจิต และเจริญปัญญา ๒) มองในลักษณะการดำเนินชีวิตด้วยการถึงพร้อมในการทำประโยชน์ตนและสังคม และ ๓) มองในแง่คุณธรรม คือ การมีปัญญารอบขอบในแก้ปัญหาทั้งปวงด้วยหลักเหตุผล และ การใช้ความรักความเมตตาแต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง^{๕๐}

๒.๒.๕ ความสำคัญของไตรสิกขา

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนามนุษย์คือการจัดตั้งระบบระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งเนื้อหาสาระที่สำคัญของไตรสิกขานั้นได้

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๗.

สอดแทรกอยู่ในหลักธรรมต่าง ๆ เช่น โอวาทปาติโมกข์ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจำแนกพุทธโอวาทที่แสดงถึงความสำคัญของไตรสิกขาออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้^{๕๑}

๑. ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมใหญ่เพื่อกำจัดกิเลส ดังอนุพุทธสูตร กล่าวถึง หลักธรรมสี่ประการเพื่อกถอนภวตัณหา คือ อริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา และอริยวิมุตติ

๒. ไตรสิกขารากฐานที่สำคัญของพระวินัย ดังวัชชีปุตตสูตร ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติตามสิกขาบท โดยพระพุทธทรงตรัสว่า “หากปฏิบัติตามไม่ครบถ้วนบรรพบุรุษ พึงศึกษา ปฏิบัติ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา เพื่อการละระาคะ โทสะ และโมหะ”

๓. ไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกศึกษาพัฒนามนุษย์ ดังปฐมสิกขาสูตร กล่าวถึง ผู้ที่ปฏิบัติตามไตรสิกขาบริบูรณ์แล้วจะสามารถบรรลุขั้นใดขั้นหนึ่ง และยอมหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้ง ปวง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาไว้พอสรุปได้ว่า ไตรสิกขา นี้เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติ ได้ปรากฏในหลักที่เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ (พุทธโอวาทที่เป็นหลักใหญ่ ๓ อย่าง) คือ

๑. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย ทางวาจา จัดเป็น ศีล
๒. การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อม จัดอยู่ในการปฏิบัติจิตขั้นที่เรียกว่า สมาธิ
๓. การทำจิตของตนให้ผ่องใส จัดเป็นการฝึกปฏิบัติในขั้นสูงสุดเรียกว่า ปัญญา ในพุทธธรรม๒๕ ท่านให้ความสำคัญ of ไตรสิกขาว่า

๑) สารของอริศีล คือการดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดี สำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญา ศีลจึงกั้นความถึงการจัดสรรสภาพแวดล้อมทั้งทางวัตถุ และทางสังคม ที่ปิดกั้นโอกาสใน การทำชั่ว และส่งเสริมโอกาสในการทำ ความดี เฉพาะอย่างยิ่ง การจัดระเบียบชีวิต และระเบียบสังคม โดยวางหลักเกณฑ์ กฎข้อบังคับ บทบัญญัติต่าง ๆ เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคล จัดกิจการของ ส่วนร่วม ส่งเสริมความอยู่ร่วมกันด้วยดี ปิดกั้นโอกาสสำหรับการทำชั่ว และส่งเสริมโอกาสการทำ ความดี

๒) สารของอริจิตต คือ การพัฒนาคุณภาพจิต หรือปรับปรุงจิตใหม่คุณภาพ และสมรรถภาพสูง ซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด อริจิตต หรือสมาธิ ในความหมายคือสมถวิธี ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยจูงจิตใจของคนให้ สงบ และยึดมั่นในคุณธรรม เราใจให้ฝึกฝนและมีวิริยะอุตสาหะในการสร้างความดีงามยิ่งขึ้นไป ตลอดจนอธิบายวิธีต่าง ๆ ที่ จะช่วยส่งเสริมคุณภาพจิต

^{๕๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๖๐๔ - ๖๐๖

๓) สารของอภิปัญญา คือ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือ รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่และทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา คือรู้จัก วางใจ วางท่าที และปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยาย ประโยชน์ สุข มีจิตใจผ่องใส ไรทุกข์ เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน อภิปัญญา เป็นตัววิปัสสนา ภาวนา ซึ่งมีวิวัฒนาการในด้านวิธีฝึกปฏิบัติจนเป็นแบบแผน ทำนองเดียวกับสมถวิธี แต่มีประเด็น สำคัญที่ตัวปัญญา โดยการฝึกคิด เรียนรู้ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสพคบถ้อยกถาธรรม

พระบุญชู กัลณ ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขากับการพัฒนาบุคคลอย่างมี บูรณาการว่า^{๕๒}

๑. ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ ในการฝึกศีลก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์เพราะว่าวินัยเป็น ตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนา และให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผล จนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึก พฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีและเอื้อต่อการมี พฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลาย ทั้งปวงในสังคมมนุษย์

๒. สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติ ของ จิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติสมาธิ และใน ด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึก พอใจ พุดสันๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

๓. ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้ง ความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้น รู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิตที่ทำให้จิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์หลักทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมานี้เป็นส่วนประกอบของ

^{๕๒} พระบุญชู กัลณ, “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๗๑ - ๗๒.

ชีวิตที่ดั่งาม เราก็ฝึกคนให้เจริญ งามงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้นำเข้าสู่ การเข้าถึงอิสรภาพ และสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดั่งามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดั่งามที่ เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็นมรรค

๒.๒.๖ ประเภทของไตรสิกขา

จากการให้นิยามไตรสิกขา โดยเฉพาะสิกขา หมายถึงการศึกษา การสำเนียง การเรียน การฝึกฝนปฏิบัติ การเล่าเรียนให้รู้เข้าใจ และฝึกหัดปฏิบัติให้เป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นในตนหรือให้ทำ ได้ ทำเป็น ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นจนถึงความสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ

๑. อธิศีลสิกขา หมายถึงสิกขาคือศีลอันยิ่ง,เป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติเพื่อการ ฝึกอบรมพัฒนาศีลอย่างสูง

๒. อธิจิตสิกขา สิกขาคือจิตอันยิ่ง อธิจิตอันเป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติเพื่อการ ฝึกอบรมพัฒนาจิตใหม่สมาธิ

๓. อธิปัญญาสิกขา สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง เป็นข้อที่จะต้องศึกษา ฝึกอบรม พัฒนา ปัญญา อย่างสูง ความรู้เข้าใจหลักเหตุผลถูกต้องอย่างสามัญ อันเป็นกัมมัสสกตาญาณ คือความรู้จักว่า ทุกคน เป็นเจ้าของแห่งกรรมของตน เป็นปัญญา วิปัสสนาปัญญาที่กำหนดรู้ความจริงแห่งไตรลักษณ์

๒.๒.๗ การสอนแบบไตรสิกขา

การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนบรรลุตาม วัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ประยุกต์มาจากการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า ทรงใช้ในการสั่งสอนประชาชนอย่างได้ผล ได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการศึกษา มาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอตามลำดับขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขาต่อไปนี้

ความหมายและวัตถุประสงค์ของการสอนแบบไตรสิกขา นักวิชาการศึกษาได้ให้ ความหมายของการสอนแบบไตรสิกขาไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายว่า ไตรสิกขาคือข้อที่ควรศึกษาข้อ ปฏิบัติที่เป็นหลักธรรมสำหรับศึกษา คือฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจน บรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน^{๕๓}

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๕.

พระปลัดวีระชนม์ มาลาไรสง (เขมวีโร) ได้สรุปว่าไตรสิกขาเป็นแนวทางหลักปฏิบัติที่เป็นหลักอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเป็นการช่วยเหลือบุคคลหรือกลุ่มคนขนาดใหญ่ให้ได้รับความสุขทางกายและใจมี ๓ ขั้นตอนด้วยกันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งสามารถจัดอยู่ในรูปมรรคมืองค์ ๘ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าอัฐมรรคเป็นทางแปดสายที่ควรปฏิบัติตามหลักวิถีทางของการดำเนินชีวิตที่พึงตามสำเร็จประโยชน์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือ ความดับทุกข์เรียกอย่างหนึ่งว่าพระนิพพาน^{๕๔}

สุภารัตน์ ท้าวบุญชู ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ ๔ MAT จำนวน ๘๐ คน กลุ่มทดลองที่ ๑ เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา จำนวน ๔๐ คน กลุ่มทดลองที่ ๒ เรียนโดยใช้ชุด กิจกรรมการสอนแบบ ๔ MAT จำนวน ๔๐ คน พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอน แบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ ๔ MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยวิธีสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ ๔ MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๕๕}

สุนน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการและปัจจัยยาการที่มีลักษณะบูรณาการนั้นเพราะทุกองค์ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นอยู่ในองค์รวมของมรรคมืองค์แปดนั้นมีลักษณะผสมผสานกลมกลืน อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้นและในด้านที่ต้องเจริญ งามงาม ยากที่จะแยกออกมาโดดเดี่ยวและไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้^{๕๖}

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๕๕} สุภารัตน์ ท้าวบุญชู, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและ การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ ๔ MAT”, *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๕๖} สุนน อมรวิวัฒน์, *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์: ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์*, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕-๑๖.

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ แบบไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง ๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณโทษตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้ที่ได้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามจริงจัง^{๕๗}

ทิวาพร พลพานิช ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีอายุยืนนานถึง ๒๕๔๙ ปีมาแล้ว เป็นวิธีการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นองค์รวมมีร่างกายที่สมบูรณ์และมีจิตใจที่ตึงต้ามมีคุณธรรมจริยธรรม^{๕๘}

สุนน อมรวิวัฒน์ กล่าวถึงการสอนแบบไตรสิกขาว่าเป็นการสอนที่เชื่อว่าคนที่มีปัญญา และเกิดปัญญาวิสุทธิขึ้นได้นั้นต้องเกิดจากมีกำลัง (พละ) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ไม่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวม เป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อยสงบ เรียบมีระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือ ถ้านักเรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัย เรียบร้อยจะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่องนอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิด คมกล้า สามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้น ๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเองประจักษ์ด้วยตนเองไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น และได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบไตรสิกขาโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้

๑. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่นักเรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งกายและ วาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

๒. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่นักเรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็น จุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่นนอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรองวิตกกังวลถึงเรื่องอื่น ๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง นักเรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ (ปฏิปิธิ) ออกจากความคิด จิตใจ

๓. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่นักเรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่นทำความเข้าใจ ปัญหาแก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง^{๕๙}

^{๕๗} สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ, *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ*, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๐.

^{๕๘} ทิวาพร พลพานิช, *การสอนแบบไตรสิกขา- โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สพท_พะเยา ๑*. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.google.com>. [๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^{๕๙} สุนน อมรวิวัฒน์, *พุทธวิธีสอนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*, (กรุงเทพมหานคร: ตรีวันสาร, ๒๕๒๘), หน้า ๔๗-๔๘.

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ ได้อธิบายถึงการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มีขั้นตอน ดังนี้^{๖๐}

๑. ขั้นศีล ให้ผู้เรียนเลือกกระทำถูกหรือผิดในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอน กำหนดให้ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นการควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย วาจา ดังพุทธทาสภิกขุให้ความเห็นว่า ศีลมีขอบเขตตรงที่ปรากฏทางกาย วาจา ใจ เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ประพฤติสบายกาย ใจ และทำให้โลกมีสันติภาพโดยการปฏิบัตินี้เน้น

การควบคุมตนเองเห็นได้จากการอาราธนาศีลและศีลไม่ใช่พิธีรีตอง สรุปได้ว่า ศีลสิกขา คือการปฏิบัติตนให้ถูกต้องทางกาย วาจา โดยการควบคุมตนเองการฝึกในขั้นศีล หรือศีลสิกขานี้ ผู้สอนอาจ ฝึกให้ผู้เรียนรักษาศีล โดยควบคุม กาย วาจาของตนให้อยู่ในระเบียบ วินัย และศีลธรรม

๒. ขั้นกำหนดสมาธิ เป็นการฝึกขั้นตอน ในการควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจเพื่อความระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า จิตสิกขา คือการปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติมั่นคงต่อความดิ่งาม โดยทั่วไปบุคคลมีจิตสมาธิ อยู่แล้วโดยธรรมชาติและบุคคลควรฝึกให้เป็นสมาธิด้วย

๓. ขั้นพิจารณาด้วยปัญญา เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่ง จนสามารถระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียวจึงทำให้พิจารณาว่าสถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกนั้น เหมาะสมหรือไม่อะไรผิดอะไรถูกจนสามารถเลือกปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผลในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาสิกขา เป็นการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสถานะที่เป็นจริงโดยเน้นการมองเห็นอย่างนั้นจริง ไม่ใช่การคาดคำนวณเอาเองแล้วกำหนดหลักความประพฤติของตนให้ดำรงความดีไม่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ประยุกต์ เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนต่อสถานการณ์นั้นจนกำหนดควบคุมความประพฤติทาง กาย วาจา ใจ และเกิดปัญญาในตนได้ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควรทำให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ด้วยตนเองอย่างถูก

ต้อง ซึ่งขั้นตอนการจัดการ เรียนรู้แบบไตรสิกขา สรุปได้เป็นภาพประกอบดังนี้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นสอน โดยใช้หลัก การเรียนรู้แบบไตรสิกขา

^{๖๐} สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมและ การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๑-๑๓๔.

ชั้นศีล : การควบคุมตัวเอง พร้อมทั้งเรียนและรับรู้ถึงสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนด

ชั้นสมาธิ : การฝึกและควบคุมจิตให้มั่นคง สงบไม่ฟุ้งซ่านและแน่วแน่เพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งจากการทำกิจกรรม

ชั้นปัญญา : เกิดปัญญาความรู้ความเข้าใจและสามารถพิจารณา การกระทำจากเหตุ

ปัจจัยจากกิจกรรมที่กำหนด

ชั้นเสนอผลการอภิปราย

ชั้นสรุปบทเรียน

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้อธิบายความแตกต่างของไตรสิกขาของระดับจิตระหว่างมนุษย์และสัตว์ดังนี้^{๖๑}

ขั้นตอนที่ ๑. จิตของมนุษย์เป็นจิตซึ่งเป็นอิสระ สงบพอดี เย็นพอดี ควบคุมได้ฝึกฝนอบรมได้เกษม สะอาด

ขั้นตอนที่ ๒. จิตของสัตว์ เป็นทาสมุ่งความอยู่รอด ถูกกระตุ้นโดยสัญชาตญาณ ควบคุมไม่ได้ ฝึกฝนไม่ได้ หวงเห่น โหดเหี้ยม หลักการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ปรากฏในพุทธพจน์ที่แสดงว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกให้พัฒนาได้ นอกจากนั้นการฝึกและพัฒนามนุษย์ต้องฝึกไปพร้อมกันทั้งทางด้านกายและด้านจิต ดังจะขอยกตัวอย่างมาพอสังเขป

๑) ทนโต เสฏโฐ มนุสเสสุ : ในหมู่มนุษย์ คนประเสริฐ คือคนที่ฝึกแล้ว๖๒

๒) วรมสุตตรา ทนตา อาชาเนีย จ สินธวา กุญชรา จ มหานครา อุตตทนโต ตโตวรา : อัสตร อาชาไนย สินธพ และช้างหลวงฝึกแล้วล้วนดีเลิศ แต่คนที่ฝึกตนแล้ว ประเสริฐยิ่งกว่านั้น

๓) วิชาจรณสมปนโน โส เสฏโฐ เทวมานุเส: คนที่สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ เป็นผู้ประเสริฐสุดทั้งในหมู่มนุษย์และเทวดา๖๓

ในการฝึกตนของบรรดาบุคคลทั้งหลายนั้น นอกจากจะคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลดังที่ได้เปรียบว่าแผ่นดินย่อมไม่เรียบเสมอกันทั้งหมดได้ฉันใด มนุษย์ทั้งหลายจะให้เหมือนกันหมดทุกคนไม่ได้ฉันนั้น เมื่อคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มองมนุษย์ทั้งเพศชายและเพศหญิงว่าสามารถพัฒนาได้เช่นเดียวกัน ดังพระคาถาว่า “น ทิ สพเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปณฺธิ

^{๖๑} สุมน อมรวิวัฒน์, หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์, หน้า ๒๕.

^{๖๒} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๓๔.

^{๖๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๐๒.

โต อติถิปี ปณทิตา โหติ ตตถ ตตถ วิจกขณา: บุรุษเป็นบัณฑิตในทุกสถานก็หาไม่ สตรีมีปัญญายังเห็นในการณนั้น ๆ ก็เป็นบัณฑิต”^{๖๔}

จากหลักการเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กระบวนการพัฒนามนุษย์มุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งทำความเข้าใจในธรรมชาติ และความเจริญเติบโตของมนุษย์ทั้งทางกายและจิต การตั้งสมมุติฐานว่ามนุษย์เป็นเวไนยยะ สามารถฝึกฝนอบรมได้ทั้งโดยตนเองและโดยสิ่งแวดล้อม (ปรโตโมสะ)

กระบวนการเรียนรู้จึงมีจุดเริ่มต้นที่บุคคล มีขั้นตอนดำเนินการที่สัมพันธ์สอดคล้องมุ่งเน้นที่บุคคลคือ หลักของการพัฒนาตน ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ ก็คือ อิสราภาพทั้งทางกาย และจิตของบุคคลนั้นเองรวมถึงเพื่อแก้แค้นแก่สังคมโลกทั้งมวล

ขั้นตอนที่ ๓ มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญาแต่กำเนิด (สชาติปัญญา) และแม้ว่ามนุษย์จะมีความแตกต่างกัน ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ (โยคปัญญา)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า คำว่า “ปัญญา” ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความรู้ทั่ว, ปรีชา หยั่งรู้เหตุผล, ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุ-ผล ดี-ชั่ว คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามความเป็นจริง สชาติปัญญาเป็นคุณภาพของสมอง (ส่วนหนึ่งของกาย-รูป) ซึ่งติดตัวมาแต่กำเนิด แต่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมว่ามีความสำคัญยิ่งกว่า มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดโยคปัญญา หรืออีกนัยหนึ่ง คำว่า ญาณ , จิต ปัญญา, ภาวิตปัญญา ซึ่งเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมแล้ว^{๖๕}

กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญานั้น หลักการนี้เน้นการ ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องยาวนาน แม้กระนั้นมนุษย์ก็เรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังพระคาถา ในวิสุทธิมรรค มหาภูทิกว่า “เหล่าสัตว์มีรูปในดวงตาน้อยก็มี มีรูปในดวงตามากก็มี มีอินทรีย์ล้าก็มี มีอินทรีย์อ่อนก็มี มีอาการดีก็มี มีอาการทรามก็มี ที่จะสอนให้รู้ยากก็มี ตระหนักถึงภัยปรโลกก็มี” อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การจัดบุคคล ๔ จำพวกในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต จำแนกความสามารถของการเรียนรู้ไว้ดังนี้^{๖๖}

๑. อุคฆฏิตัญญู ผู้อาจรู้ธรรมเพียงท่านยกหัวข้อขึ้นแสดง

๒. วิปจิตัญญู ผู้อาจรู้ธรรมต่อเมื่อท่านอธิบายความแห่งหัวข้อนั้น

^{๖๔} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๒/๒๘๘.

^{๖๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๗๕-๗๖.

^{๖๖} อง จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

๓. เนยยะ ผู้พอจะแนะนำได้ คือ ต้องพร่ำสอนบ่อยๆ

๔. ปทปรมะ ผู้มีบทย่างยิ่ง คนกลุ่มนี้ได้ฟังความต่าง ๆ เป็นอันมากแต่ไม่สามารถรับรู้ธรรมได้ในชาตินี้ แม้จะสอนอย่างไรก็ตาม หากศึกษาพระไตรปิฎกโดยตลอด จะพบว่าพระบรมศาสดาได้วางหลักการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนอย่างมาก พระองค์ทรงให้ กำลังใจแก่ผู้เรียน ตามหลักอิทธิบาท ๔ จากหลักการนี้เองที่ทำให้พระองค์และพระสาวกเผยแผ่พระ พุทธธรรมด้วยวิธีการหลากหลาย เพื่อให้สาธุชนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ ๔ พระพุทธศาสนาอธิบายหลักการเรียนรู้ของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นในวิถีชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมของ รูป (กายภาพ: กาย-วาจา) กับนาม (จิตภาวะ) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ไปตามความเจริญเติบโต (พัฒนาการ) ของชีวิต

ดุष्ฎี สิตลวรางค์ กล่าวว่า การอธิบายหลักการเรียนรู้ข้อนี้ถ้าจะให้ชัดเจน ผู้อ่านต้องศึกษาเรื่องเบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ ๕ อันเป็นองค์ประกอบของมนุษย์ เพราะความรู้สาระสำคัญในพระพุทธศาสนานี้คือ^{๖๗}

๑. ความรู้ชัดซึ่งขันธ์ ๕ เหตุเกิดแห่งขันธ์ ๕ ความดับแห่งขันธ์ ๕ และปฏิบัติในถึงความดับแห่งขันธ์ ๕

๒. ความรู้ชัดซึ่งความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาและความเสื่อมไปเป็นธรรมดาของขันธ์ ๕

๓. ความรู้ชัดซึ่งคุณโทษและอุบายเครื่องสลัดออกแห่งขันธ์ ๕ ...” จากหลักการเรียนรู้ข้างต้น สุมน อมรวิวัฒน์ ได้นำมาอธิบายวิธีการเรียนการสอนด้วย กระบวนการซึมซับ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนารูปกับนาม รวมกันเข้าเป็นชีวิตหรือขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความซื่อนี้อาจอธิบายให้เข้ากับศัพท์ทางครุศาสตร์ว่า การเรียน การสอน เป็นการพัฒนามนุษย์ด้านพฤติกรรม ความรู้ การรับรู้ การคิดพิจารณาและความรู้แจ้ง ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องใช้สติและปัญญากำกับการฝึกฝนอบรมโดยตลอดหากจะอธิบายให้ชัดเจนขึ้น การพัฒนา รูปกับนามเป็นฐานของการเรียนรู้ทั้งหมดของมนุษย์^{๖๘} รูป จำแนกได้เป็น

๑. รูปร่าง คือ โครงสร้าง (กาย) ประกอบเป็นร่างกายของมนุษย์ (Body)

๒. รูปลักษณะ (Appearance)

^{๖๗} ดุष्ฎี สิตลวรางค์, “การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”, **ดุष्ฎีนิพนธ์ การศึกษาดุष्ฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗๒.

^{๖๘} สุมน อมรวิวัฒน์, **หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์**, หน้า ๑๓.

๓. พฤติกรรม อากาโร การกระทำ ท่วงท่า ท่วงที (Performance) นาม (จิต) จำแนกได้เป็น ๑. เวทนา-รู้สึก (Feeling, Sensation) ๒. สัญญา-การกำหนดได้หมายรู้ (Perception) ๓. สังขาร การปรุงคิด (Formation)

๔. วิญญาณ การรู้แจ้ง (Knowledge, Consciousness) การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการผสมผสานทั้งกายและจิต และต้องพัฒนาทั้ง ๒ ด้าน ไปพร้อมกัน

ขั้นตอนที่ ๕ การเรียนรู้ของมนุษย์มีแกนหลัก ๓ แกน คือ

๑) การฝึกฝนตนเองเรื่อง ศีล (Self-training in Morality)

๒) การฝึกฝนตนเองเรื่องสมาธิ (Self-training in Mentality or Concentration)

๓) การฝึกฝนตนเองเรื่อง ปัญญา (Self-training in Wisdom)

หลักการเรียนรู้ข้างต้นมีลักษณะเป็นหลักและแนวปฏิบัติที่บูรณาการพัฒนามนุษย์ในพระไตรปิฎก เรียกว่า ไตรสิกขา

ไตรสิกขา คือ การฝึกหัดอบรมกาย วาจา และจิตของมนุษย์ให้สามารถค้นพบและควบคุมตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ตามหลักการศึกษา ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายหลักไตรสิกขาในแง่ของการพัฒนามนุษย์ไว้ในหนังสือพุทธธรรม ว่า “ถ้าพูดตามภาษาของนักวิชาการสมัยใหม่ หรือตามหลักวิชาการศึกษาสายตะวันออกคือศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ก็ครอบคลุมถึงการทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการทางปัญญาโดยลำดับ เป็นแต่จะแตกต่างกันโดยขอบเขตของความหมาย และสิกขา ๓ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนจำเพาะตามแนวของพุทธธรรม อย่างไรก็ตามอย่างน้อยในขั้นเบื้องต้นจะเห็นได้ชัดว่าความหมายไปกันได้ดี คือ พุทธได้ตรงกันในพื้นที่พื้นฐานว่า จะต้องฝึกฝนอบรมบุคคลให้มีวินัย (รวมถึงความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม) ให้่องงามทางอารมณ์ (ทางพระว่า ให้จิตเข้มแข็ง ประณีต มีคุณภาพ และสมรรถภาพดี) และให้่องงามทางพุทธิปัญญา (เริ่มด้วยความคิด เหตุผล) สิกขา ๓ นี้เนื่องกันและช่วยเสริมกัน...ไตรสิกขา เป็นระบบการ ฝึกฝนอบรมจากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียด และจากส่วนที่ง่ายกว่าไปหาส่วนที่ยากและลึกซึ้งกว่าเมื่อฝึกขั้นละเอียดภายในคือขั้นจิตและปัญญาแล้ว ผลก็ส่งกลับออกมาช่วยการดำเนินชีวิตด้านนอก เช่น มีความประพฤติสุจริต มั่นคง มีศีลเป็นไปโดยปกติธรรมของตนเอง ไม่ต้องแฉ่งหรือตั้งใจคอยควบคุมรักษา คิดแก้ปัญหา และทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

ปัญญาบริสุทธิ์^{๖๙} โดยนัยที่กล่าวแล้วเมื่อแก้ตลอดระบบสิกขาแล้ว ระบบชีวิต ทั้งหมดก็กลายเป็นระบบของมรรค สอดคล้องกันหมดทั้งภายในภายนอก

สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาว่า “การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการและปัจจัยการที่มีว่าลักษณะบูรณาการนั้น เพราะทุกองค์ประกอบคือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นอยู่ในองค์รวมของมรรคมองค์แปดนั้นมีลักษณะผสมผสานกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ต้องเจริญอกงาม ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยวและไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้”^{๗๐}

หลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาก็มีความสมบูรณ์ที่ครูต้องรู้จักนักเรียนแต่ละคนและถือว่านักเรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิต และ ปัญญา การเรียนการสอนตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาจึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านปริยัติเท่านั้น หากแต่เน้นการแก้หัด อบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ประเมินผลของการปฏิบัติด้วย (ปฏิเวธ) นอกจากนี้การ ฝึกหัดอบรมตามแนวไตรสิกขายังเน้นความสำคัญของการเป็น กัลยาณมิตรและความสำคัญของสังคม สิ่งแวดล้อมที่ช่วยเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้อีกด้วย

ขั้นตอนที่ ๖ การพัฒนาปัญญา จุดหมายของการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเกิดปัญญาซึ่งต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (สุตมยปัญญา) การฝึกฝนคันคิด (จินตามยปัญญา) และการ ฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา) โดยทั่วไปนักการศึกษาที่นำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนมักจะเรียงลำดับการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการแสวงหาความรู้ด้วยการฟัง การรับเอาจากผู้อื่นก่อนแล้วจึงนำมาคิด ปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้ แท้จริงแล้วกระบวนการพัฒนาปัญญา อาจเกิดขึ้นตามลำดับดังกล่าวก็ได้หรือเกิดขึ้นจากจินตามยปัญญาก่อน คือ คันคิดเอง แล้วจึงแสวงหาความรู้เพิ่มเติมนำมาตรีกตรองปฏิบัติจนเกิดปัญญาขึ้น บางครั้งผู้ที่มีระบบสติปัญญาสูงอาจเริ่มต้นที่การทดลองปฏิบัติ คือ ภาวนามยปัญญาแล้ว คิด ค้นหาเหตุผลด้วยตนเอง แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจนเกิดปัญญารู้แจ้งก็สามารถเป็นไปได้

สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้สรุปกระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสตร์ว่ามีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

^{๖๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๙๑๕.

^{๗๐} สุมณ อมรวิวัฒน์, หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์, หน้า ๔๕.

๑. กระบวนการพัฒนาปัญญามีความสมบูรณ์โดยตลอด คือ จุดหมายและระดับได้แก่ โลกียปัญญาและโลกุตตรปัญญา มีขั้นเริ่มต้น คือ สัญญาและศรัทธามีวิธีดำเนินการที่เน้นการทดลองฝึกปฏิบัติและพิสูจน์ความจริงของสาระความรู้ด้วยตนเอง

๒. กระบวนการพัฒนาปัญญามีลักษณะบูรณาการ คือ ฉายภาพรวมของบัณฑิต และอธิบายให้เห็นความผสมกลมกลืนขององค์ประกอบปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญญา เช่น ทาน-ศีล ภาวนา, ศรัทธา - โยนิโสมนสิการ, การเว้นชั่ว - ทำดี - จิตบริสุทธิ์, ปริยัติ - ปฏิบัติ - ปฏิเวธ เป็นต้น

๓. กระบวนการพัฒนาปัญญา มีลักษณะพัฒนาการที่ก้าวเวียนมิใช่การพัฒนาแบบ ขึ้นบันไดตรง ๆ เพราะความเจริญองกามทางปัญญามีลักษณะที่สัมพันธ์กันตั้งแต่จุดเริ่ม จุดก้าว และจุดผ่านขึ้นไป พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นนักวางระบบและระดับความ (Hierarchy of knowledge) ละเอียดยิ่ง ลึกซึ้งที่สุด

๔. กระบวนการพัฒนาปัญญามีลักษณะที่ยังรากลึกลงด้วยมิใช่พุ่งขึ้นอย่างเดียว ต้นไม้ นั้นยิ่งเติบโตสูงขึ้นเท่าใด ก็ต้องหยั่งรากลึกลงอย่างแข็งแรงด้วยเท่านั้น การบรรลุถึงซึ่งความแจ้ง คือ ญาณ จึงหมายถึง “การหยั่ง” การบรรยายธรรมของพระองค์จึงเป็นการแสดงธรรมที่ลาด ลุ่ม ลึก ลง ตามลำดับ ประดุจดุจดหมายที่ลาดลงสู่มหาสมุทรฉะนั้น การศึกษาฝึกหัดอบรมตนให้เกิดปัญญา เป็นการเริ่มปฏิบัติจากพฤติกรรมภายนอก คือ กาย วาจา และละเอียดยละเอียดลงสู่จิตอันสุขุมเป็นลำดับ จนสามารถชำระสิ่งเศร้าหมอง (กิเลส) ที่ เคลือบจิตอยู่โดยรอบและลึกลงสู่อนุสัยที่ตกตะกอนอยู่ ภายในเมื่อใดจิตของมนุษย์สะอาด ทั้งดวงญาณ (ปัญญา) ก็จะสว่างโพล่งในลักษณะของการแจ้ง

๕. กระบวนการพัฒนาปัญญาตามนัยของพระพุทธศาสนา เน้นการสร้างแรงจูงใจ และ สิ่ง เร้า (ศรัทธา) และการแก้ฝึกฝนตนเอง แต่เมื่อเกิดสมาธิและปัญญาแล้วต้องละสิ่งเร้าเหล่านั้นเสีย เหลือแต่ ปัญญาและองค์ความทุกข้ออย่างทีมนุชนได้เรียนต้องมีสติกำกับและมีแนวทางปฏิบัติที่ชอบธรรมคือ มรรคมรรค ๘ เสมอ

๖. กระบวนการพัฒนาปัญญาตามนัยของพระพุทธศาสนา มิได้มุ่งหมายเพียงให้เกิด ปัญญาเท่านั้น แต่อุดมการณ์สูงสุด คือ การใช้ปัญญาปฏิบัติให้เกิดอิสรภาพอันสมบูรณ์ คืออิสรภาพ จากสิ่งแวดล้อมภายนอกและอิสรภาพในจิตใจของตนเอง

โดยสรุป การเรียนตามหลักพุทธศาสตร์จึงต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงมโนธรรมและ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เน้นวิธีการเรียนการค้นพบด้วยตนเอง การประเมินตนเองและปรับปรุง แก้ไขผลแห่งการปฏิบัติเป็นนิจ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยชี้แนะแนวทางช่วยสร้างบรรยากาศ ทางวิชาการและสิ่งแวดล้อมที่มีสุนทรียภาพ

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวว่าไตรสิกขาเป็นการศึกษา ๓ อย่างคือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาในลักษณะนี้เขาหมายถึงการประพฤติปฏิบัติ คือการลงมือทำจริง ๆ ให้เกิดผล ขึ้นมานั้นเขาเรียกว่า การศึกษา^{๗๑}

คุชฎี สิตลวรางค์ ได้กล่าวถึง ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาไว้ว่า เป็นวิธีสอนที่ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจแล้วพิจารณาผลของการ ปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้^{๗๒}

บรรเทา กิตติศักดิ์ ได้กล่าวถึง ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นวิธีสอนที่ยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนมี ศีลสิกขา คือ สำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องอยู่ใน องค์แห่งศีล มีจิตสิกขา คือ ฝึกจิตให้สงบ มั่นคง ผ่องใส ระวังจากกิเลส เมื่อจิตสงบมั่นคงเป็นจิตที่ฝึก ดีแล้วก็เป็จิตอันควรแก่การงานที่จะพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ปัญญาสิกขา คือ การพิจารณาร่างกาย ความรู้สึก นึกคิดของตนในขณะที่มีสมาธิว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นของไม่เที่ยง ไม่ทนทาน ไม่สามารถตั้งอยู่ได้เป็นของที่ไม่ควรยึดถือ เป็นการอบรมคนให้ เข้าใจหลักสภาพความเป็นจริง เพื่อละกิเลส ละทุกข์ หากอบรมปัญญาแล้ว สมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้น ตามลำดับ ปัญญาสิกขาจึงเป็นการใช้ปัญญาพิจารณาของทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ฉะนั้น การ สอนแบบไตรสิกขาจึงเป็นการสอนที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติจริง^{๗๓}

นิภาพรรณ แดงโรจน์ ได้กล่าวถึง ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นวิธีสอนที่นำ กระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาคุณธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นวิธีสอนที่ ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้ง ทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนต่อสถานการณ์นั้นจะกำหนดข้อควบคุม ความประพฤติทาง กาย ทางวาจา ของตนได้^{๗๔}

^{๗๑} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **คู่มือมนุษย์ ฉบับ ๓**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๕๗-๖๗

^{๗๒} คุชฎี สิตลวรางค์, “การเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสภาจนาในการสอนเบญจ ศีลและฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๓๓.

^{๗๓} บรรเทา กิตติศักดิ์, **จริยธรรมทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๒๘),

^{๗๔} นิภาพรรณ แดงโรจน์, “การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผล สัมฤทธิ์ทางการ เรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

วันเพ็ญ วรรณโกมล ได้กล่าวถึงความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่าเป็นวิธีสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษาตามลำดับ ๓ ขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีศีล คือมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตนก่อน ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนมีสมาธิ การมีสมาธิก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ และเมื่อกายควบคุมสติได้จิตใจก็สงบช่วยให้เกิดปัญญาที่แจ่มแจ้ง วิธีการเรียนแบบนี้เน้นกระบวนการคิดและความรู้แจ้ง^{๗๕}

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ ได้ให้ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง ๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้ว ความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง^{๗๖}

จากความหมายการสอนแบบไตรสิกขาของนักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การสอนแบบไตรสิกขา หมายถึงวิธีสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาคุณธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นวิธีสอนที่เน้นการปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมตน ด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเองและควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดี กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขา

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้อธิบายถึงกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาไว้ดังนี้^{๗๗} ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา นั้นผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรคมีองค์แปดได้แก่

๑) การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา - เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ - การกระทำชอบ และสัมมาอาชีวะ - การเลี้ยงชีพชอบ

๒) การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ - ความเพียรชอบ สัมมาสติ-การระลึกรู้ชอบ และสัมมาสมาธิ - การตั้งจิตมั่นชอบ

^{๗๕} วันเพ็ญ วรรณโกมล, การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๖๓.

^{๗๖} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและการเรียนรู้การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๐.

^{๗๗} สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไตรธรรมสาร, ๒๕๒๘), หน้า ๓๗.

๓) การฝึกหัดอบรมให้มีปัญญาด้วย สัมมาทิฐิ - การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ - การดำรงชอบ

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อธิบายถึงมรรคมืองค์แปดได้แก่

- ๑) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)
- ๒) สัมมาสังกัปปะ (ความมุ่งหมายดำรงชอบ)
- ๓) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
- ๔) สัมมากัมมันตะ (ทำกรงานชอบ) ศีล
- ๕) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตชอบ)
- ๖) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ)
- ๗) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สมาธิ
- ๘) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจชอบ)^{๗๘}

จากหลักมรรคมืองค์ ๘ จะเห็นได้ว่าเป็นหลักไตรสิกขานั้นเอง คำว่า ไตรสิกขา หมายถึง การเรียนรู้หรือการปฏิบัติ ๓ หลักการคือ

๑. ศีลสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบ มีระบบ มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสม และมีวินัย

๒. จิตสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อแก้จิตให้มีโยนิโสมนสิการไม่วอกแวก กระสับกระส่าย ควบคุมได้ดี เพราะการกระทำทั้งหลายทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรมมีใจเป็นหัวหน้า

๓. ปัญญาสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง กระบวนการพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา การศึกษามืองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ สติปัญญา และการคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ สติปัญญาเป็นเรื่องของคุณภาพภายใน ตัวคน ซึ่งขึ้นอยู่กับยีนส์และสิ่งแวดล้อมแรก ๆ ของชีวิตการคิดเป็นทักษะในการดำเนินการให้ สติปัญญาแสดงออกต่อประสบการณ์ ส่วนความรู้คือข้อมูลข่าวสารที่เป็นทรัพยากรเบื้องต้นที่นำไปสู่ การใช้ความคิดเพราะการคิดโดด ๆ โดยปราศจากข้อมูลย่อมเป็นไปไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาที่ยืนยันว่าองค์ประกอบทั้ง ๓ มีความสัมพันธ์กัน คือ การคิดเป็นกิจกรรม ทางจิตที่มีบทบาทต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่ง การคิดเป็นกลไกอันซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้มากใช้เป็นแนวทาง การพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ ความคิด ความเห็นความดำริที่ถูกที่ชอบอันเป็นแก่นสารและพลังหนุนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนดี

^{๗๘} ส.นิ (ไทย) ๑๖/๒๗/๕๒

ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมต่อไป ซึ่งพระราชวรมุณี ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาปัญญาภายใน
ตัวบุคคลว่าพึงพิจารณา^{๗๙} โดยสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา ๓ วิธีคือ

- ๑) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียน หรือถ่ายทอดกันมา
- ๒) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง
- ๓) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติฝึกหัดอบรม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอีก

หลายอย่างที่ต้องใช้ประกอบในกระบวนการพัฒนาปัญญา คือ

- (๑) การฟัง ชักถาม สอบค้น (สวณะ และปริปัจฉา)
- (๒) การสนทนา ถกเถียง อภิปราย (สากัจฉา)
- (๓) การสังเกต เฝ้าดูอย่างพิจารณา (ปัสนะ หรือนิขามาน)
- (๔) การพิจารณาโดยแยกคาย (โยนิโสมนสิการ)
- (๕) การหาเหตุผล (ตุลนา)
- (๖) การไตร่ตรอง ตรวจสอบ ทดสอบ สอบสวน ทดลอง และเพิน (วิมังสาและวิจย)
- (๗) การสืบค้นฝึกหัด ทำบ่อย ทำให้มาก (อเสวนา ภาวนา และพหุสัการ) กระบวน

การศึกษาตามหลักของไตรสิกขานี้มีลักษณะที่เด่น และใช้เป็นทฤษฎีทางการจัดกระบวนการเรียน
การสอนได้ ดังที่สรุปวิเคราะห์เป็นข้อ ๆ คือ

๑. ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการศึกษาของหลักไตรสิกขา ต้องปฏิบัติฝึกหัดอบรมตน
ด้วยตนเอง ศีล สมาธิ ปัญญา จะไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจากการฝึก การอ่าน การดู หรือการบอกเล่า
ต้องเรียนรู้ด้วยวิธีระอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับนั้น ผู้ศึกษาย่อมวัดและรู้ได้ด้วย
ตนเอง ไม่มีผู้ใดประเมินให้ได้

๒. เรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรมที่ต้องสามารถละสิ่งที่ควร
ละและเจริญสิ่งที่ควรเจริญ ผู้ที่ศึกษาจึงต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุด
อยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิดและใช้ปัญญาฝึกฝนไปที่ละขั้น จนสามารถวินิจฉัยแยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว
แล้วละเว้นสิ่งชั่ว เพิ่มพูนสิ่งที่ชอบธรรม และมีจิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ได้

๓. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักของไตรสิกขา เป็นการฝึกหัดอบรมตนที่เป็น
ขั้นตอนสืบเนื่องเริ่มจากรูปธรรมไปหานามธรรม เริ่มจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยาก เช่น การกำจัดกิเลส
อย่างหยาบด้วยศีล กิเลสอย่างกลางด้วยสมาธิ กิเลสอย่างละเอียดด้วยปัญญา จนสามารถกำหนด
สภาวะลักษณะ สามัญลักษณะ และกำหนดด้วยการละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้โดย
สิ้นเชิง

^{๗๙} พระราชวรมุณี (ป.อ. ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, หน้า ๑๔๒-๑๔๘.

๔. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทางร่างกายวาจา ความคิดเห็น จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเป็นการพัฒนาที่กว้างและลึกมากกว่าการศึกษาที่เราเข้าใจโดยทั่ว ๆ ไป

๕. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ ที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะองค์ประกอบของไตรสิกขาประกอบด้วย ศีลสมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ ตัวนี้อาศัยกันและกันทำให้ชีวิต บริสุทธิ์ เพราะเมื่อรักษาศีลดีแล้วก็ต้องประคับประคองตนไว้ด้วย^{๘๐} ความไม่ประมาท ก็ต้องรักษาจิตด้วยสติอยู่เสมอ คือ การก้าวเข้าสู่แดนแห่งสมาธิ คือ ความสงบมั่นคงแห่งจิตอันเป็นอุปกรณ์สำคัญในการใช้ปัญญา เมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สับสน ไม่ฉุนวายเป็น ย่อมใช้ปัญญา ได้อย่างดี ปัญญาที่ใช้อย่างดี ๆ ทำให้เฉียบคมว่องไว พอกพูนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้ศีล สมาธิดีขึ้นด้วย จะเห็นได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา มีลักษณะที่ผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้ กล่าวโดยสรุป การสอนแบบไตรสิกขาเป็นกระบวนการปฏิบัติฝึกหัดตนเองเป็นขั้นตอน สืบเนื่องเริ่มจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก กล่าวคือ กำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วยศีล กิเลสอย่างกลางด้วย สมาธิ และกิเลสอย่างละเอียดด้วยปัญญาให้สามารถละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายในลักษณะที่ผสมกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลกัน

คุณฐิติ สัตถวรางค์ ได้สร้างรูปแบบการสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้ การสอนแบบไตรสิกขา ได้แก่ การสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจแล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้วิธีสอนนี้ มีขั้นที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ ๓ ขั้น ดังนี้

๑. ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม กรอบของศีลธรรมทั้งนี้โดยการควบคุมตนเอง เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น

๒. จิตสิกขา คือ การฝึกจิตใจให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่ว ของตน จิตที่ฝึกดีแล้วจะสามารถพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง มีความมั่นคง ผ่องใสมีสมาธิและมีศีลมั่นคงขึ้น

๓. ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิด (โดยสรุปคือ ขั้นนี้ ๕) ของตนเอง ในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่า ต่างก็ไม่เที่ยงทนทานอยู่ไม่ได้ ไม่มีตัวตนสำหรับการยึดมั่น แล้วนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์โดยไม่ก่อทุกข์

^{๘๐} วศิน อินทสระ, “ปัญญา คุณธรรมสูงสุด”, วารสารศิษย์เก่า ม.ม.ร., (มิถุนายน ๒๕๒๘): ๑๘๑๙.

สุคนธ์ ลิกขโกศล ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไตรสิกขา หมายถึง การหลอมรวมกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหา กิจกรรม ระหว่างศิลปะกับไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบสอดแทรก และแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งเนื้อหาทฤษฎี ทักษะปฏิบัติและเจตคติใน ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นนำ (initiation the unit) เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจ ให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาที่นักเรียนประสบอยู่

๒. ขั้นปฏิบัติการ (point of experience) เป็นขั้นที่นักเรียนวางแผน พิจารณาตั้งจุดมุ่งหมาย ในการแก้ปัญหาและตกลงใจเลือกดำเนินการหรือเก็บรวบรวมข้อมูล ครูช่วยให้คำแนะนำ การทำกิจกรรม

๓. ขั้นกิจกรรมสรุป (culmination activities) ในขั้นนี้ครูเน้นการบูรณาการ ของหน่วยนักเรียนสรุปกิจกรรมโดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา

๔. ขั้นการประเมินผล (evaluation) เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ในทุกระยะของการเรียนการสอน ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบและเป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของตนและกลุ่มได้^{๘๑}

พิชญรัชต์ บุญช่วย ได้สรุปผลการศึกษาพบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างมีขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ในภาคปฏิบัติ องค์ธรรมคือไตรสิกขาจะ ทำงานไปพร้อม ๆ กันและประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แก่กัน ไตรสิกขายังมีลักษณะที่เป็น สหสัมพันธ์ภายนอกของตถะทั้ง ๔ ด้าน คือ กาย,สังคม,อารมณ์และปัญญา การพัฒนาดังกล่าวจะ ปรากฏให้เห็นจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปในทางที่น่ายินดีและเหมาะสม และสามารถนำภavana ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินคุณภาพของไตรสิกขาได้ด้วย^{๘๒}

^{๘๑} สุคนธ์ ลิกขโกศล, “ผลการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการไตรสิกขา เรื่ององค์ประกอบในรายวิชา ศ ๔๓๑๐๑ ศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๒), หน้า ๒-๓.

^{๘๒} พิชญรัชต์ บุญช่วย, “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙),

๒.๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมและมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลเมืองโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ^{๘๓}

หลักการของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลักการที่สำคัญดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะเจตคติ คุณธรรมบนพื้นฐานความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาพและมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการกับท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาการจัดการเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุม ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

^{๘๓} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๔.

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตที่ดี ที่สุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำหรับผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองขจัดและลดปัญหาการขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับพื้นฐานของหลักการและเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและการแก้ปัญหา มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองสังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถ ในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จัก หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยี
ด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการ
เรียนรู้การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้
สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริตมีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. อยู่อย่างพอเพียง
๕. มุ่งมั่นในการทำงาน
๖. รักความเป็นไทย
๗. มีจิตสาธารณะ

สาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มี
ความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับ
บริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่
เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคาสอนไปปฏิบัติในการพัฒนา
ตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม

ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะ
และความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ค ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความ
เชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการ
ดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่

เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือ กันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผล ต่อ กันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

๒.๔ ความเป็นมาและบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๒.๔.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษา คณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของพระสงฆ์ มีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสภาการศึกษามหา มกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับได้ เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมา เรียกว่า โรงเรียน บาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้การเรียนบาลี นกธรรมและความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๔ ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุและ สามเณรเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า

โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติดณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออก
ระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัว
ประโยค คือ ชั้นประถมปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา และเมื่อ
สอบได้แล้วก็ยัง จะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย^{๘๔}

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึง
แพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวางจนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาวรรณ
และบาลี จะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไปเป็นเหตุให้ต้องละทิ้ง
การศึกษาวรรณและบาลีเสียแต่ทางการคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชา
ในทางโลกอยู่

ดังนั้น แม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชู
ตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชา
บาลี วิชาธรรมและวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษาสามัญศึกษาและปริทัศน์ศึกษาและไปประกาศเมื่อ
พ.ศ. ๒๕๐๗ พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลี
วิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดเสียและกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่
คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่การนี้ปรากฏต่อมาว่าการตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะ
เรียนโดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่

ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียน ดังกล่าว จึงได้พากันเข้าชื่อเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัด
ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างทำให้
การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงนี้ระย่นนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก

ขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎรได้ยื่นเรื่องขอให้กระทรวงศึกษาธิการ เปิดการสอบสมทบ
ในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรรมการศาสนาร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้
พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของ
พระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบ
แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆ-ปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) “การศึกษาทางโลกเจริญหน้า

^{๘๔} กรมการศาสนา, เอกสารสำหรับใช้ประกอบประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์,
(กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๑), หน้า ๗-๘.

มากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมก็ต้องปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมี หลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป”

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ - พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้าราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเอง และบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส ๕๑ แห่ง รายงานเสนอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา

เดิมนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนาระหวางศึกษาธิการ ปัจจุบัน สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรม (บาลี, ธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติ) ภายใต้กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘ ลงนามโดย นายอดิศักดิ์ โพธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ นี้ มีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศจำนวน ๑๔ กลุ่ม มีโรงเรียนจำนวน ๓๙๙ โรง มีบุคลากรจำนวน ๒,๗๒๒ รูป / คน มีนักเรียนจำนวน ๕๕,๓๕๔ รูป โดยแยกได้ ดังนี้

๑. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ ประกอบด้วย จังหวัด กรุงเทพมหานคร, ปทุมธานี, สมุทรปราการ, นครปฐม มีโรงเรียนจำนวน ๑๖ โรง
๒. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๒ ประกอบด้วย จังหวัด ปัตตานี, สตูล, ยะลา, นครศรีธรรมราช, สุราษฎร์ธานี, ชุมพร, สงขลา, ตรัง, ระนอง, กระบี่
๓. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๓ ประกอบด้วย จังหวัด ราชบุรี, กาญจนบุรี, สุพรรณบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์, พระนครศรีอยุธยา, ลพบุรี, อ่างทอง, สระบุรี, สิงห์บุรี, ชัยนาท, อุทัยธานี มีโรงเรียนจำนวน ๒๕ โรง

๔. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ประกอบด้วย จังหวัด เพชรบูรณ์, นครสวรรค์, พิจิตร, อุตรดิตถ์, ตาก, สุโขทัย, พิษณุโลก, กาแพงเพชร มีโรงเรียน จำนวน ๒๔ โรงเรียน

๕. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ ประกอบด้วย จังหวัด เชียงใหม่, ลาปูน, มีโรงเรียนจำนวน ๓๙ โรงเรียน

๖. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๖ ประกอบด้วย จังหวัดน่าน, เชียงราย, ลาปาง, แพร่, พะเยา มีโรงเรียนจำนวน ๔๙ โรงเรียน

๗. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ ประกอบด้วย จังหวัด ขอนแก่น, เลยหนองบัวลาภู มีโรงเรียนจำนวน ๔๕ โรงเรียน

๘. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๘ ประกอบด้วย จังหวัด อุตรธานี, หนองคาย สกลนคร มีโรงเรียนจำนวน ๓๙ โรงเรียน

๙. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ ประกอบด้วย จังหวัด อุบลราชธานี, อำนาจเจริญ, ยโสธร, มุกดาหาร มีโรงเรียนจำนวน ๘ โรงเรียน

๑๐. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๐ ประกอบด้วย จังหวัด ร้อยเอ็ด,มหาสารคาม, กาฬสินธุ์,นครพนม มีโรงเรียนจำนวน ๔๕ โรงเรียน

๑๑. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๑ ประกอบด้วย จังหวัด นครราชสีมา ชัยภูมิ, บุรีรัมย์, ศรีสะเกษ, สุรินทร์ มีโรงเรียนจำนวน ๔๖ โรงเรียน

๑๒. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒ ประกอบด้วย จังหวัด ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, นครนายก, ระยอง, ปราจีนบุรี มีโรงเรียนจำนวน ๑๒ โรงเรียน

๑๓. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ (โรงเรียนในคณะสงฆ์ อนัมนิกายแห่งประเทศไทย) ประกอบด้วย โรงเรียนมังกรกมลาวาส โรงเรียนวัดโพธิ์ตราวิทยาลัย โรงเรียนวัดหมื่นพุทธ

๑๔. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ (โรงเรียนในคณะสงฆ์ อนัมนิกายแห่งประเทศไทย) ประกอบด้วย โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย อ.เมือง จ.อุตรธานี โรงเรียนมหาปัญญา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

๒.๔.๒ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

กระทรวงศึกษาธิการได้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยระเบียบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๓๔ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระเบียบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยให้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

กรมการศาสนาเพื่อจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนที่บวชเรียนในพระพุทธศาสนาทำให้คณะสงฆ์ได้ดำเนินการด้านการศึกษามากขึ้น กรมการศาสนาจึงได้จัดตั้งกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นตามภาคต่างๆ เพื่อแบ่งเบาภาระและช่วยควบคุมดูแลกันเอง โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ควบคุมดูแลกันเอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด สारคาม นครพนม เป็นกลุ่มที่ ๑๐ เรียกชื่อว่า “กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๑๐” โดยมีประธานกลุ่ม เป็นหัวหน้าบริหารงานในกลุ่มนั้น ๆ และต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้มีการแบ่งส่วนราชการแผ่นดินแยกกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการออกเป็น ๒ ส่วน คือ กรมการศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยให้กรมการศาสนาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้รับอนุญาตจัดตั้งขึ้นมากกว่า ๓๐๐ โรงเรียน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงได้แบ่งเขตกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาใหม่เป็น ๑๔ กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีประธานกลุ่มนั้นๆ เป็นผู้ควบคุมดูแลตามพื้นที่นั้นๆ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๑๐ ซึ่งมีจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด สारคาม นครพนม อยู่ในกลุ่มเดียวกันโดยยึดเอาการปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๙ และ ภาค ๑๐ เป็นที่ตั้งเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการบริหารจัดการ

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่เลขที่ ๘๘ ถนนถีนานนท์ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ดำเนินการก่อตั้งโดย พระเทพสารเมธี เจ้าอาวาสวัดประชาานิยม เจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ (ธ)

จุดมุ่งหมายการก่อตั้ง

เพื่อต้องการให้เป็นสถานศึกษาของสามเณร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เข้ามาศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ อันเป็นการสนองงานนโยบายของรัฐบาลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดทั้งเป็นการสืบทอด ศาสนทายาท ทางพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร ในระยะเริ่มแรก เปิดทำการเรียนการสอนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และมีมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา ๒๕๕๒ โดยเป็นห้องเรียนของโรงเรียนสมเด็จพระปริยัติ ต่อมาได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามระเบียบสำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ปัจจุบันเปิดทำการสอนระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ครบทุกชั้นปี

ข้อมูลปัจจุบัน

พระเทพสารเมธี ดำรงตำแหน่งผู้จัดการ
พระครูภัทรคุณาภรณ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
พระครูปลัดปัญญา กุศลจิตโต ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ
ครูฝ่ายบรรพชิต ๒ รูป
ครูฝ่ายฆราวาส ๕ คน
อาคารเรียนถาวรขนาด ๒ ชั้น ๑ หลัง
อาคารห้องสมุด ๑ หลัง
นักเรียนทั้งหมด ๑๒๗ รูป

ลำดับ	รายละเอียดนักเรียน	จำนวนประชากร
๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	๒๓
๒	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	๓๑
๓	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	๒๑
๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๒๔
๕	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๙
๖	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๙
รวม		๑๒๗

ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัด
กาฬสินธุ์



ปรัชญา

“ทนโต เสฏโฐ มนุสเสสุ”

ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว ประเสริฐที่สุด ในหมู่มนุษย์

คำอธิบายปรัชญา

ผู้ฝึกตน หมายถึง บุคคลผู้สามารถอบรมข่มใจ อุดกั้นไว้ได้ต่อสิ่งที่เข้ามากระทบ อันจะทำให้เกิดความยินดียินร้ายได้ บุคคลผู้ฝึกตนดีแล้ว ย่อมมีจิตใจที่ไม่อ่อนไหวง่าย มีใจเข้มแข็ง สำรวมกาย วาจา ใจ ไว้ให้ดี ฝึกตนให้เป็นไปตามยถาภูตธรรมกระทั่งถึงที่สุด คือ รู้แจ้งเห็นจริงต่อสิ่งรอบกาย และสภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวง ทั้งสามารถควบคุมใจไว้ได้โดยตลอดก็จะได้ชื่อว่าเป็นอริยบุคคล คือ บุคคลผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย.ผู้มีความเพียรในการปฏิบัติตนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งเป็นผู้มีความอดทนอดกลั้นข่มใจ และเป็นผู้มีสมาธิระะ แต่กลับเป็นผู้มีจิตใจมั่นคง ในการฝึกตนนั้นอาศัยหลักธรรมหลายประการเพื่อบรรลุเป้าหมาย

เรียนดี คือ มุ่งอบรมสั่งสอนให้สามเณรเป็นผู้มีสติปัญญาดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีวินัย คือ มุ่งอบรมสั่งสอนให้สามเณรเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยอยู่ในตนเอง และสามารถรักษาระเบียบวินัยตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด

ใฝ่คุณธรรม คือ มุ่งอบรมสั่งสอนให้สามเณรเป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์มุ่งอบรมสามเณรให้เป็นคนที่ได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน คือ

ด้านร่างกาย มีการพัฒนาด้านร่างกายให้เจริญเติบโตเหมาะสมกับวุฒิภาวะ

ด้านสติปัญญา มีความคิดริเริ่ม เฉลียวฉลาด ใฝ่รู้ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

ด้านอารมณ์เป็นผู้ที่รู้จักควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์

ด้านสังคม มีความเข้มแข็ง อดทน รักและกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ รู้จักหน้าที่รับใช้ชาติ และสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านศีลธรรม อบรมให้เป็นคนดี ยึดมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ คือ มีวินัย ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน อดทน

วิสัยทัศน์

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่ดี มีภูมิปัญญาทางพุทธธรรม เป็นผู้นำทางศาสนธรรม ศาสนพิธี มีจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา

พันธกิจ

๑. พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน
๒. พัฒนาให้สถานศึกษามีการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน
๓. สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา
๕. พัฒนาส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น

เป้าหมาย

๑. มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน
๒. มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา
๓. มาตรฐานด้านสังคมและการเรียนรู้
๔. มาตรฐานด้านส่งเสริมสถานศึกษา

เอกลักษณ์

เอกลักษณ์ คือ ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์

อัตลักษณ์

อัตลักษณ์ คือ พุทธมนต์ป้องกันภัย ผูกจิตใจให้สงบ

ห้องสมุด ๓ ดี

๑. หนังสือดี ๒. บรรยากาศดี ๓. บรรณารักษ์ดี

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

พระราชเวรน์ เดชวณฺโณ (รุ่งเรือง) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร ประชากรคือผู้บริหาร และครู จำนวน ๓๗ คน และนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๗๗ คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมโรงเรียน สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติเขียวสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน ปัญหา คือ บุคลากรมีประสบการณ์ในการสอนตามหลัก ไตรสิกขาที่แตกต่างกัน รูปแบบ วิธีการสอนของแต่ละคนจึงไม่เหมือนกันโดยมีข้อเสนอแนะให้ ผูกอบรมไตรสิกขาแก่บุคลากร โดยเน้นที่การปฏิบัติจริงและจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนตาม หลักไตรสิกขา ขณะที่โรงเรียนจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งนักเรียน ครูและ ผู้ปกครอง ปัญหา คือ ครูและผู้บริหารมีความเป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียนแต่ขาดการประสาน สัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในลักษณะที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเสนอแนะให้นำนักเรียนร่วมทำกิจกรรม ของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และเจตคติที่ดีต่อกัน สำหรับด้านผลผลิตนั้นโรงเรียนจัด กิจกรรม การพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาอยู่เสมอส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน ปัญหา คือ ยังไม่มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมการพัฒนา นักเรียนตามหลักไตรสิกขาโดยเสนอแนะให้สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ส่วน ด้านผลกระทบนักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข สภาพการจัดการเรียนรู้

ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียน มีความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับผู้บริหารมีความจริงใจในการทำงาน ปัญหา คือ ครูมีลักษณะและทัศนคติที่ต่างกันในการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา^{๘๕}

โดยเสนอแนะว่าควรมีการอบรมบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรม เพื่อให้ ครูมีทัศนคติที่ตรงกัน โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ปัญหา คือ ในโรงเรียนมีความเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ขาดการประสานสัมพันธ์กับชุมชนของตนโดยเสนอให้จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียนและชุมชน นักเรียนมีความเชื่อมั่นในผลการกระทำความดี จากการจัดกิจกรรมการพัฒนา ศิล สมาธิและปัญญา ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมการ ฝึกสมาธิ เจริญปัญญาในชุมชนด้วย นักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกับผลผลิต คือ เห็นผลดีของการกระทำความดีของตน ซึ่งปัญหา คือการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขายังขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนเนื่องจากผู้ปกครองยังไม่เข้าใจหลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ควรประสานความร่วมมือ ในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจังจากชุมชน และทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในด้านการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

บุญเลิศ จิรภัทร์ พระมหาสหัส ฐิตสาโร และอินตา ศิริวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ ด้วยการสร้างคู่มือเพื่อใช้ในการเรียนรู้ของผู้เรียน คู่มือเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู และคู่มือเพื่อใช้ในการบริหารการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหาร ตามหลักไตรสิกขาเพื่อใช้พัฒนาผู้เรียน ทั้งการจัดการเตรียมปรีโตโฆสะ การจัดเตรียมและดำเนินการกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยร่วมกันจัดทำและส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา การดำเนินการจัดการการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีการปรับปรุงทั้งปรีโตโฆสะ ทั้งแบบฝึก ตัวอย่าง กิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนโดย ห้องที่ ๑ มีการปรับปรุงเล็กน้อย และห้องที่ ๒ มีการปรับปรุงมาก ทำให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ความตั้งใจเรียน และความรับผิดชอบดีขึ้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระคณิตศาสตร์ของผู้เรียนทั้งห้องที่ ๑ และห้องที่ ๒ ดี

^{๘๕} พระราชเวรณ เดชวณโณ (รุ่งเรือง), “การจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

ขึ้น โดยผู้เรียนห้องที่ ๑ มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นมากกว่าห้องที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สามารถพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านดีขึ้น จะต้องมีความหลากหลาย ทั้งด้านการจัดเตรียมปรโตโฆสะที่เป็นกัลยาณมิตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และโยนิโสมนสิการที่สอดคล้องกับผู้เรียน ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่พึงประสงค์ตามต้องการ^{๘๖}

พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร พบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ

- ๑) ด้านการเรียนการสอน
- ๒) ด้านหลักสูตร
- ๓) ด้านการวัดและประเมินผล
- ๔) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน
- ๕) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๖) ด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครู จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกบาลีและภูมิลาเนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๓. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนี้

- ๑) หลักสูตรมีเนื้อหาเกินไปทำให้เข้าใจยากไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน
- ๒) การจัดการเรียนการสอนของครูขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด
- ๓) การใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย
- ๔) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ มีกิจกรรมบ้างแต่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน
- ๕) บรรยากาศด้านสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน

^{๘๖} บุญเลิศ จีรภัทร์ พระมหาสหัส ฐิตสาโร และอินดา ศิริวรรณ. “การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๖๕.

๖) การวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจนและยังขาดการรายงานที่เป็นระบบ

๔. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ

๑) ด้านหลักสูตรควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

๒) ด้านการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญแก่นักเรียนและครูสอนและสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง

๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์

๔) ด้านการเรียนการสอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน

๕) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๖) ด้านการวัดและประเมินผลควรประชุมคณะครูสรุปผลการประเมินการเรียนการสอน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน^{๘๗}

พระมหาพงษ์ธวัช รตนวชิโร (ถาวรธชัย) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารด้านวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๑๓-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖ ระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔ วุฒิมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ และสถานที่ศึกษาโรงเรียนวัดเจติยงามปริยัติวิทยา คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๗

๒. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการบริหารด้านวิชาการของพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหลักสูตรด้านการวัดและประเมินผล ด้านกิจกรรมการสอน ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล ผลรวมทั้งหมดซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ปัญหาการบริหารด้านวิชาการขาดการวางแผนจัดการหลักสูตร ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ครูบางท่านไม่ค่อยชำนาญในรายวิชาที่สอน ขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ขาดการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และขาดการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่องแนวทางการบริหาร

^{๘๗} พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด), “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ด้านวิชาการวางแผนและจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนสรรหาบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถในการสอนจัดทำงบประมาณซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อเพิ่มทักษะแก่ผู้เรียนควรมีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายวิธีอย่างต่อเนื่อง^{๘๘}

นิเทศ สนั่นนารี และคณะ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระภิกษุ-สามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณร : ศึกษาเฉพาะกรณีคณะสงฆ์ ภาค ๙ พบว่า

๑. ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๙ ดังนี้

๑) โรงเรียนได้จัดตำราเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่นำมาสอนแก่พระภิกษุสามเณรได้อย่างเหมาะสม

๒) ครูอาจารย์ได้ทำหน้าที่สอนอย่างตรงเวลา และในระหว่างการเรียนการสอนครูมีวิธีการกระตุ้นเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้กระตือรือร้นในการเรียน

๓) ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อครูอาจารย์มากนักอาจเกิดจากระบบเดิมที่ว่าเป็นพระอาจารย์แล้วนักเรียนห้ามวิพากษ์วิจารณ์ครูอาจารย์เด็ดขาด

๔) ครูใช้อารมณ์กับนักเรียนยังมีปัญหากันเล็กน้อยเพราะบางครั้งครูอาจจะใช้อารมณ์ในการสอนมากกว่าเหตุผลทำให้นักเรียนไม่พอใจ

๕) ครูได้นำเหตุการณ์ปัจจุบันและวิทยาการสมัยใหม่มาสอดแทรกในการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

๖) ภาครัฐยังสนับสนุนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแก่โรงเรียนในพระพุทธศาสนา น้อยมาก

๒. แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีดังนี้

^{๘๘} พระมหาพงษ์วัช รัตนวิโร (ถาวรณชัย), “การบริหารด้านวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

- ๑) ควรมีการชี้แจงครูที่เป็นคฤหัสถ์ให้มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการสอนพระภิกษุและสามเณร
- ๒) ครูอาจารย์ควรจะสอนให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้นและควรจัดครูผู้สอนให้ครบตามหลักสูตรรายวิชาที่เปิดการเรียนการสอน
- ๓) ครูอาจารย์ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนเพิ่มขึ้น^{๘๙}

บุญเลิศ จีรภัทร์ การบูรณาการหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยที่ศึกษาเพื่อสร้างการบูรณาการหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ระยะเวลาวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๕๗ ถึงกันยายน ๒๕๕๘ พบว่า ดำเนินการกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาบูรณาการอิทธิบาท ๔ โดยกลุ่มสาขาสังคมศึกษาวิชาการวัดและประเมินผลมีการปรับปรุงน้อยที่สุด ทำให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ความตั้งใจเรียนและความรับผิดชอบมากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทั้งการเรียนในสาระวิชาดีขึ้นทุกกลุ่ม โดยกลุ่มสาขาสังคมศึกษาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ดีขึ้นสูงกว่าทุกกลุ่มจากระดับน้อยเป็นระดับดีมาก รองลงมา กลุ่มสาขาสังคมศึกษาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ดีขึ้นสูงจากระดับน้อยเป็นระดับดี และกลุ่มสาขาการสอนภาษาไทย วิชาการวัดและประเมินผลดีขึ้นน้อยที่สุดจากระดับพอใช้เป็นระดับดีอย่างมีนัยสำคัญ^{๙๐}

จาดุพร อยู่ศิริ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้ เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ หลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ ๗ ส.) ผลการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้าน ส.สงสัยและ ส.สังเกต อยู่ในระดับ

^{๘๙} นิเทศ สนั่นนารี และคณะ, “ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระภิกษุ-สามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณร: ศึกษาเฉพาะกรณีคณะสงฆ์ ภาค ๙”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๙๐} บุญเลิศ จีรภัทร์, “การบูรณาการหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๒๐๔-๒๑๗.

พอใช้ ส่วนด้าน ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สังสม และ ส.สรุปผล อยู่ในระดับดีและด้าน ส.สำรวจ อยู่ในระดับดีเป็นลำดับแรก ส่วนด้าน ส.สังเกต อยู่ในระดับพอใช้เป็นลำดับต่ำสุดความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยรวมพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสามารถเรียงจากลำดับมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่ ๑). ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีความเห็นว่า ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน อยู่ในระดับสูงสุด และมีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียนอยู่ในระดับต่ำสุด ๒). ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยมีความคิดเห็นว่า สามารถนำความรู้ที่เรียน ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันอยู่ใน ระดับสูงสุด และรู้จักค้นคว้าในแหล่งต่าง ๆ และสรุปความรู้ที่ได้ด้วยตนเองอยู่ใน ระดับต่ำสุด ๓). ด้านบรรยากาศการเรียนรู้โดยมีความคิดเห็นว่า ครูมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการ ดำเนินกิจกรรม มีความหลากหลาย ทำให้รู้สึกสนุกอยู่ในระดับสูง และการจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการ จัด กิจกรรมการเรียนรู้ในระดับต่ำสุด^{๙๑}

กรณีการ ธีรสุจิ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพ เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพ เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ประสิทธิภาพ ๘๙.๓๓/๘๒.๕๖ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ๘๐/๘๐ ดัชนีประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพเรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีค่าเท่ากับ ๐.๖๖๕๐ ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนสูงขึ้นร้อยละ ๖๖.๕๐ โดยสรุป แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพ เรื่อง ไตรสิกขาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีประสิทธิภาพเหมาะสมสามารถช่วยให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้และเกิดความรู้ที่ยั่งยืน และเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพเรื่องอื่น ๆ ต่อไป^{๙๒}

^{๙๑} จตุพร อยู่ศิริ, “การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๙๒} กรณีการ ธีรสุจิ, “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบ เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

บุญเลิศ จีรภัทร์ การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เป็นการวิจัยเชิงทดลองกับประชากรนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนเต็มรักศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ระยะเวลาการวิจัยระหว่าง เดือน ตุลาคม ๒๕๕๖ ถึงกันยายน ๒๕๕๗ การดำเนินการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นกระบวนการ โปรโตโมส ทั้งแบบฝึก ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยห้องที่ ๑ มีการปรับปรุงเล็กน้อย และห้องที่ ๒ มีการปรับปรุงมาก ทำให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ความตั้งใจเรียน และความรับผิดชอบดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระคณิตศาสตร์ของผู้เรียนห้องที่ ๑ และห้องที่ ๒ ดีขึ้น โดยผู้เรียนห้องที่ ๑ มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นมากกว่าห้องที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๙๓}

ศิรประภา อุณหเลขกะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขาต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต ๒ จากการศึกษาและวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขามีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑๓๘

บุญณวัช ท้าววัช ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง กฎหมายอาญาน่ารู้ และ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายอาญาน่ารู้ หลังเรียนด้วยการเรียนรู้แบบไตรสิกขาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทักษะการคิดอย่าง

^{๙๓} บุญเลิศ จีรภัทร์, “การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) ๖๔-๗๗.

มีวิจารณ์ญาณหลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาอยู่ในระดับสูง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก^{๙๔}

สิริวรรณ ศรีพหล ได้ศึกษา การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า ความคิดเห็นของครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส จากการสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ สภาพสังคมปัจจุบันที่มีปัญหาทางสังคมหลายประการ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในสถานศึกษา ส่วนความคิดเห็นอยู่ระดับมาก และความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มตัวอย่าง ได้จัดอันดับจำนวนตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางเป็นอันดับ ๑ ในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม^{๙๕}

สำราญ วงศ์คำพันธ์ ได้ศึกษากระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไม่ตรีจิตไทย - อเมริกันพบว่า คนที่เกิดกับตัวผู้เรียนคือผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย ศีล จิตใจ และทางด้านปัญญา เป็นอย่างดีและผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชน ส่วนวัดในชุมชนได้ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องด้วยได้ดำเนินการตามหลักการ คือ มีความเห็นที่ถูกต้อง มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ดีและมีการประเมินในที่สุด^{๙๖}

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Baturay ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทาง Web-based ซึ่งมีรูปแบบการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบนำเสนอปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งในปัจจุบันได้ขยายวงกว้างและได้รับ

^{๙๔} ปุณณวัช ทัทธวัช, “การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายอาญาน่ารู้ และ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), บทคัดย่อ.

^{๙๕} สิริวรรณ ศรีพหล, “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส”, **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๙๖} สำราญ วงศ์คำพันธ์, “กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนไม่ตรีจิตไทย – อเมริกัน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ความนิยมสูงขึ้น มีการจัดเตรียมสื่อมัลติมีเดียมากมายทันสมัย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและยังเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดความเข้มแข็ง ทั้งยังส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น^{๙๗}

แมคคริง (MacCrink) ได้ศึกษาผลของวิธีการสอนของครูและรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนที่ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตไมอามี ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๗๙ คน เครื่องมือที่ใช้วัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของวัตสันและเกสเซอร์ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสอนของครูส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ครูที่สอนโดยใช้แนววิธีการทางการศึกษาประกอบการเรียนจะทำให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณกว่าครูที่สอนตามปกติ^{๙๘}

อาร์มาสตรอง (Armstrong) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (STAD) ต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาสังคมศึกษา และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นเกรด ๑๒ จำนวน ๒ ห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่จากการสำรวจความคิดเห็น พบว่าทั้งครูและนักเรียน วิธีการจัดกลุ่มแบบ STAD ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ง่าย และสะดวกกว่าการสอนแบบบรรยาย^{๙๙}

กาว อีวเกเนีย (Kaw Eugenia) ศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนาและการศึกษาในพม่า หลักการ ดำเนินชีวิตพื้นฐานทางสังคม โดยเปรียบเทียบศาสตร์การสอนในทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลายซึ่งทำการสอนกับฆราวาสยุคใหม่ในพม่า รูปแบบการสอนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความเชื่อมั่นและทักษะการคิดวิเคราะห์คือสิ่งที่กระตุ้นให้เกิด

^{๙๗} Baturay, อังอิงใน เอกภพ โพธิ์จักร, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์และความมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เรื่อง ประวัติศาสตร์สุโขทัย ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๕๗.

^{๙๘} McCrink, Carmen Lourdes Suarez, "The Role of Innovative Teaching Metodology and Learning Styles Critical Thinking", Dissertation Abstracts International.

^{๙๙} Armstrong, Armstrong, D. S., The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and attitude Towards Social Studies Class (Block Scheduling, Twelfth grade, High School Students), **Dissertation Abstracts International**, 1997, 59 (2) P 121.

จริยธรรมที่สมบูรณ์แบบของชาวพุทธในโลก พม่าในปัจจุบันนี้ ครูคือพระที่นั่งวิปัสสนาซึ่งสามารถที่จะเตรียมประเด็นทางการศึกษาได้ดีที่สุดจุดสำคัญเกี่ยวกับศาสตร์การสอนของพระคือการค่อยๆสั่งสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้มีความรู้จักผิดชอบชั่วดีมีความหยั่งรู้และเป็นผู้มีจริยธรรม ความรู้สึกสติสัมปชัญญะ และการรู้ด้านอื่นๆพิจารณาความประพฤติที่ต้งาม เปลี่ยนแปลงความรู้สึกผิดชอบชั่วดีไปสู่สังคมและเข้าไปในตัวบุคคล พระจะเป็นครูที่ช่วยป้องกันความคิดจากการเป็นชาตินิยม หรือการโฆษณาชวนเชื่อ^{๑๐๐}

Harry Matlay ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำผู้มีส่วนได้เสียในโรงเรียนมามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของ ระบบบริหารเมื่อมีการนำผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เป็นผู้ร่วมตอบแบบสอบถาม ๓๓๖ คน ผลการศึกษาปรากฏว่าพบว่าผู้มีส่วนได้เสียในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในประเทศอังกฤษโดยมีการสำรวจทางโทรศัพท์ที่ใช้ระยะเวลา ๘ ปี (๒๐๐๐ - ๒๐๐๗) มีผู้ร่วมตอบแบบสอบถาม ๓๓๖ คน ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีความเข้าใจชัดเจน ในการเชื่อมโยงการจัดการศึกษาโดยเป็นฐานในโครงสร้างการบริหารจัดการและรับผิดชอบในทุกระดับ ของระบบการศึกษา ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียจะมีความซับซ้อนหลากหลายสะท้อนให้เห็นถึง เป้าหมายในด้านการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้สร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับผู้มีส่วนได้ เสียในการจัดการศึกษาในการมีส่วนร่วมและความคาดหวังในการจัดการศึกษาในประเทศอังกฤษ ซึ่งให้ ข้อมูลที่มีคุณค่าและหลากหลายในการจัดการศึกษาของประเทศอังกฤษร่วมกัน^{๑๐๑}

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า คำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นความจริงตามกฎธรรมชาติ มนุษย์เป็นผู้สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ด้วยการศึกษา การนำหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในระบบการศึกษาโดยปรับปรุงบทเรียน และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้สามารถพัฒนาความเชื่อมั่นและทักษะการคิดวิเคราะห์กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา รู้จักผิดชอบชั่วดีมีความหยั่งรู้

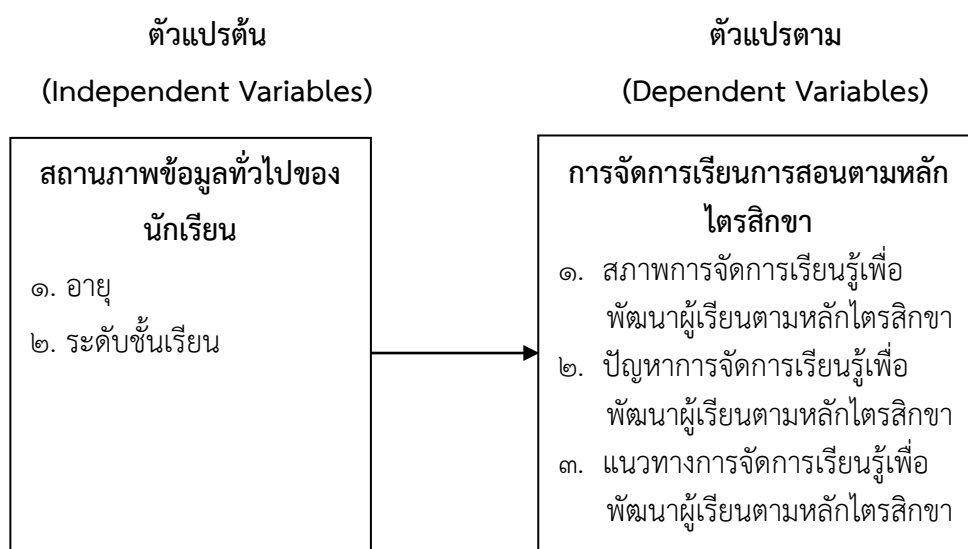
^{๑๐๐} Kaw Eugenia, *Buddhism and Education in Burma: Varying Conditions for Sociaethos in the path to "Nibbana"*, (New jersey: Princeton University).

^{๑๐๑} Harry, Matlay. "Entrepreneurship Education in the UK : A Critical Analysis of Stakeholder Involvement and Expectations," *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 16(2) (2009): 355 – 368.

และเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ผู้วิจัยสนใจการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้โดยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาณียม จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน ๓ ด้าน



แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาลนิม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Method) ได้นำเสนอวิธีการ ขั้นตอนการวิจัย โดยมีเนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับ การออกแบบวิธีวิจัย ประชากร เครื่องมือในการวิจัย วิธีการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมเครื่องมือ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๑) ขั้นตอนเตรียมการผู้วิจัยได้ศึกษาดำรงต่าง ๆ เอกสารพร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

๒) ขั้นพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย กำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการทำแบบสอบถาม พร้อมกับหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถามที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา พร้อมทั้งหาความเชื่อมั่น โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และให้กรรมการควบคุมการวิจัยได้ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

๔) ขั้นตอนอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดมาอภิปรายให้ตรงกับวัตถุประสงค์และสรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นรายงานวิจัยต่อไป

๓.๒ ประชากร

๑) ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากประชากรทั้งหมดซึ่งเป็นหน่วยของการวิจัยที่ศึกษา ประกอบด้วยนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ซึ่งมีนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๑๒๗ รูป ดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่	รายละเอียดกลุ่มเป้าหมาย	จำนวนประชากร/รูป
๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	๒๓
๒	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	๓๑
๓	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	๒๑
๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๒๔
๕	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๙
๖	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๙
	รวม	๑๒๗

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เจาะจงเลือกสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยปรับปรุงขึ้น โดยพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยที่ได้กำหนดไว้แบ่งออกเป็น ๕ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)^๑ แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติมากที่สุด

๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติมาก

๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติปานกลาง

๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติน้อย

๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ ๕ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยจะสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่จะศึกษาเป็นอย่างดีต่อไป

๓.๔ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและพัฒนาเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาหลักทฤษฎีการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาจากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒) รูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัยเพื่อการวิจัยตามแนวคิดของ สุวิมล ติรกานต์

^๑ สุวิมล ติรกานต์, *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทางการปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

๓) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม เรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีตามหลักไตรสิกขา และโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัยตามแนวคิดของ สุวิมล ติรกานต์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Likert) มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จำนวน ๓๐ ชุด มี ๗ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างแบบสอบถามสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ (Likert) ๕ ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ประเมินค่าความหมายตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้^๒

- ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติมากที่สุด
- ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติมาก
- ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติปานกลาง
- ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติน้อย
- ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะปลายเปิด (Open-ended) มี ๓ ด้าน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๔ นำแบบสอบถามการวิจัยที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขและให้ความเห็น

ขั้นตอนที่ ๕ นำแบบสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และจัดทำฉบับแก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

- ๑. ผศ.ดร. วิทยา ทองดี
- ๒. ผศ.ดร. ประยูร แสงใส
- ๓. ผศ.ดร. สุวิน ทองปั้น
- ๔. พระครูสุธีวรสาร,ดร.
- ๕. อาจารย์ทองคำ เกษจันทร์

^๒ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์ , ๒๕๔๓), หน้า ๙๙-๑๐๐.

เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่าเพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และค่านิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยกับข้อคำถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ๓ กรณี คือ มีความเห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วยต่อข้อคำถามนั้น ๆ ซึ่งมี ค่ากำหนดคะแนนดังนี้

+๑ มีความเห็นสอดคล้องสัมพันธ์

๐ แทน ไม่แน่ใจว่ามีความเห็นสอดคล้องสัมพันธ์

-๑ แทน มีความเห็นที่ไม่สอดคล้องสัมพันธ์

ใช้วิธีการคำนวณหาค่า IOC โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ ๖ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ - ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมอำเภอสมเด็จ แผนกสามัญศึกษา วัดวิระวงศาवास ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) โดยใช้วิธี Corrected Item - total correlation มีค่าระหว่าง ๐.๒๖ - ๐.๗๗ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ๐.๙๕๖ ในการหาค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือจะพิจารณาเป็นรายข้อซึ่งโดยทั่วไปเกณฑ์กำหนดค่าอำนาจจำแนกรายข้อที่เหมาะสมคือตั้งแต่ ๐.๒๐ ขึ้นไป โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าแอลฟา (Alpha) ที่ใช้ได้ควรมากกว่า ๐.๖ (โปรดดูภาคผนวก จ หน้า ๑๓๕)

ขั้นตอนที่ ๗ แบบสัมภาษณ์ เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

๑) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียน จากตำราเอกสารวารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาพิจารณาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยครอบคลุมเนื้อหาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๒) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องของภาษา และความชัดเจนในข้อความ และนำมาแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ

๓) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุม และให้คำแนะนำสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๒) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และนักเรียนตอบแบบสอบถามโดยนัดหมายวันเวลา ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๓) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๒๗ รูป ซึ่งผู้วิจัยใช้ ประชากรทั้งหมดเป็นหน่วยศึกษา

๔) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ด้วยแบบสอบถามจำนวน ๑๒๗ ฉบับ ได้รับแบบสอบถามครบทุกฉบับ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนและวิเคราะห์ หาข้อมูลทางสถิติ

๕) ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๒ รูป / คน โดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จากนั้นนำข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาความถูกต้อง

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ สถิติที่ใช้ดังนี้

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ

๑) วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้วิธีหา ค่าความถี่แล้วสรุปออกมาเป็นคำร้อยละ

๒) วิเคราะห์แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปตารางประกอบคำอธิบาย

๓) วิเคราะห์แบบสอบถามปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็น

แบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย

๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑) ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล โดยการให้บุคคลอยู่ในปรากฏการณ์หรือผู้ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้ตรวจสอบและรับข้อมูลที่ถูกต้องของข้อมูล

๒) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุป จากการศึกษารูปแบบ หรือข้อมูลจำนวนหนึ่ง โดยไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์ โดยยึดสาระ เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นหลักและนำวิธีการวิเคราะห์มาแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

๒.๑) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึก

๒.๒) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือการกระทำกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร โดยข้อความที่จะวิเคราะห์ จัดประเภทดังต่อไปนี้

๒.๒.๑) ระบบจำแนกประเภทควรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย

๒.๒.๒) ระบบจำแนกประเภทควรมีครอบคลุม คือ สามารถรองรับคำและข้อความที่ถูกแจ้งได้เป็นอย่างดี มีการระบุรายละเอียด แนวคิด ตัวแปรให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒.๒.๓) ต้องมีความเด่นชัดในตัวเอง

๒.๒.๔) ไม่มีความซ้ำซ้อนเหลื่อมกัน

๒.๒.๕) มีการใช้หลักการเดียวกันในการจัดระบบทดลองงานวิจัยและวิเคราะห์

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑. สถิติพื้นฐาน

๑.๑ ความถี่ (Frequency)

๑.๒ สถิติร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

๑.๓ ค่าเฉลี่ย (μ) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\mu = \frac{\sum X}{N}$$

๑.๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\sigma = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

๒. สถิติหาค่าคุณภาพเครื่องมือ

๒.๑ ค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (α) สูตร

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

μ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

σ แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๔.๒ ลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้น ใช้การวิเคราะห์หาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายทั้งภาพรวม

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามหลักไตรสิกขา ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) นำเสนอในรูปตาราง ประกอบการบรรยายทั้งภาพรวม

ตอนที่ ๔ ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตาม หลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดย วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญแล้วนำเสนอ เป็นการเขียนแบบความเรียง

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนก ตาม อายุ และ ระดับชั้นเรียน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
๑. อายุ		
๑๓ – ๑๕ ปี	๗๕	๕๙.๐๖
๑๖ – ๑๘ ปี	๕๒	๔๐.๙๔
๒. ระดับชั้นเรียน		
มัธยมศึกษาตอนต้น	๗๕	๕๙.๐๖
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๕๒	๔๐.๙๔
รวม	๑๒๗	๑๐๐.๐๐

จากตาราง ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๓ – ๑๕ ปี จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๖ และมีอายุ ๑๓ - ๑๕ ปี จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙๔ อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๖ และอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙๔

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ระดับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลัก
ไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัด
พระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับสภาพการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	๔.๒๙	๐.๓๔	มาก
๒. ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	๔.๓๐	๐.๔๓	มาก
๓. ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
รวม	๔.๒๗	๐.๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่
ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุก
ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนี้ ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็น
ระบบ ($\bar{X} = ๔.๓๐$) ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = ๔.๒๙$) และด้านการ
จัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๒๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับสภาพการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. ผู้บริหารและครูประพัตติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๒. ผู้บริหารและครูมีความจริงใจในการทำงาน	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๓. ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักไตรสิกขา	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
๔. ผู้บริหารและครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิกอบายมุข)	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๕. ผู้บริหารและครูมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
๖. ผู้บริหารและครูมุ่งมั่นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
๗. ผู้บริหารและครูรู้และเข้าใจหลักการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	๔.๓๙	๐.๗๒	มาก
รวม	๔.๒๙	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อและระดับมากหกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารและครูประพัตติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๕๔$) รองลงมา คือ ผู้บริหารและครูมีความจริงใจในการทำงาน ($\bar{X} = ๔.๓๙$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักไตรสิกขา ($\bar{X} = ๔.๐๗$)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับสภาพการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. โรงเรียนส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๒. โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นอบรม สัมมนา การเข้าค่ายปฏิบัติธรรมแก่บุคลากรในแต่ละปีการศึกษา	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๓. โรงเรียนเชิญผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนานักเรียนโดยเน้นการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา	๔.๐๗	๐.๘๙	มาก
๔. โรงเรียนมีการร่วมมือกับผู้ปกครอง วัดและชุมชนเพื่อพัฒนานักเรียน	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
รวม	๔.๓๐	๐.๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อและระดับมากสามข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๕๔$) รองลงมา คือ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นอบรม สัมมนา การเข้าค่ายปฏิบัติธรรมแก่บุคลากรในแต่ละปีการศึกษา ($\bar{X} = ๔.๓๙$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนเชิญผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนานักเรียนโดยเน้นการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา ($\bar{X} = ๔.๐๗$)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับสภาพการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. สภาพแวดล้อมโรงเรียนสะอาดและปลอดภัย	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
๒. โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ เงียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
รวม	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ เงียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๒๕$) รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมโรงเรียนสะอาดและปลอดภัย ($\bar{X} ๔.๑๘$)

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ระดับปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลัก
ไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัด
พระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม

ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับปัญหาการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	๔.๒๙	๐.๓๗	มาก
๒. ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร	๔.๓๑	๐.๓๗	มาก
๓. ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	๔.๓๐	๐.๓๘	มาก
รวม	๔.๓๐	๐.๓๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่
ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน
เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็น
กัลยาณมิตร ($\bar{X} = ๔.๓๑$) ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และด้านปัญหาการ
จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = ๔.๒๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับปัญหาการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. โรงเรียนเจริญวิทยากร (ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส) ผู้มีภูมิปัญญาทาง พุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ	๔.๓๙	๐.๗๒	มาก
๒. โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุข	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๓. โรงเรียนมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๔. โรงเรียนมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตามหลัก ไตรสิกขา	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
๕. โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๖. โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
รวม	๔.๒๙	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ และระดับมากห้าข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุข ($\bar{X} = ๔.๕๔$) รองลงมา คือ โรงเรียนมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตามหลัก ไตรสิกขา ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร

ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับปัญหาการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งนักเรียนครูและต่อผู้ปกครอง	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
๒. โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๓. โรงเรียนส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๔. โรงเรียนส่งเสริมให้มีบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
รวม	๔.๓๑	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ และระดับมากสามข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ($\bar{X} = ๔.๕๔$) รองลงมา คือ โรงเรียนส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้มีบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์ ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต

ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับปัญหาการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนา อาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๒. โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนา สิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
๓. โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบทอด พระพุทธศาสนา	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
๔. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง	๔.๓๙	๐.๗๒	มาก
๕. โรงเรียน ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกินอยู่ดี พังเป็น (รู้เข้าใจ เหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา)	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
รวม	๔.๓๑	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ และระดับมากสี่ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียน ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกินอยู่ดี พังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา) ($\bar{X} = ๔.๕๔$) รองลงมา โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = ๔.๓๙$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนา อาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๔.๑๘$) ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ระดับแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับแนวทางการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา	๔.๒๗	๐.๓๖	มาก
๒. ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	๔.๒๙	๐.๓๔	มาก
รวม	๔.๒๘	๐.๓๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ($\bar{X} = ๔.๒๙$) และด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ($\bar{X} = ๔.๒๗$)

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับแนวทางการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. นักเรียนดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๒. นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๑๐ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
๓. นักเรียนมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๔. นักเรียนเชื่อมั่นผลของการกระทำความดี	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
๕. นักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความตั้งใจจดทน ขยันหมั่นเพียร	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
๖. นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน	๔.๓๙	๐.๗๒	มาก
๗. นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาใฝ่สร้างสรรค์พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๘. นักเรียนรู้จักบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) อย่างรู้คุณค่าที่เหมาะสมกับวัย	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๙. นักเรียนมีการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
๑๐. นักเรียนรู้จักใช้จ่ายอย่างเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๑๑. นักเรียนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ เพื่อแบ่งปันต่อกัน	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
๑๒. นักเรียนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที, หิริและโอตตปปะ	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
๑๓. นักเรียนเห็นคุณค่าของศีล สมาธิปัญญา	๔.๓๙	๐.๗๒	มาก
๑๔. นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในไตรสิกขา	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๑๕. นักเรียนตระหนักเรื่องราว บาป – บุญ คุณ -โทษ ในการกระทำ	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๑๖. นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงด้วยตนเอง	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
๑๗. นักเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๑๘. นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัวปัญญารู้คิดของตน	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
รวม	๔.๒๙	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อและระดับมากสิบเจ็ดข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

คือ นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในไตรสิกขา ($\bar{X}$ ๔.๕๔) รองลงมา นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน และนักเรียนเห็นคุณค่าของศีล สมาธิปัญญา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันทั้งสองข้อ โดยมี ($\bar{X}$ ๔.๓๙) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๑๐ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และนักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงด้วยตนเอง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันทั้งสองข้อ โดยมี ($\bar{X}$ ๔.๐๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ระดับแนวทางการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
๑. นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่	๔.๒๕	๐.๙๐	มาก
๒. นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำความดีช่วยพัฒนาสังคม ส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่	๔.๓๙	๐.๗๒	มาก
๓. นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข	๔.๕๔	๐.๕๙	มากที่สุด
๔. นักเรียนเห็นผลดีของการทำความดีของตน	๔.๓๙	๐.๖๗	มาก
๕. นักเรียนใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่า	๔.๐๗	๐.๘๖	มาก
๖. นักเรียนรู้จักวิเคราะห์และเลือกรับสื่อที่เหมาะสมทางสังคมออนไลน์	๔.๑๘	๐.๗๕	มาก
๗. นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ตนอยู่อาศัย	๔.๑๘	๐.๙๓	มาก
รวม	๔.๒๔	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อและระดับมากหกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข ($\bar{X}$ = ๔.๕๔) รองลงมา นักเรียนเห็นผลดีของการทำความดีของตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่า ($\bar{X}$ = ๔.๐๗) ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงแนวทางการปรับปรุงแก้ไขของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อ
การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

การจัดการเรียนรู้	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการจัดการเรียนรู้
๑. สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ	ควรจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามความเหมาะสม
๒. การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	บุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังไม่ตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน
๓. การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังขาดการสร้างปัจจัยแห่งการเรียนรู้	ควรมีการสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิคือความเห็นที่ถูกต้องด้วยทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมทั้งอาคารสถานที่ สื่อแหล่งเรียนรู้ระบบสารสนเทศ โภคพื้นฐาน อุปกรณ์การศึกษา งบประมาณ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
๔. ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	นักเรียนยังไม่เข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง และไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	ควรมีการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา มีการสร้างบรรยากาศให้นักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา
๕. การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็น	บรรยากาศการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลัก	ควรมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มี

การจัดการเรียนรู้	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการจัดการเรียนรู้
กัลยาณมิตร	ไตรสิกขา	การเยี่ยมครอบครัวนักเรียนแจ้ง วัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขาเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธา ซึ่งจะทำให้ ได้รับความร่วมมือจากชุมชน สร้าง คนดีเป็นกัลยาณมิตรไม่ยุ่งเกี่ยวกับ อบายมุข ช่วยเหลือครอบครัวและ พัฒนาชุมชน
๖. การจัดกิจกรรม พื้นฐานชีวิต	นักเรียนยังไม่เข้าใจชีวิตอย่าง แท้จริง และไม่สามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	ควรมีการนำหลักไตรสิกขามา บูรณาการร่วมกับการเรียนการ สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จำทำให้นักเรียนมีการพัฒนา ตนเองทั้งทางด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม พื้นฐานในชีวิตได้อย่างเหมาะสม
๗. การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา	นักเรียนยังไม่เข้าใจชีวิตอย่าง แท้จริง และไม่สามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	ควรมีการนำหลักไตรสิกขามา บูรณาการร่วมกับการเรียนการ สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จำทำให้นักเรียนมีการพัฒนา ตนเองทั้งทางด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม พื้นฐานในชีวิตได้อย่างเหมาะสม
๘. บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการ จัดการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขา	ชุมชนยังไม่เห็นประโยชน์และ ความสำคัญในการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขา	ควรมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มี การเยี่ยมครอบครัวนักเรียนแจ้ง วัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขาเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธา ซึ่งจะทำให้

การจัดการเรียนรู้	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการจัดการเรียนรู้
		ได้รับความร่วมมือจากชุมชน สร้าง คนดีเป็นกัลยาณมิตรไม่ยุ่งเกี่ยวกับ อบายมุข ช่วยเหลือครอบครัวและ พัฒนาชุมชน

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๔.๑ ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๔.๔.๒ ได้ทราบสภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๔.๔.๓ ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชนนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ๒) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ และ ๓) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๑๒๗ คน ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๑.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ และ ระดับชั้น

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๓ - ๑๕ ปี จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๖ และ อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๖

๕.๑.๒ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนี้ ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารและครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักไตรสิกขา

๒) ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนเชิญผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนานักเรียนโดยเน้นการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา

๓) ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ เงียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สภาพแวดล้อมโรงเรียนสะอาดและปลอดภัย

๕.๑.๓ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียน ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม

จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุข ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตามหลัก ไตรสิกขา

๒) ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้มีบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์

๓) ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียน ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกินอยู่ดี ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนา อาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ

๕.๑.๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในไตรสิกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๑๐ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และนักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงด้วยตนเอง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันทั้งสองข้อ

๒) ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ

นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่า

๕.๑.๕ จากข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๒ รูป/คน ผู้วิจัยสามารถสรุปในแต่ละด้านได้ ดังนี้

๑. ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน^๑

ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข พบว่า ควรจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามความเหมาะสม^๒

๒. ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ปัญหาและอุปสรรค พบว่า บุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังไม่ตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข พบว่า ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน

๓. ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรค^๓ พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังขาดการสร้างปัจจัยแห่งการเรียนรู้

^๑ สัมภาษณ์ พระครูภัทรคุณาภรณ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูปลัดปัญญา กุศลจิตโต, รองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วีระพงษ์ จารุณโณ, ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข พบว่า^๔ ควรมีการสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องด้วยทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมทั้งอาคารสถานที่ สื่อแหล่งเรียนรู้ ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน อุปกรณ์การศึกษา งบประมาณ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

๔. ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ปัญหาและอุปสรรค^๕ พบว่า นักเรียนยังไม่เข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง และไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข พบว่า^๖ ควรมีการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา มีการสร้างบรรยากาศ ให้นักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา

๕. ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร

ปัญหาและอุปสรรค^๗ พบว่า บรรยากาศการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข^๘ พบว่า ควรมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีการเยี่ยมครอบครัวนักเรียนแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธา ซึ่งจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน สร้างคนดีเป็นกัลยาณมิตรไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ช่วยเหลือครอบครัวและพัฒนาชุมชน

๖. ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต

ปัญหาและอุปสรรค^๙ พบว่า นักเรียนยังไม่เข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง และไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาสมบุญ จิตตสมฺปนฺโน ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ พระเศรษฐภูมิ กิตติเสฏฐ์ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระลิขิต จิตจาโร ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นายองอาจ ทเวบุรี ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นายผดุงศักดิ์ ยานสิทธิ์ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ นายปกรณ์ จอมทรัพย์ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข พบว่า ควรมีการนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จัดทำให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมพื้นฐานในชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๗. ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา

ปัญหาและอุปสรรค^{๑๐} พบว่า นักเรียนยังไม่เข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง และไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข พบว่า ควรมีการนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จัดทำให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมพื้นฐานในชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๘. ด้านบ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ปัญหาและอุปสรรค^{๑๑} พบว่า ชุมชนยังไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญในการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงแก้ไข^{๑๒} พบว่า ควรมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีการเยี่ยมครอบครัวนักเรียนแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธา ซึ่งจะช่วยให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน สร้างคนดีเป็นกัลยาณมิตรไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ช่วยเหลือครอบครัวและพัฒนาชุมชน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ ประเด็นสำคัญและน่าสนใจสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางสาวปาริชาติ กลีบกลาง ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ อาจแก้ว ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายอนุชิต สิงห์จรรย์ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๕.๒.๑ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๓$) แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการจัดสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งผู้บริหารและครูมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีคนเก่งมีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรมที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมกายวาจาและจิตของมนุษย์ให้สามารถค้นพบและควบคุมตนเองเรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นหลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาจึงมีความสมบูรณ์ที่ผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคนและถือว่าผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิต (ใจ) และปัญญาการเรียนการสอนตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา จึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านความรู้ (ปริยัติ) เท่านั้นหากแต่เน้นการฝึกหัดอบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ประเมินผลของ การปฏิบัตินั้นด้วย (ปฏิเวธ) นอกจากนี้การฝึกหัดอบรมตามแนวไตรสิกขายังเน้นความสำคัญของการเป็นกัลยาณมิตรและความสำคัญของสังคมสิ่งแวดล้อมที่ช่วยเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้อธิบายไว้ว่า จุดมุ่งหมายที่เป็นภาวะหรืออิสรภาพตามการพัฒนา อิสรภาพทางกาย หรือ อิสรภาพพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อิสรภาพทางกาย ที่ปลอดพ้นจากการบีบคั้นเบียดเบียนในทางธรรมชาติ หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น โรคภัยไข้เจ็บการมีปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะหลุดพ้นจากความยากจนแร้นแค้นขาดแคลน ไม่มีภัยธรรมชาติ เบียดเบียน หรือว่าพอจะป้องกันแก้ไขได้ แล้วก็พ้นจากภัยที่มนุษย์สร้างขึ้นในทางกายภาพ เช่น มลภาวะในสภาพแวดล้อม ตลอดจนการรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องเป็นคุณประโยชน์

ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} ๔.๒๙$) อาจเป็นเพราะว่า ทั้งผู้บริหารและครูประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) มุ่งมั่นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา และผู้บริหารและครูนั้นมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ทุกคน จึงทำให้นักเรียนนั้นมีความคิดเห็นที่ดีต่อผู้บริหารและครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง ๆ แล้วพิจารณาให้

เห็นประโยชน์ คุณโทษตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามจริงจัง

ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนได้มีการส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นอบรม สัมมนา การเข้าค่าย ปฏิบัติธรรมแก่บุคลากรและนักเรียนในแต่ละปีการศึกษา อีกทั้งยังได้เชิญผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนโดยเน้นการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา จึงทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระรัชเวรน์ เตชะวณโณ (รุ่งเรือง) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขานั้นโรงเรียนยังไม่มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขาโดยเสนอแนะให้สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ส่วนด้านผลกระทบนักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียน มีความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับผู้บริหารมีความจริงใจในการทำงาน และครูและผู้บริหารมีความเป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียนแต่ขาดการประสานสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในลักษณะที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเสนอแนะให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และเจตคติที่ดีต่อกัน สำหรับด้านผลผลิตนั้นโรงเรียนจัดกิจกรรม การพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาอยู่เสมอส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน

ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{X} = ๔.๒๒$) จะเห็นได้ว่า โรงเรียนมีการจัดการกับสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ เงียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน ทำให้มีความปลอดภัยต่อผู้เรียน ทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายไว้ว่า ภาวะที่เป็นจุดหมายของการศึกษา คือ อิสระภาพ หรือความหลุดพ้น (วิมุตติ) ได้แก่ ความปลอดโปร่ง ความเป็นอิสระ ซึ่งมองได้ทั้งในแง่บวก และแง่ลบ ในแง่ลบหมายถึงภาวะที่พ้นจากความบีบคั้นบังคับ จำกัด ผูกมัด ขัดข้อง ปราศจากข้อบกพร่อง ไม่ต้องขึ้นต่อสิ่งอื่นหรือใครอื่น ในแง่บวกหมายถึง ภาวะที่เป็นไทแก่ตัวหรือเป็นใหญ่ในตัวเอง ซึ่งทำให้พร้อมที่จะทำ(และไม่ทำ) การใดๆ ได้ตามที่ต้องการหรือเห็นสมควร อิสระภาพนั้นสัมพันธ์สืบเนื่องมาจากการพัฒนา เพราะเป็นจุดหมายของการพัฒนา อิสระภาพทางกาย หรือ อิสระภาพพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อิสระภาพทางกาย ที่ปลอดพ้นจากการบีบคั้นเบียดเบียนในทางธรรมชาติ หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น โรคภัยไข้เจ็บการมีปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะหลุดพ้นจากความยากจนแร้นแค้นขาดแคลน ไม่มีภัยธรรมชาติ เบียดเบียน

หรือว่าพอจะป้องกันแก้ไขได้ แล้วก็พ้นจากภัยที่มนุษย์สร้างขึ้นในทางกายภาพ เช่น มลภาวะในสภาพแวดล้อม ตลอดจนการรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องเป็นคุณประโยชน์

๕.๒.๒ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้ผู้เรียน สร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวมีปฏิสัมพันธ์และร่วมมือร่วมใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาทั้งสมองซีกซ้ายและขวา หรือพัฒนาหุปัญญาเป็นการคิดซึ่งกระตุ้นด้วยการถามที่สามารถนำความรู้ไปใช้และประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา จึงทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวรรณ ศรีพหล ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า ความคิดเห็นของครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส จากการสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ สภาพสังคมปัจจุบันที่มีปัญหาทางสังคมหลายประการ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในสถานศึกษา ส่วนความคิดเห็นอยู่ระดับมาก และความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มตัวอย่าง ได้จัดอันดับจำนวนตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางเป็นอันดับ ๑ ในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) จะเห็นได้ว่า โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุขได้เชิญวิทยากร (ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส) ผู้มีภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และได้มีการจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมการ ดำรงชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำราญ วงศ์คำพันธ์ ได้ศึกษากระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนโมตรจิตไทย - อเมริกันพบว่า คนที่เกิดกับตัวผู้เรียนคือผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย ศีล จิตใจ และทางด้านปัญญา เป็นอย่างดีและผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชน ส่วนวัดในชุมชนได้ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องด้วยได้ดำเนินการตามหลักการ คือ มีความเห็นที่ถูกต้อง มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ดีและมีการประเมินในที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ไว้ว่า มุ่ง

พัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม ที่ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่ดี มีภูมิปัญญาทางพุทธธรรม เป็นผู้นำทางศาสนา ธรรม ศาสนพิธี มีจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา

ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) จะเห็นได้ว่า โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งนักเรียน ครูและต่อผู้ปกครอง ส่งเสริมให้มีบรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์ และยังมีการยกย่องเชิดชูทั้งครูและนักเรียนที่ทำความดีให้สังคมได้รับรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระรัชเวณีย์ เตชะวณโณ (รุ่งเรือง) ได้ทำการศึกษากิจการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมโรงเรียน สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติเอื้อยบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน ปัญหา คือ บุคลากรมีประสบการณ์ในการสอนตามหลักไตรสิกขาที่แตกต่างกัน รูปแบบ วิธีการสอนของแต่ละคนจึงไม่เหมือนกันโดยมีข้อเสนอแนะให้ฝึกอบรมไตรสิกขาแก่บุคลากร โดยเน้นที่การปฏิบัติจริงและจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ขณะที่โรงเรียนจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งนักเรียน ครูและผู้ปกครอง ปัญหา คือ ครูและผู้บริหารมีความเป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียนแต่ขาดการประสานสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในลักษณะที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเสนอแนะให้นำนักเรียนร่วมทำกิจกรรมของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และเจตคติที่ดีต่อกัน สำหรับด้านผลผลิตนั้นโรงเรียนจัดกิจกรรม การพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาอยู่เสมอส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน

ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) จะเห็นได้ว่า โรงเรียนฝึกฝนอบรมให้เกิดการกินอยู่ดี พังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา) ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบต่อ พระพุทธศาสนา และจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระรัชเวณีย์ เตชะวณโณ (รุ่งเรือง) ได้ทำการศึกษากิจการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร โดยเสนอแนะว่าควรมีการอบรมบุคลากรในเรื่อง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรมเพื่อให้ ครูมีทัศนคติที่ตรงกัน โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ปัญหา คือ ในโรงเรียนมีความเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ขาดการประสานสัมพันธ์กับชุมชนของตนโดยเสนอให้จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียนและชุมชน นักเรียนมีความเชื่อมั่นในผลการกระทำความดี จากการจัดกิจกรรมการพัฒนา ศิล สมาธิและปัญญาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมการ ฝึกสมาธิ เจริญปัญญาในชุมชนด้วย นักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกับผลผลิต คือ เห็นผลดีของการกระทำความดีของตน ซึ่งปัญหา คือการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาอย่างขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนเนื่องจากผู้ปกครองยังไม่เข้าใจหลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ควรประสานความร่วมมือ ในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจังจากชุมชน และทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในด้านการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

๕.๒.๓ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาโนดม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$) แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนมีกระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่สามารถจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) และยังมีการพัฒนาบุคลากร นักเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่บุคลากรและนักเรียน ซึ่งเป็นการพัฒนา ตามหลักไตรสิกขาทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้การเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง และเป็นกัลยาณมิตร สอดคล้องกับแนวคิดของ บรรเทา กิตติศักดิ์ ได้กล่าวถึง ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นวิธีสอนที่ยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนมี ศีลสิกขา คือ สำนวณกาย วาจา ให้ถูกต้องอยู่ใน องค์แห่งศีล มีจิตสิกขา คือ ฝึกจิตให้สงบ มั่นคง ผ่องใส ระวังจากกิเลส เมื่อจิตสงบมั่นคงเป็นจิตที่ฝึก ดีแล้วก็เป็จิตอันควรแก่การทำงานที่จะพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ปัญญาสิกขา คือ การพิจารณาร่างกายความรู้สึกนึกคิดของตนในขณะที่มีสมาธิว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นของไม่เที่ยง ไม่ทนทาน ไม่สามารถตั้งอยู่ได้เป็นของที่ไม่ควรยึดถือ เป็นการอบรมคนให้ เข้าใจหลักสภาพความเป็นจริง เพื่อละกิเลส ละทุกข์ หากอบรมปัญญาแล้ว สมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้น ตามลำดับ ปัญญาสิกขา จึงเป็นการใช้ปัญญาพิจารณากองทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ฉะนั้น การสอนแบบไตรสิกขาจึงเป็นการสอนที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติจริง

ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$) จะเห็นได้ว่า นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาใฝ่สร้างสรรคพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในไตรสิกขาเห็นคุณค่าของศีล สมาธิปัญญา รู้จักบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) อย่างรู้คุณค่าที่เหมาะสมกับวัย ตระหนักในเรื่องรู้ บาป -

บุญ คุณ -โทษ ในการกระทำ ทำงานและเรียนรู้ด้วยความตั้งใจอดทน ขยันหมั่นเพียร สามารถแก้ไข ปัญหาด้วยสติรู้ตัวปัญญารู้คิดของตน รู้จักใช้จ่ายอย่างเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน พระรัชเวอร์น เตชวณโณ (รุ่งเรือง) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สำหรับด้านผลผลิตนั้น โรงเรียนจัดกิจกรรม การพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาอยู่เสมอส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระบุญชู กัลณว ได้กล่าวถึงความสำคัญของ หลักไตรสิกขากับการพัฒนาบุคคลอย่างมี บูรณาการว่า ๑) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ ในการฝึกศีลก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการ ศึกษาและการพัฒนามนุษย์เพราะว่าวินัยเป็น ตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนา และ ให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผล จนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็น ศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึก พฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะ ป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีและเอื้อต่อการมี พฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับ พฤติกรรมที่ดีตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลาย ทั้งปวงในสังคมมนุษย์ ๒) สมาธิ เป็นเรื่องของ การฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความ เมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียร พยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติสมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอึดใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึก พอใจ พุดสั้นๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต ๓) ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความ เชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการ ต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่เป็นจริง ตลอดจนรู้ แจ้ง ความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้น รู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิตที่ทำให้จิตใจเป็น อิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์หลักทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมานี้เป็น ส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญ งามงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้ องค์ประกอบเหล่านี้เข้าสู่การเข้าถึงอิสรภาพ และสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดีงาม เป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็ป็นมรรค

ด้านบ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) จะเห็นได้ว่า นักเรียน สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข รู้จักวิเคราะห์และเลือกรับสื่อที่เหมาะสมทางสังคม ออนไลน์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่ มีส่วนร่วมในการทำความดีช่วย

พัฒนาสังคม ส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ตนอยู่อาศัย และใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่า สอดคล้องกับแนวคิดของ สุนน อมรวิวัฒน์ ให้ทัศนะว่าการจัดการศึกษา สมบัติทิพย์ที่น่าจะนำไปใช้เป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษาไทย ได้แก่ วัฒนธรรม ปัญญาธรรมและเมตตาธรรม และได้เสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในอนาคตไว้ได้เสนอกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามด้วยหลักไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วยการศึกษาหัดอบรมควบคุมกายและวาจา การฝึกหัดคิดและอบรมจิตใจและการฝึกหัดอบรมเพื่อความรู้ระดับสูงและได้เสนอระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี ซึ่งการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ที่ท่านได้นำเสนอประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอนตามหลักพหุสูตร ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ ๆ ๓ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นการสร้างศรัทธา ๒) ขั้นการสอนตามหลักพหุสูตร ได้แก่ การฝึกหัด ฟัง พูด อ่านเขียน การฝึกปรือเพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ การฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจนคล่องแคล่ว การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้งและการฝึกสรุปสาระความรู้และนำไปใช้ในชีวิตรจริง ๓) ขั้นการมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร นอกจากนั้นยังได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาที่แท้จริงย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นจริงของวิถีชีวิต การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงต้องช่วยสร้างสมรรถภาพให้ผู้เรียนสามารถเผชิญ เผชิญ ผสมผสานและเผชิญปัญหาได้ ท่านได้เสนอการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การรวบรวมข่าวสารข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ ๒) การประเมินค่าและประโยชน์ ๓) การเลือกและตัดสินใจ และ ๔) การฝึกปฏิบัติ นอกจากนั้นยังได้เสนอกระบวนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการซึ่งประกอบด้วย ๑) ขั้นการสร้างศรัทธา ครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของบทเรียนและเสนอสถานการณ์ ปัญหาหรือกรณีตัวอย่างพร้อมทั้งแนะนำหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการเลือกและแก้ปัญหา ๒) ขั้นศึกษาข้อมูลและฝึกทักษะการคิด โดยผู้เรียนแสวงและรวบรวมข้อมูลฝึกใช้วิธีคิดหลาย ๆ วิธีฝึกทักษะการเลือกและตัดสินใจและลงมือปฏิบัติโดยครูให้คำปรึกษาฉันกัลยาณมิตร ๓) ขั้นสรุป ผู้เรียนและครูสรุปบทเรียน วัดและประเมินผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารและครูประพัตติตน เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นโรงเรียนจึงควรที่จะส่งเสริมและรักษาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ชุมชน และสังคม โดยยึดมั่นในหลักไตรสิกขาอย่างเคร่งครัด

๒) ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พบว่า โรงเรียนส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น โรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมในการบริหารจัดการโรงเรียนให้ดีขึ้นต่อไป

๓) ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม พบว่า โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ เจียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นโรงเรียนพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้นไปเพื่อที่จะเป็นการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา อันของผู้เรียนและครูส่งผลให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบานได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑) ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เพื่อเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่น ๆ

๒) ควรมีการอบรมสัมมนาพัฒนาศักยภาพบุคลากรเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เพื่อสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญในการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนการสอน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาผลกระทบจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ ในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่

๒) ควรศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาให้ครอบคลุมทั้งบ้านวัดและโรงเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. เอกสารสำหรับใช้ประกอบประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์.
กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

ก่องแก้ว เจริญอักษร. ความรู้เรื่องธรรมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป..
ทิตินา แคมมณี. ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์
ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

_____. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหน้า.
๒๕๔๗.

_____. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่
๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖.

บรรเทา กิตติศักดิ์. จริยธรรมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, ๒๕๒๘.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์, ๒๕๔๓.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

พรพิมล พรพิระชนม์. การจัดกระบวนการเรียนรู้. สงขลา: พิมพ์ที่เหมการพิมพ์สงขลา ภาคหลักสูตร
และการสอนคณะศึกษาศาสตร์, ๒๕๕๐.

พรณี ชูทัย เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ, ๒๕๓๘.

พระเทพโสภณ ประยูร ธมมจิตโต. โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุ. คู่มือมนุษย์ ฉบับ ๓. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต. พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. พุทธธรรม ฉบับเดิม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.

_____. การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.

_____. การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗.

_____. พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

_____. รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). การพัฒนาตน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.

_____. ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. พิมพ์ครั้งที่ ๕๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. สามไตร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอสอาร์พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. ธรรมทรรศน์ปฎิบัติการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ประชาธรรม. ๒๕๔๔.

พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตฺโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร: คณะธรรม, ๒๕๒๕.

พระอุปัชฌาย์. วิมุตติมรรค. แปลโดย พระเทพโสภณ ประยูร ธมมจตุโต และคณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พุทธทาสภิกขุ. การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมบูชา, ม.ป.ป..

_____. ความกลัว: พุทธศาสนา ศาสนาแห่งการบังคับตัวเอง. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.

รังสรรค์ บุชยะมา. เอกสารการจัดการการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

วันเพ็ญ วรรณโกมล. การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๔.

วิชัย ต้นศิริ. อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ศ.ประเวศ วะสี. “พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ ๒๑”. ใน พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ปาฐกถาครบรอบ ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒.

สุนน อมรวิวัฒน์. พุทธวิธีสอนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร: ตรีวันสาร, ๒๕๒๘.

_____. ก้าวสู่มาตรฐานการเรียนรู้ สู่ทักษะชีวิตและพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข. กรุงเทพมหานคร: cursaaladpaw, ๒๕๕๑.

_____. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์: ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒.

_____. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตรีวันสาร, ๒๕๒๘.

_____. หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒.

_____. จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและการเรียนรู้การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

_____. วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

สุวิมล ติรกานต์. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กรรณิการ์ อีร์สุจิ. “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบ เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

จตุพร อยู่ศิริ. “การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ดุขฎิ สัตถวรารักษ์. “การเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสากัจฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔.

_____. “การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”. **ดุขฎิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

นิภาพรรณ แดงโรจน์. “การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐.

ปทุมวัน ทัทธวัช. “การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายอาญาน่ารู้ และ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕.

พระครูขันตวิโรภาส บุญรอด. “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเขตยานนาวา สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระบุญชู กัลลมา. “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

พระมหาพงษ์วัช รตนวชิโร ถาวรณชัย. “การบริหารด้านวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ อำเภอด่าน จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระรัชเชษฐ์ เตชวณโณ รุ่งเรือง. “การจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนที่ป่งกรวิทยาพัฒน์ทวีวัฒนา ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พิชญ์รัชต์ บุญช่วย. “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สำราญ วงศ์คำพันธ์. “กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนไมตรีจิตไทย – อเมริกัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุคนธ์ สิกขโกศล. “ผลการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการไตรสิกขา เรื่ององค์ประกอบในรายวิชา ศ ๔๓๑๐๑ ศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๒.

สุภารัตน์ ท่าวบุญชู. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและ การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ ๔ MAT”. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖.

เอกภพ โพธิจักร. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์และความมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เรื่อง ประวัติศาสตร์สุโขทัย ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๗.

(๓) รายงานวิจัย:

ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ. “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๔๗.

นิเทศ สนั่นนารี และคณะ. “ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระภิกษุ-สามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณร: ศึกษาเฉพาะกรณีคณะสงฆ์ ภาค ๙”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สิริวรรณ ศรีพหล. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๗.

(๔) บทความ :

บุญเลิศ จีระภัทร์ พระมหาหสัส จิตสาโร และอินดา ศิริวรรณ. “การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖”. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๖๕.

บุญเลิศ จีระภัทร์. “การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ (๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๖๔-๗๗.

_____. “การบูรณาการหลักไตรสิกขาและอริยบท ๔ ในการจัดการเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๒๐๔-๒๑๗.

พุทธทาสภิกขุ. “ท่านพุทธทาสกับการศึกษา”. **วารสารครุศาสตร์**. ปีที่ ๑๑ (๒๕๒๕): ๑๖.

วศิน อินทสระ. “ปัญญา คุณธรรมสูงสุด”. **วารสารศิษย์เก่า ม.ม.ร.** (มิถุนายน ๒๕๒๘): ๑๘๑๙.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. “มัชฌิมาปฎิปปทา : สายกลางสองมิติ” ในคอลัมน์ ธรรมะใต้ธรรมาสน์. หนังสือพิมพ์ข่าวสด ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ทิวาพร พลพานิช. การสอนแบบไตรสิกขา- โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สพท_พะเยา ๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.google.com>. [๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

อาสาสมัครผู้เขียนวิกิพีเดีย. **ทฤษฎีการเรียนรู้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/windex.php>.

(๖) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ พระครูภัทรคุณาภรณ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปลัดปัญญา กุศลจิตโต, รองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วีระพงษ์ จารุวณโณ, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสมบุรณ์ จิตตสมบุญโณ, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ พระเศรษฐภูมิ กิตติเสฏโฐ, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระชานานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ พระลิขิต ฐิตจาโร, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๓ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ นายองอาจ ทวะบุรี, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ นายผดุงศักดิ์ ยานสิทธิ์, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ นายปกรณ์ จอมทรัพย์, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวปรีชาติ กลีบกลาง, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ อาจแก้ว, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๖๖๑.

สัมภาษณ์ นายอนุชิต สิงห์จารย์, ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาวัดพระหานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์, ๕ ธันวาคม ๒๖๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Book :

Armstrong. Armstrong. D. S.. The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and attitude Towards Social Studies Class Block Scheduling. Twelfth grade. High School Students. **Dissertation Abstracts International**. 1997.

Kaw Eugenia. **Buddhism and Education in Burma: Varying Conditions for Sociaethos in the path to "Nibbana"**. New jersey: Princeton University.

McCrink. Carmen Lourdes Suarez. **"The Role of Innovative Teaching Metodology and Learning Styles Critical Thinking"**. Dissertation Abstracts International.

(II) Articles:

Harry. Matlay. "Entrepreneurship Education in the UK : A Critical Analysis of Stakeholder Involvement and Expectations." **Journal of Small Business and Enterprise Development.** 162 (2009): 355 – 368.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

๑. ผศ.ดร.วิทยา ทองดี

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓. ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๔. พระครูสุธีวรสาร, ดร.

อาจารย์ประจำวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ทองคำ เกษจันทร์

อาจารย์ประจำวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖
 ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร. วิทยา ทองดี

ด้วย พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลฎ รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
 ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
 พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม
 จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุม
 วิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ
 เครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ใน
 การช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖
 ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร. ประยูร แสงใส

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลภู รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตร
 ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
 พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม
 จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงส์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุม
 วิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ
 เครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ใน
 การช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ดร.ประยูรแสงใส
 ปรบแสงใส ปรบแสงใส
 ปรบแสงใส ปรบแสงใส (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
 รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น
 ๑๘ ๑๐ ๒๕๖๑

๑๘ ๑๐ ๒๕๖๑ ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลภู (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๔๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาญาณมุนี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสมภพพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ตรวจแล้วด้วยในกรณีต่อไป

(ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น)

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๖



สำนักงาน วส.กมมร.
เลขที่รับ ๑๔๑๐ เวลา ๑๐.๑๐
วันที่ ๒๒ ต.ค. ๖๕ ผู้รับ

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

១១ តុលាការ ២៥៦១

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสุธีวรสาร, ดร.

ด้วย พระประพนธ์ อุตมโน/กุลภร รัสประจำตัว ๒๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม
จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผอ.วศ.ก.

เพื่อ ☒ทราบ ☒พิจารณา


 (พระสโณภพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ระพีพรตระกูล พุทธรักษ์โต, ดร.) ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

หัตถ์หน้า สนง.วศ.ภ.

11/11/19

- not in the room
- admit to the room
- room in the room

Amogh

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ จิตมโน/กฤต (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

(พระครูสถิตวรสาร,ดร.)

ผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

MM / M.M. / 89

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๖



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร อาจารย์ ทองคำ เกษจันทร์

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระขานนิยม
จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงส์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ใน
การช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

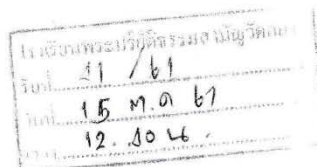
ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ (นิสิต) โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

๖๖๖๖
๖๖๖๖
(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)
๖๖ ๖๖-๖๖

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล



ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๗



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดกลาง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามจำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลภู รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงต้องมีการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (Try out) ดังนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในกุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน จอดนุช วัฒนศิริ ศึกษานิเทศก์ วิทยาเขตขอนแก่น (Try out)
เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

ขอรับ นอ.

ดิม พงษ์พัฒน์ วิฑิตโน/กุลภู

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ร.ศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ขอเรียนขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น
ขอเรียนขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

เลขานุการบัณฑิตศึกษา
พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลภู (นิสิต)

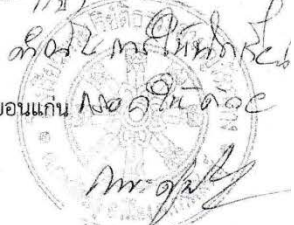
โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖
โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

15 ต.ค. 61.

ทศม

๑๐๖๓

๑๑/๑๑



15 ต.ค. 61

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



โรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชาธิม
เลขที่รับ ๐๗๕ / ๒๕๖๑
วันที่ ๐๒ / ๐๑ / ๒๕๖๑
เวลา ๑๐.๓๐ น.

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ขออนุญาตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชาธิม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๒๗ ชุด

แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑๒ ชุด

ด้วย พระประพนธ์ อธิมโน/กุลฎ รัทสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาธิม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงส์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

เพื่อ ○ทราบ

○พิจารณา

ความเห็น.....

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

ขอแสดงความยินดีและขอบคุณเป็นอย่างสูง
และแบบสัมภาษณ์ เพื่อทำวิจัย
ขอเรียนโรงเรียน
โดยมอบให้พระอธิมโน/กุลฎ
พระประพนธ์ อธิมโน/กุลฎ
(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

พระประพนธ์ อธิมโน/กุลฎ

อธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ อธิมโน/กุลฎ (นิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

พระครูภัทรคุณากรณ์
(พระครูภัทรคุณากรณ์)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชาธิม

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูปลัดปัญญา กุศลจิตโต

ด้วย พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลญ รักษประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาลินีม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลญ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๐๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระเศรษฐภมูมิ กิตติเสฏฐโฐ

ด้วย พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลฎ รัทสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ ฐิตมโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายปรกรณ์ จอมทรัพย์

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลฎ รัชสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวศิริลักษณ์ อาจแก้ว

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ รัชสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายผดุงศักดิ์ ยานสิทธิ์

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลภู รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลภู (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูภัทรคุณาภรณ์

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสังฆรักษ์วีระพงษ์ จารุณโณ

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลญ รหัสนประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระยานิคม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างย่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลญ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาสมบุญ จิตตสมบุญโน

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลภู รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลภู (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวปาริชาติ กลีบกลาง

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลภู รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาตินิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลภู (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายองอาจ ทเวบุรี

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลญ รหัสนำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตโน/กุลญ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอนุชิต สิงห์จรรย์

ด้วย พระประพนธ์ อุตมโน/กุลภู รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์
จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่าน
กำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ อุตมโน/กุลภู (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘



บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระลิขิต รัฐจาโร

ด้วย พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ รัชสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๑๑ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระขานนิยม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และ ดร. สมควร นามสีฐาน เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระประพนธ์ วิฑิตมโน/กุลฎ (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๓ ๖๖๘ ๕๗๑๑

ภาคผนวก ค.
ตัวอย่างเครื่องมือในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง : แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แบ่งออกเป็น ๕
ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ ๓ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ ๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ ๕ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ
และครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากผู้บริหาร ครู และนักเรียน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระธานียม จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใด ๆ
ต่อตัวผู้บริหาร ครูและนักเรียนหรือผลการเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลนี้ไว้เป็น
ความลับ โดยจะนำผลมาทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผย
ข้อมูลเป็นรายบุคคล และขอขอบใจนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามในครั้งนี้

กราบนมัสการ/เจริญพรขอพระคุณในความร่วมมือนการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

พระประพนธ์ จิตมโน / กุลฎ

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขา การสอนสังคมศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ใน () หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพของนักเรียน

อายุ

() ๑๓ – ๑๕ ปี

() ๑๖ – ๑๘ ปี

ระดับชั้นเรียน

() มัธยมศึกษาตอนต้น

() มัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงตามความคิดเห็นของนักเรียน

ระดับ ๕ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติมากที่สุด

ระดับ ๔ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติมาก

ระดับ ๓ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติปานกลาง

ระดับ ๒ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติน้อย

ระดับ ๑ หมายถึง สภาพที่ปฏิบัติน้อยที่สุด

ลำดับ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	สภาพการปฏิบัติ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน						
๑	ผู้บริหารและครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา					
๒	ผู้บริหารและครูมีความจริงใจในการทำงาน					
๓	ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักไตรสิกขา					
๔	ผู้บริหารและครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิกอบายมุข)					
๕	ผู้บริหารและครูมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์					
๖	ผู้บริหารและครูมุ่งมั่นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา					

ลำดับ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	สภาพการปฏิบัติ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๗	ผู้บริหารและครูรู้และเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา					
ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ						
๘	โรงเรียนส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน					
๙	โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นอบรม สัมมนา การเข้าค่าย ปฏิบัติธรรมแก่บุคลากรในแต่ละปีการศึกษา					
๑๐	โรงเรียนเชิญผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาผู้เรียนโดยเน้นการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา					
๑๑	โรงเรียนมีการร่วมมือกับผู้ปกครอง วัดและชุมชนเพื่อ พัฒนาผู้เรียน					
ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม						
๑๒	สภาพแวดล้อมโรงเรียนสะอาดและปลอดภัย					
๑๓	โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ เยียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน					

ตอนที่ ๓ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลัก ไตรสิกขา	ปัญหาการปฏิบัติ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน						
๑	โรงเรียนเชิญวิทยากร (ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส) ผู้มีภูมิ ปัญญาทาง พุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ					
๒	โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมี ความสุข					
๓	โรงเรียนมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย					
๔	โรงเรียนมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตาม หลัก ไตรสิกขา					

ลำดับ	ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลัก ไตรสิกขา	ปัญหาการปฏิบัติ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๕	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง					
๖	โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน					
	ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร					
๗	โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งนักเรียนครูและต่อผู้ปกครอง					
๘	โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น					
๙	โรงเรียนส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ					
๑๐	โรงเรียนส่งเสริมให้มีบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์					
ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต						
๑๑	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ					
๑๒	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ					
๑๓	โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา					
๑๔	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยใน โอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง					
๑๕	โรงเรียน ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกินอยู่ดี ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา)					

ตอนที่ ๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	แนวทางการปฏิบัติ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา						
๑	นักเรียนดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย					
๒	นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๑๐ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต					
๓	นักเรียนมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา					
๔	นักเรียนเชื่อมั่นผลของการกระทำความดี					
๕	นักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความตั้งใจอดทนขยันหมั่นเพียร					
๖	นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน					
๗	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาใฝ่สร้างสรรค์พัฒนาตนเองอยู่เสมอ					
๘	นักเรียนรู้จักบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) อย่างรู้คุณค่าที่เหมาะสมกับวัย					
๙	นักเรียนมีการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม					
๑๐	นักเรียนรู้จักใช้จ่ายอย่างเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต					
๑๑	นักเรียนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปันต่อกัน					
๑๒	นักเรียนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที, หิริและโอตตปปะ					
๑๓	นักเรียนเห็นคุณค่าของศีล สมาธิปัญญา					
๑๔	นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในไตรสิกขา					
๑๕	นักเรียนตระหนักเรื่องรู้ บาป – บุญ คุณ -โทษ ในการกระทำ					
๑๖	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงด้วยตนเอง					
๑๗	นักเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน					
๑๘	นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัวปัญญารู้คิดของตน					
ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา						
๑๙	นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่					
๒๐	นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำความดีช่วยพัฒนาสังคม ส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่					
๒๑	นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข					

ลำดับ	แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	แนวทางการปฏิบัติ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๒	นักเรียนเห็นผลดีของการกระทำความดีของตน					
๒๓	นักเรียนใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่า					
๒๔	นักเรียนรู้จักวิเคราะห์และเลือกรับสื่อที่เหมาะสมทางสังคมออนไลน์					
๒๕	นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ตนอยู่อาศัย					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก
สามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง กรุณาให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการ
จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ
ศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

๑ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

.....

๒ การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

.....

๓. การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

.....

๔. ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

.....

๕. การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

๖. การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

๗. การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

๘. บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข.....

ภาคผนวก ง.

ค่าดัชนีความสอดคล้อง

(Index of Item Objective Congruence : IOC)

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของเครื่องมือ
ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)
แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดพระชนานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC
		๑	๒	๓	
ด้านสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน					
๑.	ผู้บริหารและครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำงานตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	๑
๒.	ผู้บริหารและครูมีความจริงใจในการทำงาน	+๑	+๑	+๑	๑
๓.	ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักไตรสิกขา	+๑	+๑	+๑	๑
๔.	ผู้บริหารและครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิกอบายมุข)	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๕.	ผู้บริหารและครูมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์	+๑	+๑	+๑	๑
๖.	ผู้บริหารและครูมุ่งมั่นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	+๑	+๑	+๑	๑
๗.	ผู้บริหารและครูรู้และเข้าใจหลักการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	๐	+๑	+๑	๐.๖๗
ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ					
๘	โรงเรียนส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	๑
๙	โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นอบรม สัมมนา การเข้าค่าย ปฏิบัติธรรมแก่บุคลากรในแต่ละปีการศึกษา	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๑๐	โรงเรียนเชิญผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนานักเรียนโดยเน้นการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา	+๑	+๑	+๑	๑
๑๑	โรงเรียนมีการร่วมมือกับผู้ปกครอง วัดและชุมชนเพื่อ พัฒนานักเรียน	+๑	+๑	+๑	๑
ด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม					
๑๒	สภาพแวดล้อมโรงเรียนสะอาดและปลอดภัย	+๑	+๑	+๑	๑
๑๓	โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้สะอาดร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ เงียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน	๐	+๑	+๑	๐.๖๗

ข้อที่	ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC
		๑	๒	๓	
ด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน					
๑	โรงเรียนเชิงวิทยากร (ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส) ผู้มีภูมิปัญญาทาง พุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๒	โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุข	+๑	+๑	+๑	๑
๓	โรงเรียนมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	+๑	+๑	+๑	๑
๔	โรงเรียนมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตามหลักไตรสิกขา	+๑	+๑	+๑	๑
๕	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	+๑	+๑	+๑	๑
๖	โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน	+๑	๐	+๑	๐.๖๗
ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร					
๗	โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งนักเรียน ครู และต่อผู้ปกครอง	+๑	+๑	+๑	๑
๘	โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	๑
๙	โรงเรียนส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ	+๑	+๑	+๑	๑
๑๐	โรงเรียนส่งเสริมให้มีบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์	+๑	+๑	+๑	๑
ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต					
๑๑	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๑๒	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	๑
๑๓	โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	๑
๑๔	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยใน โอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	๑
๑๕	โรงเรียน ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกินอยู่ดี พังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา)	+๑	+๑	+๑	๑

ข้อที่	แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC
		๑	๒	๓	
ด้านการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา					
๑	นักเรียนดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย	+๑	+๑	+๑	๑
๒	นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๑๐ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	+๑	+๑	+๑	๑
๓	นักเรียนมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา	+๑	+๑	+๑	๑
๔	นักเรียนเชื่อมั่นผลของการกระทำความดี	+๑	+๑	+๑	๑
๕	นักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความตั้งใจอดทน ขยันหมั่นเพียร	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๖	นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน	+๑	+๑	+๑	๑
๗	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาใฝ่สร้างสรรค์พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	
๘	นักเรียนรู้จักบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) อย่างรู้คุณค่าที่เหมาะสมกับวัย	+๑	+๑	+๑	๑
๙	นักเรียนมีการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม	+๑	+๑	+๑	๑
๑๐	นักเรียนรู้จักใช้จ่ายอย่างเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต	+๑	+๑	+๑	๑
๑๑	นักเรียนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปันต่อกัน	+๑	+๑	+๑	๑
๑๒	นักเรียนเป็นผู้มีความกตัญญูต่เวที, หิริและโอตตปปะ	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๑๓	นักเรียนเห็นคุณค่าของศีล สมาธิปัญญา	+๑	+๑	+๑	๑
๑๔	นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในไตรสิกขา	๐	+๑	+๑	๐.๖๗
๑๕	นักเรียนตระหนักเรื่องรู้ บาป – บุญ คุณ -โทษ ในการกระทำ	+๑	+๑	+๑	๑
๑๖	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงด้วยตนเอง	+๑	+๑	+๑	๑
๑๗	นักเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน	+๑	+๑	๐	๐.๖๗
๑๘	นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัวปัญญารู้คิดของตน	+๑	+๑	+๑	๑
ด้าน บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา					
๑๙	นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่	+๑	+๑	+๑	๑
๒๐	นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำทำความดีช่วยพัฒนาสังคม ส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่	+๑	+๑	+๑	๑
๒๑	นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุข	+๑	+๑	+๑	๑
๒๒	นักเรียนเห็นผลดีของการกระทำความดีของตน	+๑	+๑	+๑	๑
๒๓	นักเรียนใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่า	๐	+๑	+๑	๐.๖๗
๒๔	นักเรียนรู้จักวิเคราะห์และเลือกรับสื่อที่เหมาะสมทางสังคมออนไลน์	+๑	+๑	+๑	๑
๒๕	นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ตนอยู่อาศัย	+๑	+๑	๐	๐.๖๗

ภาคผนวก จ.

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม

โดยใช้วิธี Corrected Item- Total Correlation

จำนวนข้อ	Corrected Item-Total Correlation
สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	
๑.	๐.๓๒
๒.	๐.๔๘
๓.	๐.๔๖
๔.	๐.๕๓
๕.	๐.๕๔
๖.	๐.๒๙
๗.	๐.๒๖
๘.	๐.๔๑
๙.	๐.๔๑
๑๐.	๐.๔๔
๑๑.	๐.๔๘
๑๒.	๐.๕๓
๑๓.	๐.๓๙
ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	
๑.	๐.๖๐
๒.	๐.๓๔
๓.	๐.๓๔
๔.	๐.๓๖
๕.	๐.๔๖
๖.	๐.๓๑
๗.	๐.๔๗
๘.	๐.๓๖
๙.	๐.๕๐
๑๐.	๐.๔๔
๑๑.	๐.๘๑
๑๒.	๐.๖๔
๑๓.	๐.๕๒

จำนวนข้อ	Corrected Item-Total Correlation
๑๔.	๐.๗๓
๑๕.	๐.๗๗
แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	
๑.	๐.๕๕
๒.	๐.๕๙
๓.	๐.๗๕
๔.	๐.๗๓
๕.	๐.๖๘
๖.	๐.๗๖
๗.	๐.๖๙
๘.	๐.๖๘
๙.	๐.๖๗
๑๐.	๐.๖๕
๑๑.	๐.๖๒
๑๒.	๐.๖๓
๑๓.	๐.๖๙
๑๔.	๐.๖๔
๑๕.	๐.๓๓
๑๖.	๐.๗๖
๑๗.	๐.๓๘
๑๘.	๐.๕๔
๑๙.	๐.๓๑
๒๐.	๐.๒๘
๒๑.	๐.๓๕
๒๒.	๐.๓๖
๒๓.	๐.๘๐
๒๔.	๐.๗๓
๒๕.	๐.๗๑

N of Cases = ๓๐.๐

N of Items = ๕๓

Alpha = .๙๕๖

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระประนอม ฐิตมโน / กุลภู
วัน เดือน ปีเกิด	: วันพุธ ที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๒๓
ภูมิลำเนาที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๔ หมู่ที่ ๖ บ้านวังเวียง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
การศึกษา	: จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านวังเวียง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครนายก ตำบลพราหมณี อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดกาฬสินธุ์ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ (ศษ.บ.) วัดประชานิยม กาฬสินธุ์ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐
เบอร์โทรศัพท์	: ๐๘๓-๖๖๘๕๗๑๑